

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

JUDr. Tereza Mališová

Smluvní zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu

Disertační práce

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma **Smluvní zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 357.680 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 11. 5. 2023

JUDr. Tereza Mališová

Já, níže podepsaná **JUDr. Tereza Mališová**, autorka disertační práce „Smluvní zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb. správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47,

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Knihovna Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb. Prohlašuji, že moje osobní údaje jsou pravdivé.

V Olomouci dne 11. 5. 2023

JUDr. Tereza Mališová

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému školiteli doc. JUDr. Petru Téglovi, Ph.D. za cenné rady, ochotu a vstřícný přístup nejen při psaní této práce, ale také v průběhu celého mého doktorského studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	7
Úvod	8
1 Zatížení cizí věci zástavním právem a jeho legitimita	13
2 Historický vývoj institutu	19
3 Nabytí práva od neoprávněného dle OZ obecně	26
3.1 Srovnání právní úpravy nabytí vlastnického a zástavního práva od neoprávněného k věci neevidované ve veřejném seznamu	29
4 Zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu	31
4.1 Zástavní smlouva	32
4.1.1. Co musí být v zástavní smlouvě vymezeno?	32
4.1.2 Forma smlouvy	33
4.1.3. Zakázaná ujednání	34
4.1.4 Nadbytečnost § 1343 odst. 1 z důvodu existence § 1760?	35
4.2 Způsobilý předmět zástavního práva	36
4.2.1 Vymezení pojmu cizí movitá věc	36
4.3 Dobrá víra zástavního věřitele v oprávnění zástavce zříditi k věci zástavní právo	50
4.3.1 Základní východiska dobré víry	50
4.3.2 Presumpce dobré víry nabyvatele	56
4.3.3 Rozdílné koncepce dobré víry	56
4.3.4 K čemu se musí dobrá víra vztahovat?	58
4.3.5 Kdy se dobrá víra presumuje a kdy má <i>bona fide</i> svou relevanci?	59
4.3.6 Která z výše uvedených koncepcí dobré víry se presumuje?	60
4.3.7 Časový aspekt dobré víry	60
4.4 Odevzdání věci zástavnímu věřiteli	62
4.4.1 Odevzdání, předání a vydání věci jako synonyma?	62
4.4.2 Je odevzdání věci právním jednáním?	62
4.4.3 Jakým způsobem je možné odevzdat věc?	63
4.4.4 Odevzdání věci v případě nabytí zástavního práva versus práva vlastnického	65
4.5 Přijetí věci zástavním věřitelem	66
4.6 Zastavení věci zápisem do rejstříku zástav a otázka odevzdání a přijetí zástavy	67
5 K možnosti aplikace § 1112 v případě zastavení cizí věci	69
6 Věcné právo neslučitelné s právem zástavním	79
7 Zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodu	82
7.1 Zastavení věci v zastavárenském závodu	84

7.1.1 Zastavárenský závod	84
7.1.2 Zřízení zástavního práva v zastavárenském závodu	85
7.1.3 Zastavení cizí nehmotné věci?	86
7.2 Svěření věci.....	86
7.3 Pozbytí věci ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu	88
7.3.1 Odlišné nároky kladené na vlastníka v případě aplikace § 1344 a § 1110.....	93
7. 4 Může být věc vlastníkem svěřena a zároveň jím být ztracena či pozbyta činem povahy úmyslného trestného činu?.....	93
7.5 Právo na vydání věci	94
7.5.1 Právo provozovatele zastavárenského závodu požadovat po vydání věci po vlastníku zaplacení částky vyplacené zástavci?.....	96
Závěr	98
Seznam použitých zdrojů	102
Abstrakt.....	111
Summary	112
Klíčová slova	113
Key words.....	113

Seznam použitých zkratek

ABGB	Rakouský občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)
BGB	Německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch)
EŘ	Exekuční řád (zákon č. 120/2001 Sb.)
InsZ	Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (zákon č. 182/2006 Sb.)
KatZ	Zákon o katastru nemovitostí (zákon č. 256/2013 Sb.)
KC	Polský občanský zákoník (Kodeks cywilny)
KRO	Polský zákoník o rodině a opatrovnictví (Kodeks rodzinny i opiekuńczy)
Listina	Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.)
NS	Nejvyšší soud České republiky
OSŘ	Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.)
OZ	Občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb.)
OZO	Obecný zákoník občanský (zákon č. 946/1811 Sb.)
OZ 64	Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.)
SJM	Společné jmění manželů
TZ	Trestní zákoník (zákon č. 40/2009 Sb.)

Úvod

Jako téma své disertační práce jsem si zvolila problematiku smluvního zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu. Již na tomto místě považuji za nutné uvést, že část této disertační práce už byla úspěšně obhájena jako práce rigorózní, a to na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Podle vnitřní normy Univerzity Palackého A-10/2011-ÚZ03 nazvané „Studijní a zkušební řád Univerzity Palackého v Olomouci (III. úplné znění)“ účinné od 28. listopadu 2017, konkrétně dle čl. 26 odst. 4 této vnitřní normy, nelze k obhajobě předložit nezměněnou závěrečnou práci studenta obhájenou při jeho předchozím studiu. „*Jako změněná závěrečná práce obhájená dle zákona při předchozím studiu studenta může být předložena pouze práce dopracovaná, která může být obsahově shodná s původní prací v maximálním rozsahu 50 %.*“

Uvádím proto, že rigorózní práce byla věnována pouze pojednání o § 1343 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“, resp. kde u § daného předpisu není uvedena zkratka předpisu, jedná se o ustanovení OZ) a nesla název „Zastavení cizí věci podle § 1343 OZ“. Rozsah této rigorózní práce činil 190.076 znaků. Nyní předkládaná disertační práce se s rigorózní prací shoduje v méně než 50 %. Předkládaná disertační práce čítá celkem 357.680 znaků, přičemž jednotlivé kapitoly rigorózní práce nebyly převzaty beze změny, ale jednotlivé myšlenky byly dále prohlubovány. Fakticky je proto odlišnost mezi předkládanou disertační a zmiňovanou rigorózní prací po obsahové stránce daleko větší, než vyžaduje výše zmíněná vnitřní norma. Na základě porovnání rigorózní a disertační práce v programu na porovnávání prací poskytovaného na webové stránce www.odevzdej.cz bylo zjištěno, že předkládaná disertační práce se s rigorózní prací shoduje pouze ve 41 %.

Pokud jde o text této disertační práce jako takový, potom vzhledem k tomu, že je možnost zřízení smluvního zástavního práva známa již z dob římského práva a nejedná se tedy o výdobytek moderní doby, je zřejmé, že v průběhu let muselo docházet k jeho různým modifikacím tak, aby bylo reagováno na aktuální vývoj společnosti. Nejedná se proto o institut, ke kterému by se nepojila celá řada otázek, a proto není vhodné, aby cílem této práce bylo pojednat i o nuceném zástavním právu, jehož právní úpravu nalezneme v § 1342.

Hned na úvod této práce je potřeba uvést, že v souvislosti s přijetím OZ došlo k výrazným změnám v chápání zásady *nemo plus iuris transferre potest quam ipse habet*. Ne snad v tom smyslu, že by dříve nebylo možné, aby osoba převedla na jiného více práv, než sama má, ale došlo k odstranění dvoukolejnosti právní úpravy, která byla obsažena jak v zákoníku obchodním, tak občanském. Kuriózní bylo, že v každém z těchto zákoníků byla dobrá víra nabyvatele chráněna rozdílně.¹ Místo toho, aby zákonodárce využil ustanovení OZ upravující nabytí vlastnického práva od neoprávněného a v případě nabytí zástavního práva k neevidovaným věcem od neoprávněného pouze odkázal na jejich analogickou aplikaci, rozhodl se pro jiné řešení a vytvořil pro tyto situace vlastní pravidla. Tento přístup je odlišný od přístupu zastávaného vyspělými právními řády, ke kterým lze řadit např. právní úpravu obsaženou v polském občanském zákoníku. Polský kodeks cywilny (dále jen „KC“) ve svém čl. 309 explicitně uvádí, že ustanovení o nabytí vlastnického práva k movité věci od neoprávněného se použijí i pro zastavení takové věci.²

OZ se neinspiroval občanskými zákoníky vyspělých států, ale vydal se svou vlastní cestou. Mám přitom za to, že nelze jednoznačně stanovit, které řešení je ideální, protože obě mají svá slabá místa, na což bude v textu této práce ještě upozorněno. Na druhou stranu je zřejmé, že jak nabytí vlastnického práva od neoprávněného, tak zastavení cizí věci mají mnoho společného. Předně oba instituty patří mezi práva věcná a oba také představují výjimku ze zásady, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má. Faktem samozřejmě zůstává,

¹ PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originálním způsobem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 161.

² „Przepisy o nabyciu własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej do rozporządzania rzeczą stosuje się odpowiednio do ustanowienia zastawu.“

že vlastnické právo je nejširším majetkovým právem vůbec, zatímco právo zástavní je sice taktéž právem věčným, avšak zdaleka ne tak širokým. Zástavní právo představuje klasický zajišťovací institut, který slouží k zajištění pohledávky. Už na tomto místě své práce proto musím nesouhlasit s názorem vyjádřeným v důvodové zprávě k OZ, ve které se stanoví, že dochází k zajištění dluhu. S tímto postojem jsme se mohli setkat již v důvodové zprávě k prvnímu návrhu OZ z roku 2008, kde bylo k § 1121, regulujícímu zastavení cizí věci, uvedeno, že osobním dlužníkem je ta osoba, jejíž dluh zajišťuje zástava.³ „*Návrh občanského zákoníku původně formuloval porůznu o zajištění pohledávky, dluhu, nebo závazku, mj. i vzhledem k tomu, že také jiné kodexy tyto výrazy zpravidla užívají promiskue. Při projednávání osnovy v pracovní komisi odborníků pro obligační právo vnesla tato komise doporučení, aby osnova respektovala zásadu, že se jistota dává za dluh a že se dluh zajišťuje. Toto doporučení je správné z odborného hlediska. Proto se osnova jednotně vrací k pojetí, že jistotou se zajišťuje dluh.*“⁴ Dle mého názoru toto doporučení správné není, neboť neodpovídá chápání toho, co je to pohledávka a co je to dluh. Definici těchto pojmů nalezneme v § 1721, dle kterého se pohledávkou rozumí právo věřitele na určité plnění. Tamtéž se dále uvádí, že dluhem se rozumí povinnost splnit toto věřitelské právo na plnění. Stejně tak Kindl ve svém článku uvádí, že zástavní právo zajišťuje pohledávku, nikoliv dluh.⁵ V komentáři k OZ je zase prezentována idea, dle které cílem využití institutu zástavního práva je vylepšení věřitelova postavení, proto je smyslem zajišťovacího institutu zajištění uspokojení pohledávky. Toto zajištění je zaručováno „tlakem“, který je na dlužníka vyvíjen právě prostřednictvím zástavního práva.⁶ Již v učebnici soukromého římského práva se navíc můžeme setkat s názorem, podle kterého je zástavní právo zřizováno pro věřitelovu pohledávku, která může být uspokojena prodejem zástavy.⁷

Chápání zástavního práva jako institutu zajišťujícího pohledávku jsme v minulosti našli také v § 449 Obecného zákoníku občanského (dále jen „**OZO**“), kde bylo uvedeno, že „*zástavní právo vztahuje se sice vždy k platné pohledávce, nikoli však každá pohledávka skýtá právní důvod k nabytí zástavního práva.*“ Stejně tak ve znění § 188 občanského zákoníku účinného do roku 1964 bylo explicitně stanoveno, že „*zástavní právo slouží k zajištění pohledávky...*“.

Vnímání zástavního práva jakožto prostředku sloužícího k zajištění pohledávky se mi jeví jako přílehavější, neboť mám za to, že zástavní právo je zřizováno za tím účelem, aby byl věřitel chráněn v případě, že dlužník nebude plnit svůj dluh. Zástavní právo by proto mělo být chápáno jako jakási pojistka věřitele. Ten má sice primárně zájem na uspokojení své pohledávky, avšak pro případ, že k tomu nedojde, může přistoupit k realizaci zástavního práva. Pokud bychom přijali názor, že má být přeci jen zajišťován dluh, dostali bychom se do situace, kdy by naopak dlužníku byla poskytnuta „záchrana“ pro případ, že nebude plnit to, k čemu je povinen. Zástavní právo by potom muselo být považováno za právo, které ujišťuje dlužníka v tom, že se nic neděje, pokud nedostojí své povinnosti a nebude plnit, protože je zde zřízeno ještě zástavní právo, které může být realizováno. Takové závěry však jistě neodpovídají smyslu a účelu zástavního práva.

³ Důvodová zpráva k NOZ – verze 29. 1. 2008 [online]. Česká advokátní komora [cit. 22. října 2017]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2180>>, s. 448.

⁴ Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 22. května 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>, s. 337.

⁵ KINDL, Jiří. Některé otázky k zajištění budoucích pohledávek zástavním právem. *Ad notam*, 2002, roč. 9, č. 4, s. 78

⁶ FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 885.

⁷ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 1. vydání. Praha: Otto, 1910, s. 275.

Vzhledem k tomu, že se k problematice zástavního práva váže nepřehledné množství otázek, nebylo v mých silách (a pro účely této práce by to ani nebylo vhodné), aby práce pojednávala o zastavení cizí věci obecně. Svou pozornost proto budu věnovat pouze smluvnímu zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu. Text práce bude navíc obohacen o komparaci české právní úpravy s úpravou zejména polskou, neboť jak bude na následujících stranách ukázáno, přestože se jedná o právní úpravy dvou států, které od sebe nejsou zeměpisně mnoho vzdáleny a disponují velmi podobnou právní úpravou, nalezneme zde některé rozdíly. Upozorněno bude taktéž na polskou judikaturu a výsledky tamní dogmatiky. Ve vztahu k českým zdrojům, ze kterých bude při psaní práce vycházeno, je již *prima facie* zřejmé, že se tomuto tématu nevěnuje mnoho autorů. Je potřeba říci, že doposud nebyla publikována žádná monografie, která by se tomuto problému věnovala komplexně. A dokonce nenalezneme ani jinou monografii, která by byla publikována a pojednávala by o této problematice alespoň dílčím způsobem, stejně tak nenalezneme ani žádný relevantní článek. Právě z tohoto důvodu proto při psaní této práce budu vycházet zejména ze tří typů zdrojů. Na první místo je potřeba zařadit jednotlivé komentáře k OZ, jejichž nezastupitelná role je zřejmá zejména nyní, kdy tento institut doznal oproti předešlé právní úpravě nemalých změn. Dále to budou odborné články, těch však také není mnoho, resp. věnují se tomuto tématu spíše okrajově. Zapomenuta však nemůže zůstat ani judikatura jednotlivých soudů.

Pro lepší přehlednost je práce rozdělena do sedmi kapitol (úvod a závěr v to nepočítaje), kdy za úvod je zařazena kapitola pojednávající o legitimitě zatížení cizí věci zástavním právem. V této kapitole je pozornost věnována především jednotlivým teoriím, kterými lze zdůvodnit, proč je legitimní, aby bylo možné nabytí právo od neoprávněného. Nacházíme se přeci v soukromém právu, kde platí princip autonomie vůle, jak je tedy možné, že zákon dovoluje zastavení cizí věci, čímž naprosto legitimně vytváří prostor pro to, aby bylo ohroženo vlastnické právo vlastníka takové věci? Přitom OZ nabytí zástavního práva od neoprávněného nekonstruuje jako úzkou výjimku z pravidla *nemo plus iuris*, ale naopak je možné takto zastavit jak věc evidovanou ve veřejném seznamu, tak věc, která se v takovém seznamu neeviduje, navíc se může jednat o věc movitou, ale i nemovitou.

Následující kapitola se věnuje historickému vývoji tohoto institutu, který se neobjevuje *hic et nunc*, nýbrž je nám znám již od dob římského práva. Právní úprava zastavení cizí věci samozřejmě nemohla být statická a musela být poznamenána politickými režimy. Z novější doby si jistě zaslouží pozornost zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ 64“), který až do konce roku 1991 připouštěl vznik pouze zákonného zástavního práva. Na přechodnou dobu (od 1. 5. 1990 do 31. 12. 1991) ovšem bylo novelou hospodářského zákoníku umožněno, a to pro podnikatelské subjekty, zřídit zástavní právo i smluvně. Hovořilo se zde dokonce výslovně i o zastavení cizí věci. Nicméně teprve až od tzv. velké novely občanského zákoníku došlo ke stanovení více možností, jak zástavní právo zřídit, explicitně zde bylo pamatováno i na zastavení cizí věci.⁸ Přesto však v této práci bude pochopitelně největší pozornost věnována nyní účinné právní úpravě.

Třetí kapitola je přehledem právní úpravy nabytí od neoprávněného obecně, tedy jak nabytí vlastnického, tak zástavního práva, a to jak k věcem evidovaným, tak k věcem neevidovaným ve veřejných seznamech. Výjimky ze zásady *nemo plus iuris* totiž nenalezneme upraveny na jednom místě OZ, ale naopak jsou umístěny na různých místech tohoto zákona. Je zde rovněž uvedena komparace právní úpravy nabytí vlastnického a zástavního práva od neoprávněného k věci neevidované ve veřejném seznamu.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na zastavení cizí movité věci neevidované ve veřejném seznamu, zejména tedy na jednotlivé předpoklady, které je potřeba splnit pro to, aby k takovému nabytí zástavního práva došlo. Nejprve je proto pozornost zaměřena na samotnou

⁸ FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25–26.

zástavní smlouvou, konkrétně na to, co musí být v zástavní smlouvě vymezeno. Dále na to, jaká forma smlouvy je vyžadována. Jaká ujednání jsou zakázána? Proč je potřeba zakomponovat do právního řádu pravidlo, které výslovně stanoví, že cizí věc může být zástavcem dána jako zástava jen se souhlasem vlastníka? Má vůbec toto pravidlo nějakou relevanci a je využitelné, když v § 1760 se naopak stanoví, že neplatnost smlouvy není vyvolána pouhou skutečností, že při uzavírání smlouvy nebyla strana oprávněna nakládat s tím, co má být dle smlouvy plněno? Je tedy vůbec potřeba, abychom měli stanoveno, že zastavit cizí věc lze jen se souhlasem jejího vlastníka, nebo absence takového souhlasu nic neznamená a bude se postupovat právě podle § 1760? V rámci této kapitoly je pojednáno také o způsobilém předmětu zástavního práva. Zejména je zde řešeno, co lze vůbec považovat za cizí movitou věc. Neméně významné otázky však vznikají také v souvislosti s odevzdáním věci. Musí vždy dojít k *traditio corporalis*, nebo je cizí věc dostatečně odevzdána i některým z dalších způsobů? Při řešení této problematiky je potřeba rovněž určit, co je to vůbec odevzdání, potažmo přijetí věci a kdo může věc odevzdat a přijmout, zejména zda má takové možnosti i třetí osoba. Zapomenuto samozřejmě nemůže být ani na *bona fide* zástavního věřitele, neboť ve chvíli, kdy zástavce cizí věc přijímá, musí být v dobré víře. Zákon se však již dále nevyjadřuje k tomu, jak dlouho má tato dobrá víra trvat. OZ navíc nikterak nediverzifikuje případy, kdy se věc dostala ze sféry vlastníka vlivu v souladu s jeho vůlí a kdy se tak dělo proti jeho vůli. Toto pojetí je tedy odlišné od pravidel aplikovaných na případy nabytí vlastnického práva od neoprávněného, kde má vlastník věci možnost domoci se vydání své věci, prokáže-li, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu byla svémocně odňata.

V rámci páté kapitoly jsou vyjádřeny názory na možnost aplikace § 1112 v případě zastavení cizí věci. Je možné toto ustanovení aplikovat v případě, kdy věřitel ví, že zástavce nabytí vlastnické právo od neoprávněného a nyní chce zástavce věc zastavit, přičemž věřitel je a) původním vlastníkem věci, b) neoprávněným, který převedl na zástavce vlastnické právo k zástavě, c) třetí osobou? Když třetí osoba kupuje věc, která je zatížena zástavním právem, které bylo nabyto od neoprávněného a kupující ví o tom, že věřitel nabytí zástavní právo od neoprávněného? V případě, kdy třetí osoba ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného a nyní má být na tuto třetí osobu postoupena pohledávka zajištěná tímto zástavním právem zřízeným neoprávněnou osobou? Za situace, kdy třetí osoba ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného a nyní má nabytí vlastnické právo k zástavě? A co když věřitel nabytí zástavní právo od neoprávněného a nyní chce zastavit svou pohledávku zajištěnou tímto zástavním právem ve prospěch osoby, která ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného?

Kapitola číslo šest je věnována zamyšlení se nad tím, zda vůbec existuje věcné právo, které by bylo neslučitelné se zástavním právem (§ 1343 odst. 3). Co si vlastně máme představit pod slovník spojením „věcné právo neslučitelné se zástavním právem“? Přestože jsme se s touto formulací setkávali již za účinnosti OZ 64, neuváděly soudy ve své judikatuře žádné příklady takových práv. Totéž můžeme konstatovat o odborné literatuře.⁹ V soudobé odborné literatuře se však můžeme setkat s názorem, že takovým věcným právem by mohlo být ujednání, kterým se zakazuje zřízení zástavního práva.¹⁰

V rámci sedmé kapitoly je pozornost upřena k zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodu. OZ dává vlastníku movité věci zastavené v zastavárenském závodě možnost domoci se vydání své věci, prokáže-li určité skutečnosti. Zákon hovoří obecně o věci movité, vhodnější by pravděpodobně bylo stanovit, že může jít jen o movitou věc hmotnou, jak bude vysvětleno dále v textu této kapitoly. Tím však nejsou zdaleka vyřešeny veškeré těžkosti,

⁹ RICHTER, Tomáš. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1104.

¹⁰ VYMAZAL Lukáš. *Zástavní právo (§ 152-172 občanského zákoníku)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 141.

kteřé nás v souvislosti s aplikací § 1344 mohou potkat. Je totiž potřeba si ujasnit, co se vůbec rozumí zastavárenským závodem, a hlavně jaké smlouvy jsou v zastavárnách skutečně uzavírány. Při tvorbě uvedeného ustanovení vycházel zákonodárce z toho, že dochází k uzavírání zástavních smluv. K tomu jistě docházet bude, avšak výjimkou nebudou ani situace, kdy namísto zástavní smlouvy dojde k uzavření smlouvy komisionářské. Tento rozdíl se však neprojevív pouze v pojmenování obou smluv. Naopak následky jsou mnohem závažnější. Dojde-li k uzavření zástavní smlouvy, využijeme postupu dle § 1344. Bude-li však uzavřena komisionářská smlouva, musíme postupovat podle § 1110. Opět tedy narážíme na to, že zákon chrání nabyvatele práv rozdílně, a to jde přitom o dvě práva věcná, kdy těžko najdeme uspokojivé vysvětlení, proč tak zákonodárce činí.¹¹ Zajímavým faktem je také to, že zatímco v § 1110 je vlastníku věci stanovena tříletá lhůta, ve které má možnost domáhat se vydání věci, tak v § 1344 se žádná lhůta neobjevuje a mohou proto vznikat otázky, zda se vlastník zastavené věci může domáhat vydání věci kdykoliv. Konstrukce ustanovení OZ věnujícího se zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodě se navíc liší i od konstrukce § 1343, a to v otázce dobré víry zástavního věřitele, který tak jednou chráněn je, je-li v dobré víře, v případě zastavení cizí věci v zastavárenském závodě však taková ochrana absentuje v případě, že vlastník věci prokáže pozbytí věci ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

Na konec práce je potom tradičně situován závěr.

¹¹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 122.

1 Zatížení cizí věci zástavním právem a jeho legitimita

V případě připuštění možnosti zřízení zástavního práva k cizí věci jsme postaveni do situace, kdy proti sobě stojí na straně jedné vlastník věci, na straně druhé dobromyslný nabyvatel zástavního práva. Je přitom zřejmé, že jeden z těchto subjektů musí být chráněn na úkor druhého. Oběma najednou nelze vyhovět v plné míře.¹² Připuštění možnosti nabytí práva od neoprávněného je ovšem nezbytné pro chod celé společnosti, což potvrzuje také Ústavní soud, když říká, že „*princip dobré víry (chránící účastníky soukromoprávních vztahů) je možno chápat jako jeden z klíčových projevů principu právní jistoty, který je odvoditelný z normativního principu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Související filozofickou a sociologickou kategorií je pak princip důvěry v úkony dalších osob při veškerém sociálním styku s nimi, který je základním předpokladem pro fungování komplexní společnosti. Důvěru je třeba pokládat za elementární kategorii sociálního života. Jednak vyjadřuje vnitřní postoj odrážející eticky odůvodněné představy a očekávání jednotlivých členů společnosti a z druhé strany je výrazem principu právní jistoty, který představuje jednu z faset materiálně, tj. hodnotově chápaného právního státu, jehož ústavně normativní výraz je obsažen v čl. 1 odst. 1 Ústavy. Jelikož princip ochrany dobré víry nového nabyvatele působí proti principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti*“.¹³

Při zkoumání legitimacy tohoto institutu nám mohou pomoci následující teorie evropské nauky věnující se možnosti nabytí práva od neoprávněného:

- a) Teorie „okamžitého vydržení“¹⁴ – jak uvádí Wilke, je tato teorie dle názoru většiny autorů teorií nesmyslnou, neboť již z názvu této teorie vyplývá, že zde dochází ke spojení dvou protichůdných výrazů: okamžitý a vydržení.¹⁵

Tato teorie dle mého názoru skutečně postrádá *ratio*. Pro institut vydržení je příznačné, že k jeho naplnění dojde až po uplynutí určité doby a za podmínky, že se jednalo o držbu pravou a takovou, která byla založena na řádném titulu.¹⁶ Z mého pohledu je naprosto vhodné, aby určité právo nabyla osoba, která je v dobré víře v to, že jí toto právo svědčí a tento stav trvá určitou dobu, v případě movitých věcí tedy v zásadě 3 roky. Naopak pokud je skutečný vlastník nečinný po tak dlouhou dobu, jako jsou 3 roky, o své vlastnictví nejeví zájem, a naopak jiná osoba je v dobré víře, že tato movitá věc je jejím vlastnictvím, je spravedlivé, aby byl vydržitel chráněn na úkor původního vlastníka věci. Je proto skutečně nesmyslné hovořit o jakémsi okamžitém vydržení.

- b) Teorie zákonné domněnky vlastnictví¹⁷ – tato teorie vychází z čl. 2279 francouzského Code Civil (ve znění účinném do 1. 7. 2013), podle kterého osoba, která ztratila věc, nebo které byla tato věc odcizena, se může domáhat vydání této věci ve lhůtě 3 let ode

¹² TÉGL, Petr. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 2, s. 43.

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11.

¹⁴ Teoria natychmiastowego zasiedzenia

¹⁵ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 127.

¹⁶ Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 22. května 2017]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 280.

¹⁷ Teoria ustawowego domniemania własności

dne ztráty či krádeže věci, a to vůči té osobě, která má nyní tuto věc ve své držbě. Držitel věci má naopak právo na náhradu škody vůči té osobě, která mu věc odevzdala.¹⁸

Jako příklad využití této teorie v praxi lze uvést rozsudek francouzského kasačního soudu ze dne 3. 2. 2010, kde žalovaným byl muž, kterému malíř v roce 2000 předal 7 svých maleb, které tento žalovaný umístil ve své restauraci. V roce 2005 malíř zemřel a v roce 2006 se žalovaný rozhodl restauraci zavřít a dát obrazy do dražby, neboť byl přesvědčen, že malíř mu tyto obrazy daroval, proto je jejich vlastníkem a může s nimi libovolně nakládat. V létě 2007 ovšem podala vdova po malíři návrh na vydání předběžného opatření, v rámci kterého se domáhala, aby soud prozatímně zakázal žalovanému převod vlastnického práva k obrazům. Soud následně návrhu na vydání uvedeného předběžného opatření vyhověl, avšak žalovaný se proti tomuto usnesení odvolal a byl se svým odvoláním úspěšný. Proti tomuto rozhodnutí následně brojila vdova po malíři, avšak nebyla úspěšná. V rámci podaných opravných prostředků bylo stěžejní otázkou, zda-li se žalovaný stal vlastníkem obrazů, či nikoliv. Soud ve svém rozsudku uvedl, že vlastníkem movité věci se stane osoba, která má movitou věc ve své držbě a je v dobré víře v to, že je vlastníkem takové věci. Vzhledem k tomu, že k darování obrazů došlo již v roce 2000 a návrh na vydání předběžného opatření byl podán až v roce 2007, potvrdil Nejvyšší soud, že žalovaný je vlastníkem obrazů, neboť i za situace, kdy by k darování obrazů nedošlo, žalovaný byl držitelem v dobré víře, a to více než po dobu 3 let, proto je oprávněn s obrazy libovolně nakládat.¹⁹

- c) Teorie nabytí práva ex lege²⁰ – význam této teorie tkví v tom, že k nabytí práva přímo ze zákona dojde ve chvíli, kdy jsou naplněny předpoklady uvedené v zákoně.²¹ Toto nabytí je proto nutno považovat za nabytí originární, kdy samotný zákon je právním titulem nabytí práva.²² Dle Wilke je smyslem této teorie nabytí práva v případě, kdy dojde k jeho držbě třetí osobou. Tato třetí osoba potom bude zákonem chráněna proti osobě, které by jinak toto právo (např. vlastnické) náleželo.
- d) Teorie alokace rizik²³ představuje teorii, podle které si ochranu nezaslouží ta osoba, která věc svěřila jiné osobě, která však nebyla takové důvěry hodna.²⁴ Lépe řečeno, je to právě vlastník věci, kdo může zamezit vzniku možné újmy, pokud vyvine dostatečnou péči o své vlastnictví, příp. má možnost svůj majetek pojistit, čímž může zmírnit nepříznivé následky, které by jinak nastaly. Z pohledu této teorie je za vznik možných negativních následků odpovědný vlastník věci, proto je nabyvatel práva, kterému svědčí jeho dobrá víra, hoden právní ochrany.²⁵

Základem této teorie je posuzování toho, která ze zúčastněných osob měla lepší možnost zabránit následku v podobě nabytí od neoprávněného. Touto osobou může být jak původní vlastník, tak i nabyvatel, jenž je v dobré víře. O tom, kdo má *in concreto*

¹⁸ Čl. 2278 Code Civil ve znění účinném do 1. 7. 2013: „*Néanmoins, celui qui a perdu ou auquel il a été volé une chose peut la revendiquer pendant trois ans à compter du jour de la perte ou du vol, contre celui dans les mains duquel il la trouve; sauf à celui-ci son recours contre celui duquel il la tient.*“

¹⁹ CUNIBERTI, Gilles. *French Case on Law Governing Ownership of Paintings*. [online]. conflictsoflaws.net, 8. února 2010 [cit. 29. prosince 2017]. Dostupné na <<http://conflictsoflaws.net/2010/french-case-on-choice-of-law-on-moveable-property/>>.

²⁰ Teoria nabycia ex lege

²¹ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 128.

²² TÉGL, Petr. *Nabývání vlastnictví*. Olomouc, 2006. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, katedra občanského práva, 20. 12. 2006, s. 54.

²³ Motywacja klasyczna

²⁴ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 129.

²⁵ TÉGL, Petr. *Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech*. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 2, s. 46.

nést dané riziko, rozhodují okolnosti každého jednotlivého případu. Zpravidla se vychází z toho, že riziko nese vlastník věci za předpokladu, že věc vyšla z jeho sféry vlivu s jeho souhlasem, tedy na základě jeho volního rozhodnutí. Pokud si vlastník vybral nevhodnou osobu, které důvěřoval, a proto jí věc předal, musí nést negativní následky svého jednání, pokud tato osoba s věcí dále disponuje. Vlastník totiž měl možnost ovlivnit, komu věc vydá (pokud se již rozhodl s věcí takto naložit), popř. mohl se proti selhání takové osoby řádně zajistit. Oproti tomu ten, kdo k věci nabývá v dobré víře určité věcné právo (zde např. zástavní věřitel), zpravidla nemá možnost, jak danému riziku předejít (příp. jak toto riziko zjistit). Obligační věřitel většinou nezná zástavce tak dobře, aby si mohl být jist tím, že je oprávněn zřídit k věci zástavní právo. Můžeme na něj sice klást požadavek dobré víry v oprávnění zástavce zřídit k věci zástavní právo, na druhou stranu však na něj nemůžeme klást nepřiměřeně vysoké nároky. Pokud bychom stanovili zástavnímu věřiteli investigativní povinnost v tom smyslu, že by musel vždy postupovat tak, aby naprosto vyloučil riziko, že zástavce není oprávněn zastavit danou věc, vedlo by to k ochromení právního styku.

- e) Teorie legitimace převodce²⁶, dle níž lze oprávněnost osoby ke zřízení práva (vlastnického, zástavního) dovozovat v případě věcí movitých z toho, že má převodce tuto věc ve své držbě, v případě věcí nemovitých ze stavu zápisu ve veřejném seznamu.²⁷

Přijetím této teorie tedy zákonodárce dává najevo, že převodce je za splnění určitých podmínek oprávněn převést k cizí věci právo, které sám nemá. Smyslem této teorie však není zmocnit neoprávněného k dispozici s věcí. Zákonodárce nezavádí do právního řádu institut nabytí od neoprávněného proto, aby např. umožnil zloději prodat kradenou věc, ale naopak smysl této teorie tkví v tom, že nabyvatel práva od neoprávněného může oprávnění osoby ke zřízení práva k věci dovozovat z toho, že tato osoba má věc u sebe.

- f) Teorie ochrany dobré víry nabyvatele²⁸ – gró této teorie spočívá v ideji, dle které je dobrá víra nabyvatele jediným důvodem pro umožnění nabytí práva od neoprávněné osoby a tato dobrá víra má jako jediná moc sanovat nedostatek oprávnění převodce ke zřízení takového zástavního práva či k převodu práva vlastnického.

Tato teorie se stala předmětem kritiky proto, že dobrá víra sama o sobě nevyvolává žádný právní následek. Nabytí práva je možné až tehdy, kdy k dobré víře přistoupí ještě naplnění dalších předpokladů uvedených v příslušném ustanovení zákona.²⁹ V rámci této teorie je proto pozornost upřena k dobré víře nabyvatele, čímž se tato teorie odlišuje od teorie uvedené sub g), kde je sice také důležitá dobrá víra nabyvatele, nicméně *bona fide* není tím zásadním, co je podrobena zkoumání.

- g) Teorie ochrany nabytí držby³⁰ nebo také teorie nabytí držby v dobré víře od neoprávněného. V rámci této teorie se setkáváme s myšlenkou, dle které důvodem pro poskytnutí ochrany nabytým právům je držba. Pozornost zákonodárce je při přijetí této teorie tedy věnována okamžiku nabytí držby, pokud nabyvatel práva získal věc do své držby, máme v úmyslu takového nabyvatele chránit. V případě, že nabyvatel má věc

²⁶ Teoria legitymacji zbywcy

²⁷ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 129.

²⁸ Teoria dobrej wiary nabywcy

²⁹ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 130.

³⁰ Zasada pozorowania

v držbě a svědčí mu dobrá víra v oprávnění auktora převést na něj předmětné právo, je zde legitimní důvod pro ochranu takového práva.³¹

Dle § 932 ve spojení s § 929 BGB platí, že pro převod vlastnického práva k movité věci je nezbytné, aby vlastník odevzdal věc nabyvateli a aby se oba (tedy vlastník a nový nabyvatel) dohodli na převodu vlastnického práva k předmětné věci. Pokud má již nový nabyvatel věc ve své držbě, není nutné, aby mu vlastník věc znovu odevzdal, a k převodu vlastnického práva je dostačující pouhá shoda stran na tom, že dojde k převodu vlastnického práva.³² Dle § 932 BGB se tedy nabyvatel stane vlastníkem věci, přestože věc není vlastnictvím převodce, ledaže převodce není v dobré víře ve chvíli, kdy by jinak k věci nabytí vlastnické právo. V odstavci druhém § 932 BGB je poté uvedeno, že nabyvatel není v dobré víře, pokud si je vědom, nebo v důsledku své hrubé nedbalosti si není vědom toho, že věc nepatří zciziteli.³³ V rámci této teorie je tedy ochrana poskytována konkrétnímu jednému subjektu (nikoliv celému trhu jako je tomu u teorie ochrany trhu), neboť zde dochází k ochraně již jednou nabytých práv na straně nového nabyvatele. Zásadní otázkou je tedy posouzení zájmů původního vlastníka a nového nabyvatele. Německý BGB proto navázal na zásady objevující se již v minulosti v německém právu a přiklonil se k tomu, že lze nabýt právo od neoprávněného v případě, kdy k tomu dal původní vlastník věci možnost. Právo k věci ovšem neztratí vlastník, jehož movitá věc mu byla odňata proti jeho vůli. Podle německého práva dle této teorie je možné nabytí od neoprávněného pouze tehdy, kdy se sám vlastník věci přičinil o to, že vlastnické právo bylo převedeno na jinou osobu.³⁴ Smyslem této teorie tedy je, aby dodatečně a se zpětnou účinností nedocházelo k odnětí již jednou nabytého práva.³⁵

- h) Teorie ochrany trhu³⁶, podle které je ochrana poskytována jistotě a snadnosti právních transakcí. Umožnění nabytí od neoprávněného tak dle této teorie představuje nutnost pro moderní trh.³⁷ V rámci této teorie je tedy pozornost věnována trhu jako celku, nikoliv subjektivním zájmům jednotlivých osob, které se na chodu trhu podílejí.

Motiv pro zakotvení tohoto institutu se proto váže k ekonomickým faktorům, když rozvoj obchodu si nepochybně žádá připuštění ochrany nabytí práva od neoprávněného. Jedním ze základních předpokladů pro zajištění rozvoje obchodu je potřeba zajištění bezpečnosti obchodování. Pokud bychom však trvali na tom, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má, byl by nabyvatel v nejistotě, zda-li se skutečně stal vlastníkem, popř. v našem případě bylo-li skutečně zřízeno zástavní právo k zástavě. Nepřekvapí nás proto, že v kontinentálním právu byla tato možnost

³¹ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 130.

³² § 929 BGB „Zur Übertragung des Eigentums an einer beweglichen Sache ist erforderlich, dass der Eigentümer die Sache dem Erwerber übergibt und beide darüber einig sind, dass das Eigentum übergehen soll. Ist der Erwerber im Besitz der Sache, so genügt die Einigung über den Übergang des Eigentums.“

³³ § 932 odst. 1 BGB „Durch eine nach § 929 erfolgte Veräußerung wird der Erwerber auch dann Eigentümer, wenn die Sache nicht dem Veräußerer gehört, es sei denn, dass er zu der Zeit, zu der er nach diesen Vorschriften das Eigentum erwerben würde, nicht in gutem Glauben ist. 2 In dem Falle des § 929 Satz 2 gilt dies jedoch nur dann, wenn der Erwerber den Besitz von dem Veräußerer erlangt hatte.“

§ 932 odst. 2 BGB Der Erwerber ist nicht in gutem Glauben, wenn ihm bekannt oder infolge grober Fahrlässigkeit unbekannt ist, dass die Sache nicht dem Veräußerer gehört.“

³⁴ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 130–131.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 13. srpna 2012, sp. zn. I. ÚS 3061/11.

³⁶ Teoria pewności i łatwości obrotu prawnego

³⁷ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 131–132.

připuštěna nejdříve právem francouzským, neboť Francie byla po dlouhou dobu nejlépe ekonomicky se vyvíjejícím státem.³⁸

Této teorii je však vytýkáno, že jsou v jejím rámci porovnávány dva principy, které ovšem nelze vzájemně poměřovat, neboť na straně jedné je pozornost věnována ochraně původního vlastníka, tedy ochraně jednoho jediného subjektu, oproti ní ovšem stojí ochrana velkého počtu osob, tedy ochrana celého trhu.³⁹

Na základě právě uvedených teorií vidíme, že existuje celá řada cest, kterými lze k institutu zastavení cizí věci přistupovat, z nichž některé jsou dle mého názoru naprosto nepřijatelné, příkladem nechť je teorie okamžitého vydržení, z jiných si zase můžeme vzít nějaký přínos a využít je, a to alespoň z části, při zkoumání institutu zastavení cizí věci, na což bude detailněji poukázáno v textu následujících kapitol.

V souvislosti se zdůvodňováním nutnosti připuštění zřízení zástavního práva k cizí věci byla i v podmínkách českého práva řešena legitimita tohoto institutu. Otázkou legitimacy se zabýval i Ústavní soud. Při zřizování zástavního práva k cizí věci se ocitáme v soukromém právu, pro které je (na rozdíl od práva veřejného) typická rovnost subjektů. Na základě této rovnosti účastníků vznikají další zásady, mimo jiné také zásada smluvní volnosti, podle které má každý možnost rozhodovat o tom, zda uzavře nějakou smlouvu a také o tom, o jaký typ smlouvy se bude jednat. Ze zásady smluvní svobody ovšem plyne také to, že v rámci soukromého práva se žádný subjekt nemůže proti své vůli nacházet v právní pozici, ve které sám nechce.⁴⁰

Zakotvením možnosti zastavení cizí věci dává zákonodárce přednost dobré víře obligačního věřitele před vlastnickým právem vlastníka zástavy. V čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „**Listina**“), konkrétně v jeho odst. 1, větě druhé se přitom uvádí, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dojde-li k realizaci zástavního práva, může dojít k tomu, že původní vlastník věci o své vlastnické právo přijde ve prospěch někoho jiného, a to pouze z toho důvodu, že zákonodárce umožnil zastavení cizí věci, dal tedy přednost ochraně dobré víry před právem vlastnickým. Ústavní soud v jednom ze svých rozhodnutí stanovil, že „*princip dobré víry (chránící účastníky soukromoprávních vztahů) je možno chápat jako jeden z klíčových projevů principu právní jistoty, který je odvoditelný z normativního principu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy)*“. Důvěra přitom představuje základ sociálního života. Protože však princip ochrany dobré víry stojí v opozici k ochraně vlastnického práva, je potřeba nalézt takové řešení, podle kterého by z obou těchto institutů zůstalo zachováno co nejvíce. Pokud takové řešení není možné, poté je potřeba postupovat tak, aby byl výsledek v souladu s obecným chápáním spravedlnosti.⁴¹

V jiném ze svých nálezů dokonce Ústavní soud uvedl, že zamezení možnosti převést na jiného více práv, než má samotný auktor, by bylo v rozporu se zásadami ústavního práva, protože by v takovém případě docházelo k porušení ústavního principu právní jistoty a ochrany práv nabytých v dobré víře. Při poskytování ochrany tomu kterému subjektu však musí být vždy postupováno individuálně, po důkladném zkoumání toho kterého případu.⁴² Pakliže osoba učinila právní jednání v důvěře ve skutkový stav prezentovaný jí auktořem,

³⁸ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 56.

³⁹ TÉGL, Petr. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 2, s. 46–47.

⁴⁰ ELIÁŠ, Karel. K některým základním otázkám rekonstrukce českého soukromého práva. *Právník*, 1997, roč. 136, č. 2, s. 108.

⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11, shodně také usnesení Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/01; obdobně také Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2003, sp. zn. I. ÚS 437/02.

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. III. ÚS 705/16.

potom takovému jednání musí být poskytnuta ochrana.⁴³ Není proto v rozporu s ústavním pořádkem připustit možnost převedení na jiného více práv než jakými převodce disponuje, nelegitimní by byl právě opak.

⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12.

2 Historický vývoj institutu

Abychom dokázali správně pochopit určitý institut, neobejdeme se bez bližšího poznání jeho geneze. Je známo, že movité věci byly předmětem zástavního práva dříve než věci nemovité⁴⁴, neboť nemovité věci byly v soukromém vlastnictví a vůbec v dispozici jednotlivce později nežli věci movité. Nemovité věci měly navíc menší hodnotu než věci movité.⁴⁵

Byť by se na první pohled mohlo zdát, že smluvní zastavení cizí věci představuje v českém občanském právu institut poměrně nový, neboť v původním znění OZ 64 byl vznik zástavního práva k cizí věci umožněn pouze na základě zákona, nikoliv také na základě smlouvy, opak je pravdou. Kořeny zastavení cizí věci proto musíme hledat již v dobách římského práva.

Už v učebnicích římského práva se tak dozvídáme, že zástavní právo k věci může kromě vlastníka takové věci zřídit také superficiář, emphyteuta (vektigalista), usufruktář a zástavní věřitel⁴⁶, přičemž v případě zřízení zástavního práva zástavním věřitelem vznikal subpignus.⁴⁷ Zajímavým se jeví také to, že římské právo k platnému zastavení věci nevyžadovalo, aby byl nabyvatel zástavního práva způsobilý k nabytí vlastnického práva k zástavě.⁴⁸

Také za doby účinnosti Tereziánského kodexu platilo, že lze na jiného převést více práv, než má sám převodce.⁴⁹ Úprava zastavení cizí věci měla své místo v díle III., hlavě VII. tohoto kodexu, přičemž i zde bylo k platnému zřízení zástavního práva k cizí věci vyžadováno, aby byl zástavní věřitel v dobré víře o tom, že zástavce je oprávněn zřídit k předmětu zástavy zástavní právo.

Poté následovala právní úprava obsažená v OZO, kde výslovnou úpravu zastavení cizí věci nalezneme v § 456⁵⁰, podle kterého v případě zastavení cizí movité věci bez vlastníkového svolení, má vlastník zpravidla právo požadovat vydání věci, avšak v případě, kdy proti poctivému držiteli nelze brojit pomocí vlastnické žaloby, má vlastník věci na výběr ze dvou variant. Buď věřiteli nahradí škodu, nebo se nebude domáhat vydání zástavy po věřiteli, ale obrátí se naopak na zástavce, po kterém bude požadovat náhradu. Také v této době byla samozřejmě akcentována dobrá víra nabyvatele zástavního práva. Soudy tehdy dovodily, že v dobré víře je ten věřitel, který při nabývání zástavy neví, že se dopouští bezpráví. Za příklad může sloužit rozhodnutí ohledně zřízení zástavního práva k vkladní knížce, kdy soud dovodil, že dobrá víra nabyvatele existuje i v případě, kdy „*vkladní knížka zněla na cizí jméno (jiné než zástavcovovo) a třeba zástavní věřitel neznal hesla. Znalost hesla jest až věcí výplaty při realizaci zástavy již nabyté*“.⁵¹

Za zmínku stojí také odlišná ochrana poskytovaná soudy v případě nabytí vlastnického, a naopak zástavního práva od neoprávněného. Soud řešil případ, když žalobce prodal věc osobě K. s výhradou vlastnictví až do zaplacení kupní ceny. K. potom v době, kdy ještě zcela nezaplátil kupní cenu, zřídil k věci zástavní právo, kdy zástavním věřitelem byl D. Mezi K.

⁴⁴ KAPRAS, Jan. *K dějinám českého zástavního práva*. 1. vydání. Praha: Sborník věd právních a státních, 1903, s. 42.

⁴⁵ Tamtéž, s. 50.

⁴⁶ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 1. vydání. Praha: Otto, 1910, s. 286.

⁴⁷ BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském. Úvod – práva věcná*. 1. vydání. Praha: nákladem vlastním, 1945, s. 73.

⁴⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 1. vydání. Praha: Otto, 1910, s. 286.

⁴⁹ PETR, Bohuslav. Zásada „*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*“ a problematika nabývání od nevladníka. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 20, s. 695.

⁵⁰ § 456 OZO „*Zastaví-li se movitá věc cizí bez vlastníkového svolení, má sice tento zpravidla právo požadovati ji zpět; ale tam, kde proti poctivému držiteli nelze vznéstí vlastnickou žalobu (§ 367), musí buď poctivému majiteli zástavy nahraditi škodu nebo od zástavy upustiti a spokojiti se právem na náhradu od zástavce.*“

⁵¹ VÁŽNÝ, František. *Sbírka rozhodnutí nejvyšších stolic soudních republiky Československé*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství JUDr. V. Tomsa, 1928, s. 1855.

a D. bylo ujednáno, že v případě nezaplacení zápůjčky do stanoveného termínu, smí D. věc prodat. K. skutečně nezaplatil a D. přistoupil k realizaci zástavního práva. Následně se však žalobce domáhal po žalovaném (po osobě, která věc koupila od D.) vydání své věci. Soud tehdy uzavřel, že D. by nabyl vlastnické právo k věci, kdyby ji koupil od K., k tomu však nedošlo. Vzhledem k tomu, že K. také nebyl vlastníkem věci, nebylo splněno, že by věc byla D. svěřena vlastníkem, proto se ani žalovaný nemohl stát vlastníkem předmětné věci. Vyloučen byl také postup dle § 456 zákona, když K. dal D. věc „jen do zástavy, takže D. nebyl majitelem zabavené věci a vlastník má, zastaví-li se movitá věc cizí bez svolení vlastníka, právo ji požadovati zpět jen v případě, ve kterém nelze vznést vlastnickou žalobu proti bezelstnému majiteli“.⁵²

Následně v souvislosti s politickými změnami a přípravou nové právní úpravy začal na našem území platit zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, známý také pod označením Střední zákoník občanský.⁵³ Také tento zákoník obsahoval ve svém původním znění v § 193⁵⁴ explicitní úpravu zastavení cizí věci a nalezneme zde jistě také podobnost s recentní právní úpravou obsaženou v občanských zákonících Německa a Polska, neboť se v něm uvádělo, že v případě zastavení cizí movité věci bez souhlasu vlastníka, vzniká zástavní právo jen, jsou-li splněny podmínky, za nichž lze nabýt vlastnické právo od nevlastníka.

Naprosto kruciální změnu potom přinesl zákon OZ 64, který ve svém prvotním znění umožňoval nabytí práva od neoprávněné organizace v § 228, kde bylo stanoveno: *Převeďte-li organizace na občana poskytnutou službou vlastnictví k věci, nemohou být proti němu uplatněna práva jiných osob týkající se této věci. Totéž platí, jestliže občan poskytnutou službou nabude práva věc užívat. Ze znění tohoto ustanovení nevyplývá, že by se po novém nabyvateli požadovalo, aby byl v dobré víře.*⁵⁵

Tento zákoník však naopak v žádném ze svých ustanovení nepřipouštěl možnost zřídit zástavní právo na základě smlouvy. Nalezli jsme zde pouze jedno jediné ustanovení dotýkající se explicitně problematiky zástavního práva, a to § 495, který normoval, že zástavní práva mohou vznikat výhradně na základě zákona. Tak tomu bylo až do konce roku 1991. Problematika zastavení cizí věci v rámci OZ 64 proto v tomto období nebyla detailně upravena.⁵⁶

Uvedené ovšem neznamená, že by v této době v žádném z účinných zákoníků nebyla zakotvena možnost zastavení cizí věci. V § 164 zákona č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu) bylo stanoveno, že „zastaví-li někdo cizí věc bez souhlasu vlastníka nebo osoby, které přísluší k věci jiné věcné právo neslučitelné s právem zástavním, vznikne zástavní právo jen, jestliže zastavovaná věc je odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit. V pochybnostech se má za to, že zástavní věřitel jednal v dobré víře“. Při porovnání tohoto ustanovení zákoníku mezinárodního obchodu a § 1343 OZ je zřejmá shoda na tom, že i dnes je v případě zastavení cizí věci bez souhlasu jejího vlastníka vyžadováno, aby došlo k odevzdání věci, a je vyžadováno také to, aby zástavní věřitel byl v dobré víře v oprávnění zástavce věc zastavit.

Dalším zákoníkem výslovně upravujícím možnost zastavení cizí věci byl zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, kde jsme v jeho § 129e odst. 1 (ve znění účinném

⁵² VÁŽNÝ, František. *Sbírka rozhodnutí nejvyšších stolic soudních republiky Československé*. 1. vydání. Praha: Právnícké vydavatelství JUDr. V. Tomsa, 1932, s. 291–292.

⁵³ VYMAZAL Lukáš. *Zástavní právo (§ 152-172 občanského zákoníku)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 22.

⁵⁴ § 193 Středního zákoníku občanského „Zastaví-li někdo movitou věc cizí bez souhlasu vlastníka, vznikne právo zástavní, jen jsou-li dány podmínky, za kterých se nabyvá vlastnictví od nevlastníka (§ 154).“

⁵⁵ SPÁČIL, Ondřej. *Nabývání od neoprávněného*. [online]. bulletin-advokacie.cz, 3. dubna 2014 [cit. 1. ledna 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/nabyvani-od-neopravneneho?browser=mobi>>.

⁵⁶ FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25.

od 1. července 1988 do 31. prosince 1991) našli tuto zákonnou úpravu: *Zastaví-li někdo cizí věc bez souhlasu vlastníka nebo organizace, které přísluší k věci jiné právo neshlučitelné s právem zástavním, vznikne zástavní právo, jen jestliže je věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit. V pochybnostech platí, že zástavní věřitel jednal v dobré víře.* Taktéž v této zákonné úpravě vidíme shodu s OZ ohledně odevzdání věci a nutnosti dobré víry nabyvatele zástavního práva. Povšimněme si ovšem toho, že na rozdíl od § 164 zákoníku o mezinárodním obchodu, kde byla dána vyvratitelná právní domněnka ohledně *bona fide* nabyvatele zástavního práva, v § 129e hospodářského zákoníku je dána naopak domněnka nevyvratitelná, neboť se zde hovoří o tom, že v pochybnostech platí, že zástavní věřitel jednal v dobré víře. Nevyvratitelná domněnka nepřipouští (na rozdíl od domněnky vyvratitelné) důkaz opaku a dochází tedy k presumpci toho, že zástavní věřitel jednal v dobré víře.

Vrátíme-li se zpět k OZ 64, situace se, byť pouze na přechodnou dobu, změnila účinností novely provedené zákonem č. 103/1990 Sb. Vzpomínaná novela stanovila, že ve vztazích mezi podnikateli může zástavní právo vzniknout jak ze zákona, tak ze smlouvy. Přičemž platila jiná pravidla pro zastavení cizí věci movité a jiná pro zastavení cizí nemovité věci. Pro zřízení smluvního zástavního práva k cizí movité věci platilo, že takové právo vzniká, jakmile je věc odevzdána zástavnímu věřiteli.⁵⁷

Vzhledem k tomu, že toto zákonné ustanovení k platnému vzniku zástavního práva k věci cizí vyžadovalo, aby došlo k odevzdání věci, začaly soudy řešit otázku, zda lze odevzdat pouze věc movitou a právní úprava tedy nepřipouští zastavení cizí nemovité věci. Ústavní soud tehdy vyslovil názor, dle kterého vlastník nemovité věci, která byla zástavcem zastavena jako věc cizí a který tedy (na rozdíl od zástavce) nebyl stranou zástavní smlouvy uzavřené dle § 129c a násl. hospodářského zákoníku, je chráněn ustanovením § 129f, odst. 3 hospodářského zákoníku, který pro vznik zástavního práva k nemovitosti vyžadoval, aby bylo zástavní právo zapsáno do evidence nemovitostí podle zvláštních předpisů, a to na žádost vlastníka nebo organizace, která má k zastavené věci právo hospodaření. Ústavní soud uváděl, že § 129f odst. 3 hospodářského zákoníku představuje pro vlastníka zastavené věci tutéž ochranu, jakou zákon poskytuje vlastníku movité věci prostřednictvím § 129e, ve kterém bylo pro zastavení cizí movité věci bez souhlasu vlastníka nebo organizace, které přísluší k věci jiné právo neshlučitelné s právem zástavním, vyžadováno, aby byla věc odevzdána zástavnímu věřiteli, přičemž ten ji musel přijmout v dobré víře v to, že zástavce je oprávněn věc zastavit. V pochybnostech přitom platilo, že zástavní věřitel jednal v dobré víře.

V uvedeném nálezu navíc Ústavní soud vytknul soudům nižšího stupně jejich postup, když upozornil, že „*obecné soudy při posuzování věci nesprávně vycházely z ustanovení § 129e hospodářského zákoníku. Toto ustanovení je totiž možno aplikovat pouze v případech, byla-li zastavena cizí věc movitá. Tento závěr je třeba dovodit z dikce uvedeného ustanovení (v návaznosti na předcházející ustanovení § 129d odst. 3 hospodářského zákoníku), které vznik zástavního práva v případech zastavení cizí věci vázalo, kromě dobré víry zástavního věřitele, na odevzdání věci zástavnímu věřiteli, přitom odevzdání věci pojmově, ve smyslu uvedené úpravy, přicházelo v úvahu pouze u věcí movitých*“.⁵⁸

Další změna právní úpravy zastavení cizí věci přišla společně s tzv. velkou novelou občanského zákoníku, která byla provedena zákonem č. 509/1991 Sb. Právní úpravu zastavení cizí věci upravenou přímo v občanském zákoníku bychom našli v § 151d, ve kterém bylo od 1. 1. 1992 do 31. 12. 2000 účinné toto znění uvedeného ustanovení: „*Dá-li někdo do zástavy cizí věc bez souhlasu vlastníka nebo osoby, která má k věci jiné věcné právo neshlučitelné se zástavním právem, vznikne zástavní právo jen, je-li věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji*

⁵⁷ FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25.

⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 29. dubna 1996, sp. zn. IV. ÚS 233/95.

přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit. V případě pochybností platí, že zástavní věřitel jednal v dobré víře“. Vzhledem k tomu, že se v tomto ustanovení opět hovořilo obecně o věci, začaly soudy řešit otázku, zda ustanovení dopadá jak na věci movité, tak na nemovité.⁵⁹

K diskontinuitě názorů ohledně zastavení cizí movité věci nedocházelo, neboť bylo zřejmé, že takovou věc lze odevzdat. Značným vývojem však prošlo řešení možnosti odevzdání nemovité věci. Nejvyšší soud vydal začátkem roku 1998 rozsudek, ve kterém vyslovil myšlenku, že k nemovitosti není možné platně zřídit zástavní právo, protože nemovitost nelze zástavnímu věřiteli odevzdat. Zástavce proto nemůže postupovat v souladu s § 151d občanského zákoníku (ve znění účinném do 31. 12. 2000) a zástavní právo nemůže vzniknout.⁶⁰ Shodný názor sdílel také Vrchní soud v Praze, který sice dovedl, že „*vlastním smyslem vedení katastru nemovitostí je právě to, aby bez dalšího poskytoval veřejnosti potřebnou informaci o vlastnických a dalších právech k jednotlivým nemovitostem*“, ale zároveň k tomu však dodával, že k platnému zřízení zástavního práva k cizí nemovitosti nedojde ani v tom případě, kdy zástavnímu věřiteli svědčí jeho *bona fide* ohledně stavu zapsaného v katastru nemovitostí.⁶¹

Situace se změnila až na konci roku 1999, kdy Nejvyšší soud změnil svůj právní názor. Uvedl, že zástavní právo vznikající na základě smlouvy vznikne bez ohledu na to, zda je předmětem tohoto zástavního práva věc movitá či nemovitost.⁶² Dospěl totiž k závěru, že v případě nemovitosti se odevzdáním věci rozumí vklad zástavního práva do katastru nemovitostí ve prospěch zástavního věřitele.⁶³ K zastavení cizí nemovité věci bez souhlasu vlastníka však nedocházelo bez dalšího. Nadále proto platilo, že zástavní věřitel musel tuto zástavu přijmout v dobré víře.⁶⁴

K otázce *bona fide* se soudy samozřejmě také vyjadřovaly a usoudily, že zástavní věřitel je v dobré víře v oprávnění zástavce zastavit věc tehdy, má-li důvod být přesvědčen o právním titulu zástavce, který mu umožňuje zastavit věc. K hodnocení dobré víry však není možné přistupovat pouze ze subjektivního hlediska, tedy pouze z pohledu zástavního věřitele, ale je potřeba brát v potaz také okolnosti objektivní. Proto je potřeba vždy zkoumat, zda při běžné opatrnosti, kterou lze po zástavním věřiteli v tom kterém případě požadovat, neměl nebo nemohl mít důvodné pochybnosti o tom, je-li zástavce vlastníkem věci, která je předmětem zástavního práva, nebo zda ve vztahu k zástavě disponuje jiným právem, které by mu umožňovalo věc platně zastavit. Posouzení dobré víry se tak *de facto* vztahuje na posouzení dobré víry zástavního věřitele v to, že zástavce disponuje právním titulem, na základě kterého může věc platně zastavit. Soud dokonce uvedl, že po zástavním věřiteli nelze spravedlivě požadovat, aby v případě, kdy přijímá zástavu, zkoumal, zda zástavce za tuto věc skutečně uhradil kupní cenu řádně a včas.⁶⁵

Právní úprava zastavení cizí věci však nebyla konzistentní ani poté. Naopak v krátkém časovém intervalu byly vydány dvě novely občanského zákoníku. Tou první byl zákon č. 367/2000 Sb., který s účinností od 1. 1. 2001 novelizoval znění § 161 tak, že nově zněl: „*Dá-li někdo do zástavy cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka nebo osoby, která má k věci jiné věcné právo neshlítkelné se zástavním právem, vznikne zástavní právo, jen je-li movitá věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc*

⁵⁹ FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25–26.

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 1998, sp. zn. 2 Odon 85/97.

⁶¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. listopadu 1998, sp. zn. 5 Cmo 646/97.

⁶² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2001, sp. zn. 29 Cdo 2512/2000.

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 1999, sp. zn. 21 Cdo 328/99.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 468/2011.

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 2074/2003.

zastavit“.⁶⁶ Muselo se tedy jednat o: i) movitou věc, ii) tato movitá věc musela být odevzdána zástavnímu věřiteli, iii) zástavní věřitel musel movitou věc přijmout v dobré víře v oprávnění zástavce zřídít k věci zástavní právo. *Bona fide* zástavního věřitele se přitom zkoumala k okamžiku nabytí zástavního práva. Pokud tedy později přestal být zástavní věřitel v dobré víře, nemělo to vliv na vznik nebo existenci zástavního práva.⁶⁷

Na tuto novelu reagovala novela další, konkrétně zákon č. 317/2001 Sb., jehož účinnost nastala od 1. 1. 2002 a který k výše citovanému ustanovení § 161 doplnil odstavce druhý, ve kterém bylo explicitně řešeno také zastavení cizí věci nemovité, neboť stanovil následující: „*Cizí nemovitá věc, věc hromadná, soubor věcí a byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví podle zvláštního zákona mohou být dány do zástavy jen se souhlasem vlastníka a osoby, která k nim má jiné věcné právo neslučitelné se zástavním právem. Totéž platí, jde-li o cizí pohledávku, jiné majetkové právo, obchodní podíl, cenný papír a předmět průmyslového vlastnictví*“.⁶⁸

Musíme si povšimnout toho, že zatímco v odstavci prvním, týkajícím se zastavení cizí movité věci se výslovně hovoří o zastavení cizí movité věci bez souhlasu vlastníka nebo osoby, která má k věci jiné věcné právo neslučitelné s právem zástavním, tak v následujícím odstavci naopak o absenci takového souhlasu zmínka není, neboť se zde hovoří pouze o zastavení cizí nemovité věci se souhlasem vlastníka. Nejvyšší soud proto k této právní úpravě uvedl, že z § 161 OZ 64 vyplývá, že osobou oprávněnou k uzavření zástavní smlouvy je pouze ten, kdo je vlastníkem zástavy. Na základě této myšlenky tedy nemohl být zástavcem nikdo jiný než zástavní dlužník. V případě, že by někdo ve vztahu k zástavě disponoval věcným právem, které je neslučitelné s právem zástavním, potom může vlastník věci přistoupit ke zřízení zástavního práva k takové věci pouze se souhlasem takové osoby.

V případě, že by dal zástavce do zástavy cizí věc, aniž by k tomu měl souhlas vlastníka nebo osoby, která má k takové věci věcné právo neslučitelné s právem zástavním, byla by taková smlouva dle § 39 OZ 64 neplatná, neboť její obsah odporuje zákonu. Zástavní právo by na základě neplatné zástavní smlouvy mohlo vzniknout pouze v případě, kdy by tak stanovil zákon. Tato právní úprava byla tedy odlišná od znění zákona účinného do 31. 12. 2000, kdy zákon umožňoval platné zastavení cizí věci bez souhlasu vlastníka, došlo-li k odevzdání věci zástavnímu věřiteli a ten ji přijal v dobré víře v to, že zástavce je oprávněn zřídít k věci zástavní právo.

Právní úprava obsažená v § 161 citovaného zákona naopak připouštěla vznik zástavního práva při splnění uvedených podmínek pouze v případě, kdy byla zástavou cizí movitá věc. Proto v případě, kdy byla dána do zástavy cizí nemovitá věc (nebo jiná věc, právo nebo majetková hodnota, uvedená v ustanovení § 161 odst. 2 OZ 64) bez souhlasu vlastníka, bylo vyloučeno (platné) zřízení zástavního práva, i kdyby zástavní věřitel byl v dobré víře, že zástavce byl oprávněn zástavu zastavit, a i kdyby mu zástava byla odevzdána.

Nejvyšší soud zároveň neopomněl upozornit na to, že nemožnost zastavení cizí nemovité věci bez souhlasu vlastníka nelze napadat pomocí zásady ochrany dobré víry zástavního věřitele či principu právní jistoty. Podle tohoto soudu totiž v českém právním řádu neplatí ochrana dobré víry obecně, ale pouze v těch případech, kdy tak stanoví zákon. V případě zastavení cizí movité věci bez souhlasu vlastníka zákon normoval, že v těchto případech má dobrá víra zástavního věřitele právní význam. Nestanovil však totéž v případě nemovitých věcí, a proto není na místě argumentovat právní jistotou, která navíc ani nemůže být vykládána pouze jednostranně. Právní jistotu přeci nelze chápat tak, že by mohla vést k následkům, jež jsou *in*

⁶⁶ FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25–26.

⁶⁷ FIALA, Josef. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek, § 1–487*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 734–735.

⁶⁸ FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25–26.

fraudem legis, tedy k tomu, aby i v těchto případech vznikalo zástavní právo, přestože k tomu nedal vlastník věci svůj souhlas.⁶⁹

Právě s ohledem na uvedenou genezi institutu zastavení cizí věci je diskutní, proč se zákonodárce neinspiroval problémy, kterým čelil již v minulosti a nezavedl do OZ výslovnou právní úpravu jak pro věci movité, tak nemovité nebo ještě lépe pro věci evidované a neevidované ve veřejném seznamu. Navíc se při zastavení cizí movité věci bez souhlasu vlastníka opět setkáváme s tou podmínkou, že věc musí být odevzdána zástavnímu věřiteli, přičemž o tom, co se myslí odevzdáním, mohou vznikat i nadále rozpory.

V souvislosti s přípravou OZ jsme nicméně mohli sledovat vývoj jeho obsahu, když vůbec první ucelený návrh OZ představilo Ministerstvo spravedlnosti dne 17. 5. 2005, čímž byla zároveň zahájena veřejná debata k jeho znění.⁷⁰ Vzhledem k tomu, že již v OZ 64 byla zakotvena úprava zastavení cizí věci, nepřekvapí nás, že také v návrhu OZ jsme se s touto úpravou rovněž setkali. Dle znění návrhu OZ z roku 2005 bylo znění § 1119 následující: „(1) Zástavce může dát jako zástavu cizí věc jen se souhlasem vlastníka. (2) Dá-li zástavce jako zástavu cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka, vznikne zástavní právo, jen je-li movitá věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit. (3) Má-li někdo k zastavované věci věcné právo neslučitelné se zástavním právem, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.“⁷¹ Jak vidíme, nedošlo k velkému odchýlení se od úpravy obsažené v OZ 64. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení návrhu OZ uváděla, že je standardem, aby zástavce a zástavní dlužník byl totožnou osobou. Zároveň však bylo pamatováno na to, že v případě, kdy vlastník zástavy nedá k zastavení své věci souhlas, je naopak potřeba, za splnění určitých dalších kritérií, chránit dobrou víru zástavního věřitele.⁷² Za velký nedostatek lze ovšem považovat absenci ustanovení věnujícího se zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodě. Tento defekt nebyl navíc odstraněn ani v návrhu OZ v jeho znění ze dne 29. 1. 2009. Nově jsme sice úpravu zastavení cizí věci našli v § 1144, ovšem to byla zároveň odlišnost jediná. Znění § 1144 tak pouze *ad verbum* kopírovalo znění předchozí verze návrhu OZ.⁷³

Se zajímavou změnou (o jejíchž důsledcích bude detailněji pojednáno v jedné z následujících kapitol) jsme se naopak setkali hned v následující verzi návrhu OZ z dubna roku 2009. Nově jsme úpravu zastavení cizí věci našli v § 1209⁷⁴, přičemž textace ustanovení ohledně zastavení cizí věci obecně, se nezměnila, nicméně následoval § 1210, kde se poprvé setkáváme se zvláštní úpravou zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodě.⁷⁵

Před přijetím OZ byla zveřejněna ještě jeho verze z prosince roku 2010, kde byly problematice zastavení cizí věci věnovány §§ 1279 a 1280,⁷⁶ nicméně textace těchto §§ se od

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 21 Cdo 5061/2008.

⁷⁰ Časové mezníky přípravy nového občanského zákoníku. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 27. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

⁷¹ Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>, s. 439.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku [online]. cak.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2180>>, s. 455.

⁷⁴ Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku_duben_2009_.pdf>, s. 214–215.

⁷⁵ „Zastaví-li zástavce cizí movitou věc v zastavárenském závodě a nejedná-li se o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky.“

⁷⁶ Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku_leden_2011_.pdf>, s. 228.

předešlých verzí návrhu nezměnila, což platí i pro §§ 1314 a 1315⁷⁷ návrhu OZ z dubna roku 2011, kdy v tomto znění byl návrh dne 11. 4. 2011 odeslán Legislativní radě vlády k projednání.⁷⁸

⁷⁷ Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_Navrh_zakona_s_obsahem_11042011.pdf>, s. 245–246.

⁷⁸ Časové mezníky přípravy nového občanského zákoníku. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 27. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

3 Nabytí práva od neoprávněného dle OZ obecně

Pro text této práce jsou stěžejní ustanovení upravující možnost zastavení cizí věci, tedy znění:

§ 1343

(1) Zástavce může dát jako zástavu cizí věc jen se souhlasem vlastníka.

(2) Dá-li zástavce jako zástavu cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka, vznikne zástavní právo, je-li věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.

(3) Má-li někdo k zastavované věci věcné právo neslučitelné se zástavním právem, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.

§ 1344

Zastaví-li zástavce cizí movitou věc v zastavárenském závodu a nejedná-li se o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky.

Přitom § 1343 odst. 1 představuje obecné pravidlo a následující odstavce tohoto ustanovení představují výjimky z daného pravidla. Znění § 1344 potom dopadá na situace, kdy je cizí movitá věc zastavena v zastavárenském závodu.

V případech věcí neevidovaných ve veřejném seznamu je potřeba rozlišovat, zda se jedná o věc movitou, nebo nemovitou. Při zastavení cizí movité věci evidované ve veřejném seznamu se bude aplikovat:

§ 984

Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplatu v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis.

Z uvedeného je přitom zřejmé, že tam, kde se v § 1343 a 1344 hovoří o movité věci, myslí se tím movitá věc neevidovaná ve veřejném seznamu.

Pokud se podíváme do dalších zákonů, nalezneme v § 23 odst. 1 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, pouhý odkaz na užití OZ⁷⁹, naopak v § 5a zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, je vyloučena možnost, aby k platnému vzniku zástavního práva došlo bez vědomí vlastníka, neboť se zde uvádí, že vlastník letadla podává žádost o zápis zástavního práva společně se zástavním věřitelem.⁸⁰

V rámci této kapitoly je však vhodné zmínit také další ustanovení OZ, která představují výjimku ze zásady, dle níž nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má. Konkrétně se, nad rámec výše uvedených, jedná o tato ustanovení:

§ 1109

Vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo

⁷⁹ § 23 odst. 1 zákona č. 61/2000 Sb.: „Pokud z tohoto zákona nevyplývá jinak, platí o vlastnickém a zástavním právu k námořnímu plavidlu ustanovení občanského zákoníku a obchodního zákoníku o vlastnickém a zástavním právu k věcem movitým.“

⁸⁰ § 5a odst. 1 zákona č. 49/1997 Sb.: „Žádost o zapsání zástavního práva k letadlu podává vlastník letadla spolu se zástavním věřitelem.“

- a) ve veřejné dražbě,
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku,
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil,
- d) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno,
- e) při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo
- f) při obchodu na komoditní burze.

§ 1110

Získal-li někdo v dobré víře za úplatu použitou movitou věc od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi, vydá ji vlastníku, který prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla odňata svémocně a že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky.

§ 1111

Získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci. To neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

§ 1112

Vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se nemůže k svému prospěchu dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného.

§ 1113

Ustanovení § 1110 až 1112 se nepoužijí, pokud se jedná o investiční nástroj, cenný papír nebo listinu vystavené na doručitele nebo o věci nabyté ve veřejné dražbě, v dražbě při výkomu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí nebo o věci nabyté při obchodu na komoditní burze.

§ 3058 odst. 2

Bylo-li vlastnické právo k pozemku zcizeno třetí osobě, která byla při nabytí vlastnického práva v dobré víře, že stavba je součástí pozemku, přestane být stavba samostatnou věcí a stane se součástí pozemku, na němž je zřízena. Kdo vlastnil stavbu, má vůči zciziteli právo na náhradu ve výši ceny stavby ke dni zániku svého vlastnického práva; byla-li stavba zatížena zástavním právem, přechází zástavní právo na pohledávku na tuto náhradu.

Z textace těchto ustanovení je zřejmé, že můžeme rozlišovat mezi následujícími čtyřmi situacemi:

- I. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného k věcem neevidovaným ve veřejných seznamech, a to jak k věcem movitým, tak nemovitým.** Právní úprava tohoto nabytí vlastnického práva od neoprávněného je obsažena v těchto třech ustanoveních:

§ 1109

Vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo

- a) ve veřejné dražbě,
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku,
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil,
- d) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno,
- e) při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo
- f) při obchodu na komoditní burze.

Zde je však nutno uvést, že skutkové podstaty uvedené pod písm. e) a f) budou dle svého znění dopadat pouze na případy nabytí vlastnického práva od neoprávněného k movité věci, nikoliv také k věci nemovité.

§ 1111

Získal-li někdo movitou věc za jiných okolností, než které stanoví § 1109 nebo 1110, stane se vlastníkem věci, pokud prokáže dobrou víru v oprávnění převodce převést vlastnické právo k věci. To neplatí, pokud vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

V této tzv. generální klauzuli nabytí vlastnického práva od neoprávněného se sice výslovně hovoří pouze o movité věci, avšak je vhodné upřesnit, že toto ustanovení se aplikuje pouze v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného k movité věci neevidované ve veřejném seznamu, neboť v případě nabytí movité věci evidované ve veřejném seznamu budeme postupovat podle § 984. Podle smyslu a účelu § 1111 jej však aplikujeme také v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného k nemovité věci neevidované ve veřejném seznamu.

§ 1110

Získal-li někdo v dobré víře za úplatu použitou movitou věc od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje takovými věcmi, vydá ji vlastníku, který prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla odňata svémocně a že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky.

Ačkoliv se i v tomto ustanovení hovoří výslovně o movité věci, je z jeho dikce, jakož i účelu, zřejmé, že je jeho aplikace možná pouze v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného k movité věci neevidované ve veřejném seznamu.

II. Nabytí vlastnického práva od neoprávněného k věcem evidovaným ve veřejných seznamech, a to jak k movitým, tak nemovitým věcem. V těchto případech budeme aplikovat:

§ 984

Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplatu v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis.

III. Nabytí zástavního práva od neoprávněného k věcem neevidovaným ve veřejných seznamech, ať je již taková věc movitá, či nemovitá. Příslušnou právní úpravu nalezneme v:

§ 1343

(1) Zástavce může dát jako zástavu cizí věc jen se souhlasem vlastníka.

(2) Dá-li zástavce jako zástavu cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka, vznikne zástavní právo, je-li věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.

(3) Má-li někdo k zastavované věci věcné právo neslučitelné se zástavním právem, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.

§ 1344

Zastaví-li zástavce cizí movitou věc v zastavárenském závodě a nejedná-li se o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky.

Z dikce tohoto ustanovení je přitom zřejmé, že se tento paragraf bude aplikovat pouze v případě movité věci neevidované ve veřejném seznamu.

IV. Nabytí zástavního práva od neoprávněného k věcem evidovaným ve veřejných seznamech, a to k věcem movitým i nemovitým, kde příslušnou právní úpravu nalezneme v:

§ 984

Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplaty v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis.

3.1 Srovnání právní úpravy nabytí vlastnického a zástavního práva od neoprávněného k věci neevidované ve veřejném seznamu

Porovnáme-li právní úpravu nabytí vlastnického a zástavního práva od neoprávněného k věci neevidované ve veřejném seznamu, vidíme zde jisté rozdíly ve formulaci podmínek, za kterých je možno tato práva od neoprávněného nabýt:

- 1) u nabytí vlastnického práva dle § 1109 se vyžaduje, aby byl nabyvatel v dobré víře v oprávnění převodce převést na něj vlastnické právo k věci, zatímco u nabytí zástavního práva tato bližší specifikace chybí a je zde pouze v § 1343 odst. 2 uvedeno, že zástavní věřitel musí být v dobré víře;
- 2) v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného je v § 1111 stanovena generální klauzule pro takové nabytí a v § 1109 jsou vypočteny privilegované způsoby nabytí. Takovéto rozdělení však u zastavení cizí věci chybí;
- 3) u nabytí vlastnického práva od neoprávněného je v § 1111 původnímu vlastníku věci ještě dána možnost, jak se domoci svého vlastnictví, neboť nabyvatel se vlastníkem věci nestane, pokud původní vlastník věci prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. V případě zastavení cizí věci však vlastník zástavy tuto možnost, až na jedinou výjimku, nemá. Touto výjimkou jsou situace, kdy došlo k zastavení cizí věci v zastavárenském závodě. V takovém případě má vlastník věci podle § 1344 vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud k zastavení věci došlo v zastavárenském závodě, tuto věc vlastník nesvěřil zástavci a pokud vlastník věci prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Podobnou právní úpravu nalezneme také u nabytí vlastnického práva od neoprávněného, konkrétně v § 1110, podle kterého osoba, která získala v dobré víře za úplatu použitou movitou věc od podnikatele, který při své podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku obchoduje s takovými věcmi, vydá věc původnímu vlastníkov, pokud původní vlastník prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo že mu věc byla svémocně odňata a že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky;
- 4) v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného je v § 1112 stanoveno, že vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se ke svému prospěchu nemůže dovolat, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného. V případě zastavení cizí věci však podobnou úpravu nenalezneme.

V souvislosti s § 1112 si dovolím ještě upřesnit, že přestože se v tomto ustanovení hovoří o movité věci, neexistuje důvod, proč by nebylo možné aplikovat toto ustanovení také v případě nemovité věci;

- 5) u nabytí vlastnického práva od neoprávněného se v případě nabytí dle § 1110 a dále dle § 1109, vyjma situace uvedené sub písm. d), vyžaduje, aby k takovému nabytí došlo za úplatu. V ustanoveních regulujících zastavení cizí věci ovšem o úplatě není zmínka.

Vzhledem k právně uvedenému je proto otázkou, zda by v souvislosti se zastavením cizí věci nebylo lepší inspirovat se zahraničními právními úpravami, které v těchto případech jen odkazují na přímé použití zákonných ustanovení věnujících se problematice nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Při nahlédnutí do německého občanského zákoníku, konkrétně do § 1207, jenž se týká zastavení cizí věci, zjistíme, že je zde stanoveno, že v případě, kdy věc nepatří zástavci (zástavce není jejím vlastníkem), dojde k přímému použití (s nutnými modifikacemi, jež vyžaduje zástavní právo) §§ 932, 934, 935, která upravují problematiku nabytí vlastnického práva od neoprávněného⁸¹. *De facto* totéž potom nalezneme také v polské právní úpravě, v čl. 309 KC⁸², který se týká zastavení cizí movité věci.

Tvůrci českého OZ se rozhodli pro odlišné řešení. Na analogické užití předpisů regulujících nabytí vlastnického práva od neoprávněného OZ neodkazuje. Naopak stanovuje svá vlastní pravidla, odlišná od těch, která se týkají nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Nabízí se proto otázka, zda je takové řešení vhodnější či nikoliv. Podle komentáře k § 1207 BGB je odkaz na aplikaci §§ 932 a násl. vhodný pro to, že ustanovení týkající se nabytí vlastnického práva od neoprávněného se liší svým rozsahem, nikoliv však svou strukturou. Obojí (tj. jak nabytí vlastnického, tak zástavního práva od neoprávněného) se uskutečňuje dohodou a převodem práva, obojí vychází z předpokladu, že dobrá víra nabyvatele je chráněna. Dále je odkazem na užití § 932 a násl. vyjádřeno i to, že se nepoužijí pouze tato ustanovení BGB, ale budou se aplikovat také obecné základní myšlenky, na kterých jsou tato ustanovení založena.⁸³

Domnívám se, že ani jedno z nastíněných řešení není bez problému. V následujících kapitolách se proto budu podrobněji zabývat předpoklady, které musejí být splněny pro to, aby zástavce platně zastavil cizí věc. Na vhodných místech poukáži na přístup zastávaný v Polsku, na čemž bude možno demonstrovat, jaká úskalí s sebou nese úprava obsažená v KC a jaká naopak úprava v OZ. V navazující kapitole proto pojednám zejména, o platném právním titulu, o způsobilém předmětu zástavního práva, dobré víře zástavního věřitele v oprávnění zástavce zřídít k věci zástavní právo a dále také o odevzdání a přijetí věci.

⁸¹ § 1207 BGB: „Gehört die Sache nicht dem Verpfänder, so finden auf die Verpfändung die für den Erwerb des Eigentums geltenden Vorschriften der §§ 932, 934, 935 entsprechende Anwendung.“

⁸² Čl. 309 KC: „Przepisy o nabyciu własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej do rozporządzania rzeczą stosuje się odpowiednio do ustanowienia zastawu.“

⁸³ VON STAUDINGERS, Julius. In VON STAUDINGERS, Julius. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Svazek 3*. 1. vydání. Berlin: Sellier – de Gruyter, 2009, s. 62–63.

4 Zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu

Základní ustanovení týkající se zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu nalezneme v § 1343 a 1344:

§ 1343

- (1) *Zástavce může dát jako zástavu cizí věc jen se souhlasem vlastníka.*
- (2) *Dá-li zástavce jako zástavu cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka, vznikne zástavní právo, je-li věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.*
- (3) *Má-li někdo k zastavované věci věcné právo neslučitelné se zástavním právem, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.*

§ 1344

Zastaví-li zástavce cizí movitou věc v zastavárenském závodu a nejedná-li se o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky.

V § 1343 odst. 1 se dočteme to, co je obecně zřejmé, tedy že vlastník věci může oprávnit třetí osobu k tomu, aby disponovala s jeho věcí. Při jiném pohledu na toto ustanovení by se však z uvedeného dalo vyvodit, že v případě, kdy měl zákonodárce potřebu výslovně stanovit, že zastavení cizí věci je přípustné pouze se souhlasem vlastníka, potom na základě výkladu *a contrario* dospějeme k názoru, že zastavení cizí věci bez souhlasu jejího vlastníka je vyloučeno. Tak tomu však není, neboť hned v § 1343 odst. 2 jsou uvedeny výjimky z pravidla, že zástavce může dát cizí věc jako zástavu jen se souhlasem vlastníka.

Znění § 1343 odst. 1 není doslovně převzato z předešlé právní úpravy, proto bychom vodítko k jeho výkladu mohli hledat v textu důvodové zprávy. Zde je však pouze úsporně vyjádřeno, že se navrhuje, aby došlo k „*převzetí normativní konstrukce stávajícího v⁸⁴ § 161 platného obč. z. Za standardní situace je osoba zástavce a zástavního dlužníka totožná. Není však vyloučeno, že zástavce dá zástavnímu věřiteli do zástavy cizí věc. Nestane-li se tak se souhlasem vlastníka zastavované věci, je zapotřebí vlastníka chránit a z ujednání zástavce se zástavním věřitelem mu nemohou vzniknout žádné povinnosti. Výjimka v odst. 2 dopadá na situace, kdy je zapotřebí naopak chránit dobrou víru nabyvatele zástavního práva. Poctivému nabyvateli tedy vznikne zástavní právo obdobně, jako tomu, kdo v dobré víře nabývá vlastnické právo od nevlastníka*“.⁸⁵

Ve stejném duchu je (a to právě díky znalosti důvodové zprávy) psán také jeden z komentářů k § 1343 odst. 1, ve kterém je nastíněno, že zásadně pouze vlastník zástavy je oprávněn zřídit k zástavě zástavní právo. „*Z § 1343 odst. 1 vyplývá, že je možné, aby zástavce dal do zástavy cizí věc, jestliže s tím vlastník souhlasí. (...) Je-li požadovaný souhlas dán, platí jinak pro vznik zástavního práva k takové zástavě ustanovení o vzniku zástavního práva (1312 a násl.)*“.⁸⁶

Ať je tedy věc zastavována se souhlasem vlastníka zástavy, či bez jeho souhlasu, musí být v obou případech splněny tyto předpoklady:

- 1) platný titul – uzavření platné zástavní smlouvy, v níž bude ujednáno, co je zástavou a jaká pohledávka (zákon dle mého nesprávně hovoří o dluhu) je zajištěna.

⁸⁴ Předložka „v“ by správně v textu neměla být – jedná se o překlep v důvodové zprávě.

⁸⁵ Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 13. listopadu 2018]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny-mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>. s. 342.

⁸⁶ FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 985–986.

- 2) způsobilý předmět – zástavou v obou případech (tj. jak v případě zastavení věci se souhlasem vlastníka zástavy, tak bez jeho souhlasu) může být jen způsobilá věc, která musí být určena jednotlivě, nebo tak, aby ji bylo možné v jakémkoliv okamžiku trvání zástavního práva určit.
- 3) musí dojít k odevzdání a přijetí věci.
- 4) musí zde existovat dobrá víra zástavního věřitele v oprávnění zástavce zřídit k věci zástavní právo.

4.1 Zástavní smlouva

Smyslem institutu zastavení cizí věci je, aby po splnění předem stanovených předpokladů – z nichž jedním je právě platný právní titul, mohlo dojít k nabytí zástavního práva od neoprávněného. Rozhodně proto nelze zastavení cizí věci chápat tak, že by jeho prostřednictvím mělo docházet k sanaci neplatnosti zástavní smlouvy.

4.1.1. Co musí být v zástavní smlouvě vymezeno?

Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou, pro jejíž vznik se jednak uplatní obecná ustanovení normující vznik smlouvy v § 1724 a násl., a dále ustanovení § 1312 a násl. V zástavní smlouvě proto musí být vymezena zástava a zajištěný dluh⁸⁷, resp. spíše bychom měli hovořit o zajištěné pohledávce, neboť pomocí zástavního práva se věřitel může domoci uspokojení své pohledávky. Zástavu lze přitom určit jednotlivě, nebo takovým jiným způsobem, aby ji bylo možno kdykoliv v době trvání zástavního práva určit.⁸⁸ O tom, co může být zástavou, bude blíže pojednáno v podkapitole 4.2, proto se nyní zaměřím pouze na vymezení zajištěné pohledávky.

Výstižně se k vymezení zajištěné pohledávky vyjádřil Nejvyšší soud České republiky (dále jen „NS“) již za účinnosti OZ 64, avšak tato judikatura je využitelná i za stávající právní úpravy, neboť dle NS „(p)ohledávka, kterou zástava zajišťuje (zajišťovaná pohledávka), musí být v zástavní smlouvě (smlouvě o zřízení zástavního práva) označena - jako jedna z jejích tzv. podstatných náležitostí - tak, aby nebyla zaměnitelná s jinou pohledávkou zástavního věřitele za stejným dlužníkem a aby tak účastníkům zástavní smlouvy (smlouvy o zřízení zástavního práva) bylo zřejmé (nepochybné), jaká pohledávka se zástavním právem zajišťuje. Vznikne-li pochybnost o obsahu zástavní smlouvy z hlediska její určitosti nebo srozumitelnosti, je třeba se pokusit pomocí výkladu projevu vůle uvedeného v právním úkonu o odstranění takové nejasnosti. Podle ustálené judikatury soudů výklad právního úkonu může směřovat jen k objasnění toho, co v něm bylo projevováno, a vůle jednatelů se při výkladu právního úkonu vyjádřeného slovy uplatní, jen není-li v rozporu s jazykovým projevem; tato pravidla se použijí i při výkladu písemného právního úkonu, včetně takového, který lze platně učinit jen písemně. Pouze v případě, že nejasnost právního úkonu nelze odstranit ani pomocí výkladu projevu vůle, lze právní úkon považovat za neplatný podle ustanovení § 37 odst. 1 občanského zákoníku. Pomocí výkladu právního úkonu přitom není dovoleno měnit smysl a obsah jinak jasného právního úkonu.“⁸⁹

Je také vhodné připomenout, že zástavní právo nezajišťuje pouze pohledávku jako takovou, ale zajišťuje také její příslušenství⁹⁰, kterými jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky.⁹¹ Mají-li strany zástavní smlouvy v úmyslu zajistit také

⁸⁷ § 1312 odst. 1 „Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou. V ní strany ujednají, co je zástavou a pro jaký dluh je zástavní právo zřízeno; zajišťuje-li se dluh ještě nedospělý nebo více dluhů, postačí ujednat, do jaké nejvyšší výše jistiny se zajištění poskytuje.“

⁸⁸ § 1312 odst. 2 „Zástava může být určena jednotlivě, nebo jiným způsobem tak, aby ji bylo možné určit kdykoli v době trvání zástavního práva.“

⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. července 2013, sp. zn. 21 Cdo 3127/2012.

⁹⁰ § 1313 „Zástavní právo zajišťuje dluh a jeho příslušenství; je-li to zvlášť ujednáno, pak i smluvní pokutu.“

⁹¹ § 513 „Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.“

smluvní pokutu, musí to být zvlášť ujednáno, protože smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky.⁹²

4.1.2 Forma smlouvy

Co se týče formy zástavní smlouvy v případě zastavení movité věci neevidované ve veřejném seznamu, vyžaduje se písemná forma smlouvy pouze v případě, kdy movitá věc není odevzdána zástavnímu věřiteli, nebo třetí osobě, aby ji pro zástavního věřitele opatrovala.⁹³ Na tomto místě je důležité zmínit, že zástavní smlouva představuje pouze titul, který směřuje ke vzniku zástavního práva a je potřeba, aby na něj navázal ještě *modus*. Pro uzavírání zástavní smlouvy pak platí pravidla shodná s těmi, která se aplikují obecně při uzavírání smlouvy. „*Smlouva jako dvoustranný či vícestranný právní úkon vzniká dosažením konsensu, tj. úplným a bezpodmínečným přijetím (akceptací) návrhu na uzavření smlouvy (nabídky, oferty). Vznik smlouvy tak předpokládá existenci tří postupně za sebou jdoucích aktů: 1) návrh – nabídku, ofertu, 2) přijetí návrhu – akceptaci a 3) vzájemnou shodu vůle subjektů – konsensus.*“⁹⁴

Je přitom zřejmé, že dohodou stran lze určit účinnost akceptace nabídky oferenta k jinému okamžiku než k tomu, kdy vyjádření obláta o akceptaci nabídky dojde oferentovi. Nejvyšší soud výslovně uvedl, že totéž platí i v případě uzavírání zástavní smlouvy.⁹⁵ Je proto potřeba rozlišovat mezi zřízením zástavního práva, k němuž dochází smlouvou a mezi vznikem zástavního práva, ke kterému dochází až v důsledku dalších skutečností. V případě zastavení cizí movité věci bez souhlasu jejího vlastníka proto zástavní právo vzniká až odevzdáním zástavy zástavnímu věřiteli, který ji přijme v dobré víře v oprávnění zástavce věc zastavit.⁹⁶ (Ohledně toho, zda je možné, aby byla věc nejprve odevzdána a až poté došlo k uzavření zástavní smlouvy, odkazují na kapitoly 4.4 a 4.5, ve kterých je řešeno odevzdání a přijetí věci).

S trochu odlišnou situací jsme naopak konfrontováni v případě zastavení cizí nemovité věci neevidované ve veřejném seznamu, neboť zde je k platnému zřízení zástavního práva předepsána písemná forma smlouvy, a to dokonce ve formě veřejné listiny. Zástavní právo potom vzniká až provedením zápisu do rejstříku zástav, kdy tento zápis provede notář, který smlouvu sepsal.⁹⁷

V případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného se ale pro nabytí práva k nemovité věci neevidované ve veřejném seznamu užije opět § 1109, písm. a), d) a teoreticky rovněž c), ve kterém se hovoří obecně o věci neevidované ve veřejném seznamu. V tom případě ovšem dochází k tomu, že zatímco § 1314 odst. 2, písm. b) vyžaduje pro zřízení zástavního práva k nemovité věci nepodléhající zápisu do veřejného seznamu zástavní smlouvu ve formě veřejné listiny, potom pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného k takové věci se dle § 560 vyžaduje jen prostá písemná forma.

V případě zřízení zástavního práva k nemovité věci neevidované ve veřejném seznamu budeme tedy aplikovat § 1343 odst. 2 *per analogiam* a § 1314 odst. 2, písm. b).

Je správné, aby pro nabytí zástavního práva byly stanoveny přísnější podmínky než pro nabytí práva vlastnického? Nyní nastalá situace tak znamená, že v případě, kdy by se dlužník písemně dohodl s věřitelem, že místo úhrady svého dluhu na něj převede vlastnické právo k nemovité věci neevidované ve veřejném seznamu, přičemž by byly splněny veškeré

⁹² § 1313.

⁹³ § 1314 odst. 1 „*Není-li movitá věc jako zástava odevzdána zástavnímu věřiteli, nebo osobě třetí, aby ji pro zástavního věřitele opatrovala, vyžaduje se pro zástavní smlouvu písemná forma.*“

⁹⁴ FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 904.

⁹⁵ Rozsudek nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010.

⁹⁶ § 1343 odst. 2 „*Dá-li zástavce jako zástavu cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka, vznikne zástavní právo, je-li věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.*“

⁹⁷ HEJDUKOVÁ, Bohdana. *Zástavní právo ve světle nového občanského zákoníku.* [online]. hejdukova.cz, 20. března 2014 [cit. 3. června 2017]. Dostupné na <<http://www.hejdukova.cz/zastavni-pravo-NOZ>>.

podmínky pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného, vlastnické právo by přešlo na věřitele jako na nového nabyvatele. Naopak v případě zřízení zástavního práva pro zajištění takové věřitelovy pohledávky by bylo ve stejné situaci potřeba uzavřít zástavní smlouvu ve formě veřejné listiny, nestalo-li by se tak, nevzniklo by ani zástavní právo.

Domnívám se, že stanovením přísnějších podmínek pro zastavení cizí věci měl zákonodárce v úmyslu varovat zástavce před možnými důsledky jeho jednání. Je sice pravdou že i v případě zastavení cizí věci může dojít k tomu, že vlastnické právo k zástavě přejde na nového nabyvatele a nový nabyvatel tak bude chráněn na úkor původního vlastníka, nicméně k uvedenému vůbec dojít nemusí. Zřízení zástavního práva neznamena bez dalšího, že původní vlastník pozbyde své vlastnické právo, což je významný rozdíl oproti nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Zástavního právo je primárně zřizováno za účelem zajištění pohledávky, nikoliv za účelem převodu vlastnického práva. Liší-li se účel jednotlivých institutů, potom mám za to, že by se měly lišit i požadavky, které musí splnit zástavní věřitel a které nabyvatel vlastnického práva od neoprávněného pro to, aby k nabytí daného práva došlo.

4.1.3. Zakázaná ujednání

V § 1315 nalezneme taxativně vyjmenována ujednání, která je zakázáno si v zástavní smlouvě sjednat.⁹⁸ Tento výčet přitom není ničím novým, neboť jeho inspirační zdroj bychom objevili již ve vládním návrhu československého občanského zákoníku, resp. v OZO.⁹⁹ Jak vyplývá z důvodové zprávy k § 1315, nalezneme ve standardních právních úpravách zákaz určitých ujednání, která by očividně poškozovala jednu ze stran zástavní smlouvy. Tím, že v OZ explicitně vyjmenujeme ujednání zakázaná vždy a dále ujednání zapovězená do doby splatnosti pohledávky zajištěné zástavním právem, poskytujeme tímto stranám potřebnou míru ochrany.¹⁰⁰

Pokud by smluvní strany § 1315 porušily a do zástavní smlouvy by bylo některé ze zakázaných ujednání uvedeno, musíme zkoumat, zda došlo k porušení zákazu stanoveného v odst. 1 a 2 a takové ujednání bude proto relativně neplatné. Podle toho, zda by se tato neplatnost týkala jen části smlouvy, kterou je možné od ostatního obsahu smlouvy oddělit, byla by dle § 576¹⁰¹ neplatná jen tato část, pokud lze předpokládat, že by strany smlouvu uzavřely i bez neplatné části, kdyby došlo k včasnému rozpoznání neplatnosti. Naopak v případě, kdy by neplatnou část smlouvy nebylo možné oddělit od zbytku smlouvy, byla by smlouva neplatná v celém rozsahu, a nikoliv pouze v určité části. Došlo-li by však k porušení zákazu uvedeného v § 1315 odst. 3, jednalo by se o ujednání zdánlivé. Na smlouvu bychom se potom dívali tak, jako kdyby zdánlivé ustanovení vůbec neobsahovala. I v tomto případě bude rozhodující posoudit, zda lze toto zdánlivé ujednání oddělit od zbytku zástavní smlouvy a zda by strany

⁹⁸ § 1315 odst. 1 „Zakazují se ujednání, podle kterých dlužník nebo zástavce nesmí zástavu vyplatit.“

odst. 2 „Dokud zajištěný dluh nedospěje, zakazuje se ujednat, že

a) zástavní věřitel se nebude domáhat uspokojení ze zástavy,

b) věřitel může zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou, anebo předem určenou cenu může ponechat nebo

c) věřitel může brát ze zástavy plody nebo užitky.“

odst. 3 „Je-li zástavcem nebo zástavním dlužníkem spotřebitel nebo člověk, který je malým nebo středním podnikatelem, nepřihlíží se k ujednání s obsahem uvedeným v odstavci 2 písm. b), ať již k němu došlo před dospělostí zajištěného dluhu nebo i poté, co zajištěný dluh dospěl.“

⁹⁹ TÉGL, Petr. Lex commissoria, pactum antichretum etc. ad libitum? (O zapovězených ujednáních v zástavních smlouvách dle nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 455.

¹⁰⁰ Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 9. února 2019]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>. s. 338.

¹⁰¹ § 576 „Týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od jeho ostatního obsahu oddělit, je neplatnou jen tato část, lze-li předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části, rozpoznala-li by strana neplatnost včas.“

zástavní smlouvu uzavřely i bez tohoto ustanovení, pokud by jeho zdánlivost včas odhalily.¹⁰² Domnívám se totiž, že zde neexistuje racionální důvod pro to, aby zdánlivost jediného ustanovení smlouvy působila zdánlivost celé smlouvy, jak se uvádí v důvodové zprávě k § 545–554.¹⁰³

4.1.4 Nadbytečnost § 1343 odst. 1 z důvodu existence § 1760?

S ohledem na koncepci nabytí zástavního práva od neoprávněného je vhodné poukázat také na § 1760. Mohly by vznikat nejasnosti ohledně toho, zda-li není nadbytečné mít v OZ ustanovení týkající se zastavení cizí věci, když § 1760 výslovně stanoví, že smlouva není neplatná jen proto, že strana při jejím uzavírání nebyla oprávněna nakládat s tím, co má být dle smlouvy plněno. Tvůrci důvodové zprávy rezignovali na to, aby o tomto ustanovení pojednali. Vysvětlení je proto potřeba hledat na jiných místech než v důvodové zprávě k OZ. Pelikán a Pelikánová se domnívají, že toto zákonné ustanovení nemá představovat výjimku z pravidla, dle kterého nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má, ale mělo by se vztahovat pouze na řešení otázky platnosti a neplatnosti smlouvy. Zároveň dodávají, že toto ustanovení by proto mělo představovat výslovné zakotvení pravidla oddělujícího obligační účinky smlouvy od účinků solučních, tedy oddělení *titulu* od *modu*. Může se samozřejmě stát, a v případech, kdy u kupní smlouvy dochází k převodu vlastnického práva již uzavřením smlouvy, se tak i stává, že *titulus* a *modus* splynou. To však neznamená, že by se jednalo o tutéž skutečnost.

Ustanovení § 1760 má nesporný praktický dopad právě s ohledem na možnost nabytí vlastnického, popř. zástavního práva od neoprávněného. Podle Pelikána a Pelikánové by, v případě absence tohoto ustanovení v našem právním řádu, k nabytí těchto práv od neoprávněného nemohlo dojít, protože smlouva by musela být shledána neplatnou.¹⁰⁴ S tímto názorem však nelze souhlasit, neboť nabytí od neoprávněného bylo možné i za situace, kdy nebylo v našem právním řádu výslovně zakotveno, že neplatnost smlouvy není dána jen tím, že strana smlouvy nebyla oprávněna k nakládání s tím, co mělo být dle smlouvy plněno. Ke stejnému závěru dospěl i Nejvyšší soud, když uvedl, že „*teorie i soudní praxe je jednotná v tom, že prodávající nemusí být vlastníkem předmětu koupě již v době uzavření kupní smlouvy*“.¹⁰⁵

Lze naopak souhlasit s výše uvedeným tvrzením Pelikána a Pelikánové ohledně *titulu* a *modu*, což potvrzuje také Nejvyšší soud. „*Nově upravené pravidlo obsažené v § 1760 o. z. totiž nerozlišuje, zda má smlouva (titulus) tzv. translační účinky, tj. zda se vlastnické právo k věci převádí již samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti (a titulus a modus splývají v jedno; srov. ustanovení § 1099 o. z.), anebo zda je k nabytí vlastnického práva kupujícím (tj. ke splnění závazku prodávajícího umožnit kupujícímu nabytí vlastnické právo k věci, jež je předmětem koupě) nutné další právní jednání (modus). V obou případech platí, že skutečnost, že prodávající není ke dni uzavření kupní smlouvy vlastníkem předmětu koupě, nečiní kupní smlouvu sama o sobě neplatnou pro počáteční nemožnost plnění ve smyslu § 580 odst. 2 a § 588 o. z. Přestože absence oprávnění prodávajícího nakládat s předmětem koupě nemá*

¹⁰² TĚGL, Petr. Lex commissoria, pactum antichretum etc. ad libitum? (O zapovězených ujednáních v zástavních smlouvách dle nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 455.

¹⁰³ Se zdánlivými právními jednáními (nebo ujednáními) osnova počítá na různých místech a zpravidla je označuje tak, že se k nim nepřihlíží. V důsledku toho jsou takové projevy vůle mimo právo a nemají právní relevanci. Jde-li např. o zdánlivé dílčí ujednání ve smlouvě, hledí se na smlouvu jako by byla od počátku bez takového ujednání a není možné dovozovat týž právní následek, jaký § 576 spojuje s neplatností části právního jednání, jímž může být *in eventum* i neplatnost celého projevu vůle.

¹⁰⁴ PELIKÁNOVÁ, Irena, PELIKÁN, Robert. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 87–88.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2013, sp. zn. 28 Cdo 2645/2012.

(sama o sobě) vliv na platnost kupní smlouvy, má (může mít) význam pro posouzení, zda dojde k věcněprávním účinkům smlouvy (zda se kupující stane vlastníkem předmětu koupě).“¹⁰⁶

Ke shodnému závěru dospívá také Bezouška s Piechowiczovou, podle nichž se § 1760 váže pouze k obligačním účinkům smlouvy. Zároveň však zdůrazňují, že platnost smlouvy ještě sama o sobě neznamená, že dojde k soluci toho, co má být skutečně plněno, když nadále platí, že *nemo plus iuris transferre potest quam ipse habet*. Ze zásady, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má, však existují výjimky, které zákon stanoví. Těmito výjimkami bude bezpochyby např. nabytí vlastnického práva od neoprávněného a zastavení cizí věci. Mohli bychom si klást otázku, jaký praktický dopad tedy má znění § 1760, když smlouva sice může být platná, ale může se stát, že ani tak nedojde k plnění. S ohledem na dobrou víru osoby, která takovou smlouvu uzavírala a nevěděla o tom, že druhá strana není oprávněna nakládat s tím, co má být dle smlouvy plněno, budou díky tomuto ustanovení takovému kontrahentovi zachována práva, která pro něj vyplývají z porušení takové smlouvy. Z těchto práv lze příkladmo uvést „právo na sjednanou smluvní pokutu, právo na smluvní náhradu újmy, práva z vadného plnění apod.“¹⁰⁷

Ustanovení § 1760 se tak věnuje jen problematice platnosti či neplatnosti smlouvy, ale neupravuje, zda se druhá strana stane nabyvatelem převáděného práva, či nikoliv.¹⁰⁸

4.2 Způsobitelný předmět zástavního práva

Způsobitelným předmětem zástavního práva je každá věc, s níž lze obchodovat.¹⁰⁹ Obchodovatelností se rozumí možnost převádět k věci vlastnické právo. Požadavek obchodovatelnosti přitom plyne z logiky věci. Zástavní právo plní svou uhrazovací funkci tím, že v případě, kdy nedojde ke splnění dluhu, může zástavní věřitel přistoupit k realizaci zástavního práva a taková realizace by nebyla možná, pokud by nebylo možné disponovat se zástavou.¹¹⁰

Obecná pravidla ohledně způsobilého předmětu zástavního práva platí rovněž v případě zastavení cizí věci. Jelikož je cílem této práce upozornit především na specifika zastavení cizí věci, nebude dále detailněji pojednáno o tom, co může a nemůže být zástavou.

4.2.1 Vymezení pojmu cizí movitá věc

Movitou věcí rozumíme vše, co není nemovitou věcí. Co je nemovitou věcí přitom vymezuje § 498 odst. 1.¹¹¹ Definice movité věci je tedy negativní.

Předmět zástavního práva se může nacházet v různém vlastnickém režimu, což hraje významnou roli v tom, zda budeme vůbec hovořit o zastavení cizí věci, případně o platném zřízení zástavního práva. V úvahu připadají následující situace:

- Zástava se nachází:
 - i. ve výlučném vlastnictví zástavce, který je oprávněn zřídít k věci zástavní právo,
 - ii. ve výlučném vlastnictví zástavce, který není oprávněn zřídít k věci zástavní právo,

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2018, sp. zn. 29 Cdo 2601/2016.

¹⁰⁷ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník 2014 – nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2014, s. 230.

¹⁰⁸ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 197.

¹⁰⁹ § 1310 odst. 1 „Zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat.“

¹¹⁰ VYMAZAL, Lukáš. *Způsobitelná zástava*. [online]. bulletin-advokacie.cz, 21. března 2016 [cit. 13. února 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/zpusobila-zastava?browser=mobi>>.

¹¹¹ § 498 odst. 1 „Nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.“ Odst. 2 „Veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité“

- iii. ve společném jmění manželů, přičemž jedním z nich je zástavce,
- iv. ve spoluvlastnictví více osob, přičemž jednou z nich je zástavce.
- Zástavce není vlastníkem věci, ale je oprávněn zřídit k této věci zástavní právo,
- Zástavce není vlastníkem věci a ani není oprávněn zřídit k této věci zástavní právo.

Rozlišování toho, v jakém vlastnickém režimu se nachází předmět zástavního práva, přitom vede k nemalým rozdílům:

1) Zástavce je výlučným vlastníkem zástavy a je oprávněn zřídit k věci zástavní právo

V takovém případě se jedná o věc zástavce, nikoliv o věc cizí a neuplatní se proto zvláštní úprava zastavení cizí věci, nýbrž pravidla obecná.

Může ovšem dojít k situaci, kdy zástavce je sice vlastníkem zástavy, avšak mylně se domnívá, že se jedná o cizí věc. Zástavce nechce zřídit zástavní právo ke své věci, ale chce zastavit cizí věc. Jednání zástavce v takovém případě představuje jednání v omylu, neboť subjektivní představa zástavce nebyla v souladu s objektivní skutečností.¹¹² Pokud se zástavce rozhodl pro zřízení zástavního práva z důvodu, že není vlastníkem zástavy, byla tato jeho mylná představa pohnutkou (motivem) pro jeho jednání a jednal proto v omylu v pohnutce. Omyl v pohnutce však zásadně není pro české právo relevantní.¹¹³ V případě, že budou splněny veškeré další předpoklady pro vznik zástavního práva, zástavní právo platně vznikne a tento omyl nebude mít vliv na platnost učiněného právního jednání. Nebude se přitom vůbec jednat o zastavení cizí věci, neboť pouhá subjektivní představa zástavce o tom, že předmětem zástavy je cizí věc, nemůže vést k aplikaci ustanovení o zastavení cizí věci.

2) Zástavce je sice vlastníkem zástavy, avšak není oprávněn zřídit k věci zástavní právo

Tato nemožnost zřízení zástavního práva může mít svůj podklad jak v soukromém, tak ve veřejném právu; jejím důvodem může být smlouva (obecněji právní jednání), rozhodnutí orgánu veřejné moci či přímo právní předpis (zde zákon).

a) Smlouva

Možnost ujednat si zákaz zřízení zástavního práva explicitně upravuje § 1309 odst. 2.¹¹⁴ Aby však měl tento zákaz účinky i vůči třetím osobám, musí dojít k jeho zápisu do rejstříku zástav nebo do veřejného seznamu, anebo musí být zákaz třetí osobě znám. Možnost zákazu zřídit k věci zástavní právo je oproti OZ 64 částečně novinkou, neboť tehdejší § 169 písm. b)¹¹⁵ uváděl, že jsou neplatná ujednání, dle kterých nesmí zástavní dlužník nebo zástavce nemovitou věc, byt nebo nebytový prostor zastavit dalšímu věřiteli.

Byť OZ dává možnost zřídit zákaz zastavení jak ve vztahu k movitým věcem, tak nemovitým, nebude ani tento institut bezproblémový. Podle § 1761¹¹⁶ je totiž k platnému zřízení zákazu zatížení věci nezbytné, aby byl tento zákaz zřízen na dobu trvání svěřenského fondu, svěřenského nástupnictví, zastoupení nebo na jinou určitou a přiměřenou dobu v takovém zájmu strany, který je hodný právní ochrany. Podle mého názoru nebude však vždy jednoduché posoudit, kdy se jedná o dobu určitou, která je ještě přiměřená. Lze však souhlasit

¹¹² MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419–654*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 755.

¹¹³ Tamtéž, s. 763.

¹¹⁴ § 1309 odst. 2 „Ujednání zakazující zřídit zástavní právo má účinky vůči třetí osobě, jen je-li tento zákaz zapsán do rejstříku zástav podle jiného právního předpisu nebo do veřejného seznamu, anebo byl-li jí znám.“

¹¹⁵ § 169, písm. b) „Ujednání zástavních smluv, dohod o vypořádání dědictví a samostatně uzavřená ujednání jsou neplatná, jestliže stanoví, že zástavní dlužník nebo zástavce nesmí nemovitou věc nebo byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví podle zvláštního zákona zastavit jinému, dalšímu věřiteli.“

¹¹⁶ § 1761 „Zákaz zatížení nebo zcizení věci působí jen mezi stranami, pokud nebyl zřízen jako věcné právo. Takový zákaz je platný, pokud byl zřízen na dobu trvání svěřenského fondu, svěřenského nástupnictví, zastoupení nebo na jinou určitou a přiměřenou dobu v takovém zájmu strany, který je hodný právní ochrany.“

s Fialou, že za přiměřenou dobou bude možné považovat např. dobu, po kterou trvá výhrada lepšího kupce.¹¹⁷ Jako další možné příklady přiměřené doby určité lze podle mého názoru uvést také dobu trvání dalších vedlejších ujednání kupní smlouvy. Za přiměřenou dobu by proto bylo možné považovat dobu, na kterou byla zřízena výhrada zpětné koupě a výhrada zpětného prodeje. Byť OZ v § 1761 hovoří explicitně o době, nevidím důvod, proč by totéž nemělo platit také pro lhůtu a proč by za přiměřený časový úsek nebylo možné označit také délku zkušební lhůty sjednané při koupi na zkoušku. Při posuzování toho, kdy lze ještě hovořit o přiměřené době určité, bude samozřejmě záležet na konkrétní situaci. Nelze proto paušálně stanovit jasnou hranici, jak velký časový úsek je ještě přiměřený, a kdy už o přiměřenosti uvažovat nelze. Může se tak stát, že v některých případech bude doba 5 let shledána nepřiměřenou, zatímco v jiném případě, např. když banka poskytne svému klientovi úvěr, který bude klient splácet 30 let, tak v takovém případě bude naopak možné považovat zákaz zatížení sjednaný na 30 let jako přiměřený.

Dalším problémem, se kterým se v souvislosti se zákazem zatížení setkáváme, je určení následků porušení takového zákazu. K řešení tohoto problému se již Fiala nevyjadřuje, když pouze konstatuje, že „(o)tázkou zůstává určení následků sjednaného zákazu zřídit zástavní právo. (...) (B)ude zástavní smlouva porušující tento zákaz neplatná podle § 586, tj. relativně platná, či neplatná podle § 588, tj. absolutně neplatná?“¹¹⁸ V komentáři je tak sice položena otázka, ale odpověď na ni bychom zde hledali marně.

Do jisté míry však můžeme vycházet z § 1524¹¹⁹ týkajícího se svěřenského nástupnictví. Je ovšem potřeba pamatovat na to, že zatímco v § 1524 je rozlišováno mezi evidováním a neevidováním věci ve veřejném seznamu, tak v § 1761 se účinky různí naopak podle toho, zda je zákaz zastavení sjednan jako věcněprávní, či nikoliv.

Byl-li zákaz zatížení podle § 1761 sjednan jako právo věcné a došlo-li k jeho porušení, „nemá takové porušení účinky vůči osobě oprávněné z tohoto věcného práva, a to s přihlédnutím k úpravě zástavního práva a subsidiárně i závad, které přecházejí při převodu vlastnického práva. Zjednodušeně řečeno, zákaz zatížení nebo zatížení může mít účinky vůči třetím osobám, pouze jestliže o něm třetí osoba měla a mohla vědět, resp. nebyla v dobré víře (§ 1107 a 1377).“¹²⁰ Pokud byl zákaz evidován v katastru nemovitostí, je zápis zákazu zatížení překážkou pro zápis zástavního práva podle § 17 odst. 1, písm. f)¹²¹ zákona č. 256/2013 Sb., zákona o katastru nemovitostí (dále jen „**KatZ**“).¹²²

Byl-li však zákaz zatížení sjednan ve vztahu k věci neevidované ve veřejném seznamu, nemá zástavní věřitel možnost vyčíst tuto skutečnost z veřejného seznamu. Domnívám se, že

¹¹⁷ FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 893.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ § 1524 odst. 1 „Zapisuje-li se věc a její vlastník do veřejného seznamu, zapíše se do veřejného seznamu i svěřenské nástupnictví. Jsou-li věc a svěřenské nástupnictví do veřejného seznamu zapsány a naloží-li dědic s věcí, kterou nabyt z dědictví, způsobem mařícím nebo omezujícím práva svěřenského nástupce, aniž s tím svěřenský nástupce souhlasil, nemá to vůči svěřenskému nástupci právní účinky.“

Odst. 2 „Nejsou-li věc nebo svěřenské nástupnictví zapsány do veřejného seznamu a naloží-li dědic s věcí, kterou nabyt z dědictví, způsobem mařícím nebo omezujícím práva svěřenského nástupce, aniž s tím svěřenský nástupce souhlasil, má svěřenský nástupce právo domáhat se podle ustanovení o relativní neúčinnosti, aby soud určil, že právní jednání dědice není vůči němu právně účinné.“

¹²⁰ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 205.

¹²¹ § 17 odst. 1, písm. f) KatZ „Ve vkladovém řízení katastrální úřad zkoumá u vkladové listiny, která je soukromou listinou, zda z obsahu listiny a z jeho porovnání s dosavadními zápisy v katastru není patrný důvod, pro který by bylo právní jednání neplatné, zejména zda z dosavadních zápisů v katastru nevyplývá, že účastníci vkladového řízení nejsou oprávněni nakládat s předmětem právního jednání, nejsou omezeni rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci ve smluvní volnosti týkající se věci, která je předmětem právního jednání.“

¹²² HULMAK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 206.

v tomto případě bychom měli postupovat analogicky podle § 1107¹²³ a 1377 odst. 2¹²⁴. Měli bychom tudíž chránit zástavního věřitele, který zástavní právo nabývá v dobré víře. Pokud byl tento nabyvatel vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, že zástavce je oprávněn zřídit k věci zástavní právo, měli bychom tohoto nabyvatele chránit na úkor osoby, v jejíž prospěch došlo ke zřízení zákazu zastavení, neboť bylo na této osobě, aby sledovala, zda k zastavení věci nedojde a byla to tudíž ona, kdo měl lepší možnost zabránit zřízení zástavního práva.

Je dále zřejmé, že porušení zákazu zatížení nebude působit neplatnost zástavní smlouvy. Porušení zákazu zatížení působí porušení smluvní povinnosti. Toto porušení proto samo o sobě nepůsobí neplatnost právního jednání, kterým došlo k porušení tohoto zákazu, ale působí právní následky uvedené ve smlouvě, např. povede ke vzniku povinnosti uhradit smluvní pokutu, může být důvodem pro odstoupení od smlouvy atp.¹²⁵

b) Rozhodnutí orgánu veřejné moci

Příkladem situace, kdy není vlastník oprávněn zřídit ke své věci zástavní právo je nařízení předběžného opatření soudem podle § 76 odst. 1, písm. d) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“)¹²⁶. V případě, že by vlastník zástavy nedbal nařízeného předběžného opatření a stejně by k zástavě zřídil zástavní právo, bylo by právní jednání, kterým došlo ke zřízení zástavního práva, neplatné podle § 76f odst. 1 OSŘ¹²⁷. Neplatnost přitom bude absolutní a soud je k ní proto povinen přihlídnout *ex offico*. Přestože se neplatnost takového právního jednání objevuje v OSŘ až v jeho znění účinném od 1. 1. 2007, je potřeba říci, že ke stejným závěrům dospěly soudy i předtím, než byla neplatnost v OSŘ explicitně uvedena.¹²⁸

c) Zákon

Jako příklady zákazu zastavení, které mají původ ve veřejném právu, lze uvést generální a speciální inhibitorium. Následky porušení zákazu nakládat s vlastním majetkem se přitom budou různit podle toho, o jaký typ inhibitoria se bude jednat.

V případě generálního inhibitoria by se při zastavení věci jednalo o relativně neplatné právní jednání. Neplatnost by byla dána v případě, že by námitku relativní neplatnosti vznesly osoby uvedené v § 44a odst. 1¹²⁹ zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád (dále jen „EŘ“). Naopak v případě speciálního inhibitoria by se jednalo o absolutní neplatnost. „*Smyslem zavedení této*

¹²³ § 1107 odst. 1 „*Kdo nabude vlastnické právo, přejímá také závady vážnoucí na věci, které jsou zapsány ve veřejném seznamu; jiné závady přejímá, měl-li a mohl-li je z okolností zjistit nebo bylo-li to ujednáno, anebo stanoví-li tak zákon.*“

odst. 2 „*Závady, které nepřejdou, zanikají.*“

¹²⁴ § 1377 odst. 2 „*Účinky podle odstavce 1 nastanou i v případě, že další osoba nabyla k zastavené věci vlastnické právo v dobré víře, že věc není zatížena zástavním právem. To neplatí, je-li zástavní právo zapsáno v rejstříku zástav nebo ve veřejném seznamu.*“

¹²⁵ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 205–206.

¹²⁶ § 76 odst. 1, písm. d) OSŘ „*Předběžným opatřením může být účastniku uloženo zejména, aby nenakládal s určitými věcmi nebo právy.*“

¹²⁷ § 76f odst. 1 OSŘ „*Právní jednání, které bylo učiněno tím, pro něhož je výrok vykonatelného usnesení o nařízení předběžného opatření závazný, je neplatné, jestliže jím byla porušena povinnost uložená vykonatelným usnesením o nařízení předběžného opatření. Soud k neplatnosti přihlídně i bez návrhu.*“

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2017, sp. zn. 30 Cdo 2871/2016.

¹²⁹ § 44a odst. 1 EŘ „*Nerozhodl-li exekutor podle § 44 odst. 4 jinak, nesmí povinný po doručení vyznění nakládat se svým majetkem včetně nemovitostí a majetku patřícího do společného jmění manželů, vyjma běžné obchodní a provozní činnosti, uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, a udržování a správy majetku. Právní jednání, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatné. Právní jednání se však považuje za platné, pokud námitku neplatnosti nevznesl exekutor, oprávněný, nebo přihlášený věřitel, aby zajistili uspokojení vymáhané pohledávky. Právní účinky vznesení námítky neplatnosti nastávají od účinnosti právního jednání, dojde-li exekuční příkaz nebo jiný projev vůle exekutora, oprávněného, nebo přihlášeného věřitele všem účastníkům právního jednání, k němuž exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel vznesl námitku neplatnosti.*“

úpravy bylo zmírnění dopadů nařízení exekuce do sféry povinného, kdy absolutní neplatnost právních úkonů (jednání – pozn. aut.) byla chápána v této fázi exekučního řízení jako příliš tvrdá. Sankcí absolutní neplatnosti je tak stíhán právní úkon (jednání – pozn. aut.) povinného, kterým povinný nakládá se svým majetkem, až v případě, že tento majetek je postižen exekučním příkazem, kdy dochází k uplatnění tzv. speciálního inhibitoria ve smyslu § 47 odst. 4¹³⁰ exekučního řádu.¹³¹

Za další vhodný příklad zákazu zastavení považují § 248 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) (dále jen „**InsZ**“)¹³² znemožňující insolvenčnímu správci platně sjednat zástavní právo poté, co již došlo ke zpeněžení dané věci. V praxi se totiž setkáváme s případy, kdy banka, jejíž klient usiluje o koupi věci z majetkové podstaty, požaduje po insolvenčním správci, aby v jeho prospěch zřídil zástavní právo. „Kromě zvláštního případu úvěrového financování podle § 41 InsZ¹³³ není možné v průběhu insolvenčního řízení získat právo na uspokojení ze zajištění, když podle § 248 odst. 2 InsZ platí, že práva na uspokojení ze zajištění, která se týkají majetkové podstaty a která dlužníkovi věřitelé získali poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají neúčinnými. I kdyby InsZ výslovně nestanovil, že takto zřízené zástavní právo je neúčinné, na postavení „potenciálního zástavního věřitele“ by se mnoho nezměnilo, když (...) zástavní právo zřízené insolvenčním správcem ještě před okamžikem zpeněžení by „obratem“ zpeněžením zástavy ze zákona zaniklo.“¹³⁴

Ze soukromoprávních příkladů lze potom uvést např. § 339 odst. 1¹³⁵ a 398 odst. 1¹³⁶ OZ. Za zmínku stojí, že ačkoliv obě ustanovení dopadají na velice podobné situace, kdy v prvním případě jde o nadační jistinu, ve druhém o majetek nadačního fondu, je pouze v případě majetku nadačního fondu explicitně stanoveno, že v případě zastavení toho, co je v majetku nadačního fondu, se k takovému právnímu jednání nepřihlíží. Naopak u § 339 odst. 1 takto výslovně stanovenou zdánlivost právního jednání nenalezneme. Jelikož je podle § 335¹³⁷ majetek nadace tvořen nadační jistinou a ostatním majetkem, bude zdánlivé rovněž právní jednání, kterým dojde ke zastavení nadační jistiny. Neexistuje přitom dle mého názoru logické

¹³⁰ V nyní účinném znění EŘ se jedná o § 47 odst. 6 „Majetek, který je postižen exekučním příkazem, nesmí povinný převést na jiného, zatížit ho nebo s ním jinak nakládat. Právní jednání, kterým povinný porušil tuto povinnost, je neplatné.“

¹³¹ KOS, Jiří. *Generální inhibitorium a ochrana práv osob jednajících s povinným*. [online]. epravo.cz, 6. dubna 2012 [cit. 3. června 2019]. Dostupné na <[http:// https://www.epravo.cz/top/clanky/generalni-inhibitorium-a-ochrana-prav-osob-jednajících-s-povinným-81498.html](http://https://www.epravo.cz/top/clanky/generalni-inhibitorium-a-ochrana-prav-osob-jednajících-s-povinným-81498.html)>.

¹³² § 248 odst. 2 InsZ „Nejde-li o zajištění poskytnuté podle § 41 nebo o právo věřitelů podle § 167 odst. 2, stávají se neúčinnými práva na uspokojení ze zajištění, která se týkají majetkové podstaty a která dlužníkovi věřitelé získali poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení; to platí i pro zřízení soudcovského zástavního práva na nemovitostech nebo exekutorského zástavního práva na nemovitostech. Byl-li majetek sloužící k zajištění v této době také zpeněžen, náleží do majetkové podstaty výtěžek získaný zpeněžením a jeho nabyvatel je povinen jej do ní vydat na výzvu insolvenčního správce.“

¹³³ § 41 odst. 1 InsZ „Insolvenční správce může pro udržení nebo obnovení provozu podniku, který je součástí majetkové podstaty, uzavřít za obvyklých obchodních podmínek smlouvy o úvěru a smlouvy obdobné, jakož i smlouvy na dodávky energií a surovin, včetně smluv o zajištění splnění těchto smluv (dále jen "úvěrové financování").“

¹³⁴ VAVŘINA, Jan, HRADIL, Aleš. *Zpeněžení majetku v insolvenční a problematika výmazu zástavního práva*. [online]. epravo.cz, 19. listopadu 2015 [cit. 6. října 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/zpeněžení-majetku-v-insolvenční-a-problematika-vymazu-zastavního-práva-99629.html>>.

¹³⁵ § 339 odst. 1 „Co tvoří nadační jistinu, nelze zastavit ani jinak použít k zajištění dluhu. To neplatí, pokud nadace provozuje obchodní závod, v rozsahu potřebném pro jeho plynulý provoz.“

¹³⁶ § 398 odst. 1 „Majetek nadačního fondu tvoří soubor vzniklý z vkladů a darů, jejichž předmět nemusí splňovat předpoklad trvalého výnosu. Co je v majetku nadačního fondu, nelze zastavit, ani jinak použít k zajištění dluhu; k právnímu jednání, které tomu odporuje, se nepřihlíží.“

¹³⁷ § 335 „Majetek nadace tvoří nadační jistina a ostatní majetek.“

zdůvodnění toho, proč by v případě zastavení majetku nadačního fondu mělo být právní jednání zdánlivé, ale v případě zastavení majetku nadace by měl být následek odlišný.

3) Věc je ve společném jmění manželů, přičemž jedním z nich je zástavce

Pokud se zástava nachází v SJM a v souvislosti se zřízením zástavního práva jedná jen jeden z manželů, musíme rozlišovat, zda je zřízení zástavního práva běžnou, nebo ostatní záležitostí. Jde-li o běžnou záležitost týkající se SJM, bude mít takové jednání účinky pro oba manžele, i když jednal pouze jeden z nich. Jednalo-li by se o ostatní záležitost, je podle první věty § 714¹³⁸ vyžadován souhlas obou manželů.

To, že se v případě zřízení zástavního práva nejedná o běžnou záležitost, již opakovaně dovodil NS.¹³⁹ Nejde-li o běžnou záležitost, může jeden z manželů jednat samostatně, ale musí k tomu mít souhlas druhého manžela. Pokud by manžel jednal bez souhlasu druhého manžela, bude právní jednání platné do doby, než se druhý manžel dovolá jeho neplatnosti.¹⁴⁰ Na rozdíl od spoluvlastnictví však § 714 odst. 1¹⁴¹ dává manželovi možnost, aby se obrátil na soud s návrhem na nahrazení souhlasu manžela, pokud tento manžel odmítá bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti souhlas udělit, nebo není-li schopen projevit svou vůli.

V případě, že je zástavou věc v SJM a ke zřízení zástavního práva dojde bez souhlasu (či bez vědomí) druhého manžela, bude tedy takové jednání relativně neplatné podle § 714 odst. 2¹⁴². Toto pravidlo se však dostává do kolize s jinými pravidly, např. s pravidly o materiální publicitě veřejného seznamu podle § 984¹⁴³ nebo s pravidly o nabývání věcných práv od neoprávněného (pro účely této práce konkrétně s pravidly dle § 1343 a 1344). Výslovné řešení této kolize v OZ nenalzáme, avšak inspiraci můžeme hledat v čl. 38 polského zákoníku o rodině a opatrovnictví (dále jen „KRO“)¹⁴⁴, podle kterého „(j)estliże na základě právního jednání jednoho z manželů uskutečněného bez potřebného souhlasu druhého manžela třetí osoba nabývá právo nebo se jí promijí dluh, použijí se obdobně předpisy o ochraně osob, které v dobré víře právně jednaly s osobami neoprávněnými k nakládání s právem.“¹⁴⁵ Tímto KRO

¹³⁸ § 714 odst. 1, 1. věta „V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého.“

¹³⁹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2009, sp. zn. 21 Cdo 3290/2008, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2016, sp. zn. 21 Cdo 3918/2015, shodně také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2017, sp. zn. 21 Cdo 2651/2017.

¹⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2008, sp. zn. 21 Cdo 1723/2007.

¹⁴¹ § 714 odst. 1 „V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud.“

¹⁴² § 714 odst. 2 „Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.“

¹⁴³ § 984 odst. 1 „Není-li stav zapsaný ve veřejném seznamu v souladu se skutečným právním stavem, svědčí zapsaný stav ve prospěch osoby, která nabyla věcné právo za úplatu v dobré víře od osoby k tomu oprávněné podle zapsaného stavu. Dobrá víra se posuzuje k době, kdy k právnímu jednání došlo; vzniká-li však věcné právo až zápisem do veřejného seznamu, pak k době podání návrhu na zápis.“

Odst. 2 „Pro nezbytnou cestu, výměnek a pro věcné právo vznikající ze zákona bez zřetele na stav zápisů ve veřejném seznamu se věta první odstavce 1 nepoužije.“

¹⁴⁴ Čl. 38 KRO „Jeżeli na podstawie czynności prawnej dokonanej przez jednego małżonka bez wymaganej zgody drugiego osoba trzecia nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie osób, które w dobrej wierze dokonały czynności prawnej z osobą nieuprawnioną do rozporządzania prawem.“

¹⁴⁵ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1, § 655–793*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 367.

odkazuje na čl. 169 KC¹⁴⁶ a čl. 5¹⁴⁷ a násl. zákona o věčných knihách a hypotéce a poukazuje na to, že zájem dotčeného manžela je slabší než zájem dobrověrného nabyvatele. Zároveň se však v Polsku objevují názory, že tyto důsledky by bylo možné dovodit i bez existence § 38 KRO.¹⁴⁸

V souladu s teorií alokace rizik se při řešení kolize výše uvedených práv musíme ptát, který subjekt měl lepší možnost předejít negativním důsledkům s tím spojeným. V případě zastavení věci, která není předmětem evidence ve veřejném seznamu, není nabyvatel chráněn prostřednictvím principu materiální publicity. Jeho *bona fide* proto musíme odvozovat z odlišných faktorů. V případě, že zástavní věřitel bude v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit, měli bychom v těchto situacích chránit dobrověrného nabyvatele a to přesto, že zákon v tomto případě konstruuje (relativní) neplatnost právního jednání. Bez ohledu na neplatný titul (za předpokladu, že se dotčený manžel neplatnosti dovolá) bude proto tento nabyvatel chráněn, a to z toho důvodu, že by jiné řešení vedlo v našem právním řádu k hodnotovým rozporům. Pokud by zástavcem byla osoba, která by vůbec nebyla vlastníkem věci, byla by zástavnímu věřiteli poskytována ochrana při splnění předpokladů uvedených v § 1343. Naopak v případě, kdy by věc zastavil vlastník, který je omezen shodným právem svého manžela, nebyla by zástavnímu věřiteli poskytována ochrana. Tedy by znovu docházelo k tomu, že v případě větší odchylky od normálu by byl nabyvatel v dobré víře chráněn, avšak v případě menší odchylky by nabyvatel v dobré víře chráněn nebyl.¹⁴⁹

Další problematickou otázkou je, jak posuzovat případy, kdy na straně zástavního dlužníka (resp. zástavce) stojí sice oba manželé, avšak jeden z nich není k uzavření zástavní smlouvy způsobilý (z jakéhokoli důvodu). K této situaci se NS vyjádřil již za účinnosti OZ 64, a to v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 3918/2015 ze dne 25. 8. 2016 a také v rozsudku sp. zn. 21 Cdo 2651/2017 ze dne 19. 9. 2017. Jelikož se tehdejší úprava řídila stejnými principy, jako nyní účinná právní úprava, dá se očekávat, že NS na této své rozhodovací praxi setrvá i do budoucna. V obou výše zmiňovaných rozsudcích byl dán obdobný skutkový stav, když stranami zástavní smlouvy byli oba manželé, avšak jeden z nich trpěl v době uzavření zástavní smlouvy duševní poruchou, která jej činila neschopným k tomuto právnímu úkonu (jednání). Na základě tohoto skutkového stavu dospěl NS k závěru, že uzavřená zástavní smlouva je z důvodu nezpůsobilosti jednoho z manželů k takovému právnímu úkonu (jednání) absolutně neplatná. Tento závěr je však velice problematický, neboť je nutné zamyslet se nad smyslem a účelem ochrany manžela v případě, kdy tento nevyslovil se zřízením zástavního práva souhlas a ptát se, zda je smysl a účel odlišný v případě, kdy jeden z manželů jedná při absenci souhlasu druhého manžela, popř. proti jeho vůli, od situace, kdy manželé při uzavírání zástavní smlouvy vystupují společně, avšak jeden z nich je k tomuto právnímu jednání nezpůsobilý. Jelikož se od sebe obě tyto situace liší pouze formálně, měli bychom dojít k závěru, že **„i jen samostatné jednání způsobilého manžela by vedlo k následku zamýšlenému stranami (tj. ke zřízení zástavního práva). I kdyby tedy společné právní jednání obou manželů bylo neplatné, muselo by konvertovat (...) v samostatné právní jednání způsobilého manžela, neboť to odpovídá vůli**

¹⁴⁶ Čl. 169 § 1 KC § 1 „Jeżeli osoba nie uprawniona do rozporządkania rzeczą ruchomą zbywa rzecz i wydaje ją nabywcy, nabywca uzyskuje własność z chwilą objęcia rzeczy w posiadanie, chyba że działa w złej wierze.”

§ 2. „Jednakże gdy rzecz zgubiona, skradziona lub w inny sposób utracona przez właściciela zostaje zbyta przed upływem lat trzech od chwili jej zgubienia, skradzenia lub utraty, nabywca może uzyskać własność dopiero z upływem powyższego trzyletniego terminu. Ograniczenie to nie dotyczy pieniędzy i dokumentów na okaziciela ani rzeczy nabytych na urzędowej licytacji publicznej lub w toku postępowania egzekucyjnego.”

¹⁴⁷ Čl. 5 zákona o věčných knihách a hypotéce „W razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym treść księgi rozstrzyga na korzyść tego, kto przez czynność prawną z osobą uprawnioną według treści księgi nabył własność lub inne prawo rzeczowe (rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych).“

¹⁴⁸ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1*, § 655–793. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 367–368.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 370.

tohoto manžela a druhé smluvní strany, a do doby dovolání se (relativní) neplatnosti má toto jednání znaky platného jednání“.¹⁵⁰ Činit mezi oběma situacemi rozdíly proto postrádá logiku. Pokud bylo cílem NS poskytnout manželovi trpícímu duševní poruchou větší právní ochranu tím, že bude smlouva shledána absolutně neplatnou, nelze ani s touto myšlenkou NS souhlasit. Manželovi trpícímu v době uzavírání smlouvy duševní poruchou, která jej činila neschopného k tomuto právnímu jednání, je poskytnuta dostatečná právní ochrana v podobě možnosti dovolat se relativní neplatnosti takového právního jednání. Bude potom na samotném manželovi, aby zvážil, zda je pro něj uzavřená smlouva výhodná a nebude se dovolávat relativní neplatnosti, nebo naopak. Nelze přitom akceptovat výtky, že manžel trpící duševní poruchou se nejspíše relativní neplatnosti nebude dovolávat právě proto, že trpí duševní poruchou. Pro tyto případy zná právo institut jmenování opatrovníka, který by se mohl relativní neplatnosti dovolat. Nelze se přitom obávat, že by v mezidobí došlo k promlčení, protože promlčecí lhůta nezačne běžet, případně ani neběží, dokud není opatrovník jmenován.¹⁵¹

Dále je v případě zástavy nacházející se v SJM nutné posuzovat také to, zda věřitel ví, že se zástava nachází v SJM (popř. zda má dokonce povinnost zjišťovat, zda je věc v SJM) a také, zda měl věřitel – má-li vědomost o tom, že věc je v SJM – povinnost zjišťovat, zda manžel zástavce udělil souhlas se zřízením zástavního práva. Jak jsem uváděla již výše – pro zřízení zástavního práva k věci nacházející se v SJM je nutné, aby jednali oba manželé společně, nebo jen jeden z nich se souhlasem druhého. Manžel by měl souhlas udělit při právním jednání nebo ještě před ním. Vyloučen není ani následný souhlas, neboť tím dojde ke konvalidaci daného právního jednání.¹⁵²

Pojďme se proto podrobněji zaměřit na tři možné situace, které mohou vzniknout v případě, kdy je zástavce ženatý/vdaná:

I) Věřitel neví, zda je zástavce ženatý/vdaná

Souhlasím se Szpunarem, že po nabyvateli nemůžeme požadovat, aby zjišťoval, zda je zástavce ženatý/vdaná. Jinými slovy není nutné kontrolovat rodinný stav kontrahenta.¹⁵³ Pokud tedy věřitel neví, že zástavce je ženatý/vdaná, nelze po něm požadovat, aby při zřizování zástavního práva zjišťoval rodinný stav zástavce.

II) Věřitel má vědomost o tom, že zástavce je ženatý/vdaná

Jiná situace ovšem nastane, pokud věřitel ví, že zástavce je ve svazku manželském. V tomto případě není řešení tak jednoznačné jako v předchozím bodě, nicméně se domnívám, že je možné učinit následující závěry: Obecně totiž platí, že věc nabytá za trvání manželství jedním manželem či jimi oběma zásadně spadá do SJM. Tento závěr však může být vyloučen prostřednictvím modifikačních smluv manželů (snoubenců), jakož i v důsledku výjimek uvedených v § 709¹⁵⁴, popř. na jiných místech OZ či v jiných právních předpisech.

¹⁵⁰ TÉGL, Petr, MELZER, Filip. *Glosa: k rozsudku Nejvyššího soudu ve věci následků smlouvy uzavřené oběma manželi, jednal-li jeden z nich v duševní poruše*. [online]. bulletin-advokacie.cz, 16. července 2018 [cit. 12. května 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/glosa-k-rozsudku-nejvyssiho-soudu-ve-veci-nasledku-smlouvy-uzavrene-obema-manzeli-jednal-li-jeden-z-nich-v-dusevni-poruse>>.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1, § 655–793*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 367.

¹⁵³ SZPUNAR, Adam. *Nabytie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 182.

¹⁵⁴ § 709 odst. 1 „Součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, s výjimkou toho, co

a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,

b) nabyt dárem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže darce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl,

c) nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,

d) nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,

Pokud věřitel ví o tom, že zástavce je ve svazku manželském, vzniká otázka, zda je dále povinen zkoumat právní režim zástavy – tedy zda jde (může jít) o věc jsoucí v SJM, či ve výlučném vlastnictví manžela – zástavce. Pro závěr, že jde (může jít) o věc v SJM, by totiž věřitel musel primárně vědět 1) že věc byla nabyta za trvání manželství a 2) že ve vztahu k ní neexistuje určitý důvod (smluvní, zákonný), který by ji z režimu SJM vylučoval. Věřitel by tedy musel provést další šetření, aby se přesvědčil, zda věc skutečně nespadá do SJM.¹⁵⁵

a) Pokud má věřitel pozitivní vědomost o tom, že zástavce nabyl vlastnické právo k zástavě před vznikem manželství (např. mu to bylo zástavcem sděleno), potom lze předpokládat, že zástava spíše nebude spadat do SJM a po věřiteli bychom tedy nemohli požadovat, aby dále zjišťoval, zda zástava přeci jen do SJM nespadá – např. v důsledku později uzavřené modifikační smlouvy, která z této původně výlučné věci učinila věc společnou. V této situaci rovněž nelze po věřiteli požadovat, aby kontaktoval druhého manžela s dotazem, zda skutečně došlo k nabytí věci manželem – zástavcem před vznikem manželství, popř. zda se původně výlučná věc nestala posléze věcí společnou.

b) Pokud věřitel neví o tom, kdy byla zástava nabyta (před vznikem manželství či za jeho trvání), přičemž ani zástavce sám v tomto ohledu neposkytne věřiteli žádnou informaci, opět mám za to, že po něm nelze požadovat, aby aktivně zjišťoval tuto skutečnost.

c) Pokud ovšem věřitel ví, že zástava byla nabyta za trvání manželství (a je lhostejné, jak tuto informaci získal), dá se předpokládat, že zástava je součástí SJM, neboť zákon jednoznačně preferuje tento následek. Lze tedy spíše usuzovat, že věc nabytá za trvání manželství se stala součástí SJM. I věc nabytá za trvání manželství však může tvořit výlučný majetek jednoho z manželů – buď byla nabyta některým ze způsobů, pro které platí zákonné výjimky, nebo zde byla uzavřena modifikační smlouva. Vzniká však otázka, zda je věřitel povinen zjišťovat – ví-li, že věc byla nabyta za trvání manželství – zda v okamžiku nabytí existovala některá z uvedených výjimek.

Pokud jde o smluvní modifikaci, pak lze konstatovat, že přestože téměř každé druhé manželství končí rozvodem,¹⁵⁶ není možnost modifikace SJM příliš využívána. Podle statistických údajů přistupuje v poslední době k modifikaci SJM cca jen každý pátý manželský pár.¹⁵⁷ Nejde tedy o praxi, která by byla v českých podmínkách příliš rozšířena. Proto lze spíše očekávat, že smluvní modifikace zde není – a věřitel nemá povinnost tuto skutečnost zjišťovat.

e) nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.“ odst. 2 „*Součástí společného jmění je zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů.*“

odst. 3 „*Součástí společného jmění je také podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva. To neplatí, pokud jeden z manželů nabyt podíl způsobem zakládajícím podle odstavce 1 jeho výlučné vlastnictví. Nabytí podílu nezakládá účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.*“

¹⁵⁵ SZPUNAR, Adam. *Nabytie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 182–183.

¹⁵⁶ V roce 2018 bylo uzavřeno 54,5 tisíce manželství, což je o 1,9 tisíce více než v roce 2017 a zároveň se jednalo o nejvyšší počet manželství uzavřených v jednom roce od roku 2008. Rozvodem končilo v roce 2018 celkem 24,3 tisíce manželství, což je o 1,4 tisíce méně než v roce 2017. Od roku 2001 proto pokračuje trend, kdy 45–50 % manželství končí rozvodem. (Český statistický úřad. *Aktuální populační vývoj v kostce*. [online]. czso.cz, [cit. 19. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>>.

¹⁵⁷ Modifikaci manželského majetkového režimu v roce 2014 provedlo 7.531 párů, v roce 2015 to bylo 8.718 párů, v roce 2016 došlo opět k nárůstu a modifikaci provedlo 9.511 párů, v roce 2017 byla pokořena hranice 10.000, když se modifikace týkala 10.188 párů (*Překoná počet manželských smluv rekord?* [online]. nkcr.cz, 30. dubna 2018 [cit. 19. dubna 2020]. Dostupné na <https://www.nkcr.cz/vasi-notari/detail/239_498-prekona-pocet-manzelskych-smluv-rekord>).

V roce 2018 došlo k 10.631 modifikacím SJM, v roce 2019 se jednalo o 10.891 modifikací. (*Češi loni uzavřeli dosud nejvyšší počet manželských smluv*. [online]. advokatnidenik.cz, 16. ledna 2020 [cit. 19. dubna 2020]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/cesi-loni-uzavreli-dosud-nejvyssi-pocet-manzelskych-smluv/>>).

Pokud jde o některou ze zákonných výjimek, ani zde by neměla být dána povinnost věřitele zjišťovat tyto okolnosti; věřitele nelze nutit, aby např. zjišťoval, zda věc byla nabyta darem v režimu § 709 odst. 1 písm. b) atd.

Lze tedy uzavřít následující: ví-li věřitel, že věc byla nabyta za trvání manželství, lze spíše předpokládat, že se stala součástí SJM. Mohou sice existovat zákonné či smluvní výjimky, ovšem rozsáhlé zjišťování skutečného vlastnického režimu zástavy nelze po věřiteli požadovat. Pokud však zástavce věřiteli sdělí, že zástava do SJM nespadá (ať již z jakéhokoli důvodu), domnívám se, že věřitel může z takového prohlášení vycházet a nelze ho nutit, aby se dále přesvědčoval o jeho pravdivosti. Podle mého názoru by pro věřitele bylo zbytečně obtěžující, kdybychom i přes ujištění zástavce, že zástava nespadá do SJM, po věřiteli vyžadovali, aby dále zjišťoval, zda zástava skutečně do SJM nespadá.

III) Věřitel ví, že zástava spadá do SJM

Může samozřejmě nastat i situace, kdy má věřitel vědomost o tom, že zástava spadá do SJM (je přitom nerozhodné, jakým způsobem se zástavce dozvěděl, že zástava je součástí SJM, např. zástavce věřiteli na jeho dotaz sdělil, že zástava spadá do SJM nebo se věřitel jiným způsobem dozvěděl, že zástava je v SJM).

Jak je blíže uvedeno výše, zřízení zástavního práva nepředstavuje běžnou správu SJM a ke zřízení zástavního práva k věci patřící do SJM je proto vyžadován souhlas druhého manžela. Domnívám se, že ani v tomto případě nemůžeme po věřiteli požadovat rozsáhlé zjišťování toho, zda druhý manžel udělil souhlas se zřízením zástavního práva. Podle mého názoru by se však měl věřitel alespoň zeptat zástavce, zda se zřízením zástavního práva souhlasí i druhý z manželů. Pokud zástavce věřiteli sdělí, že jeho manžel se zřízením zástavního práva souhlasí, domnívám se, že tento postup věřitele bude dostačující. Naopak nepřiměřeným by podle mého názoru bylo, pokud bychom po věřiteli požadovali, aby přímo kontaktoval druhého manžela a ověřil si, že informace zástavce o tom, že jeho manžel souhlasí se zřízením zástavního práva, je pravdivá.

Někdy nebude ani nutné, aby věřitel vznášel dotaz o tom, zda se zřízením zástavního práva souhlasí manžel zástavce, neboť tato skutečnost bude plynout ze samotných okolností případu. Pokud z okolností uzavírání zástavní smlouvy vyplyne, že manžel zástavce se zřízením zástavního práva souhlasí, opět podle mého názoru není na místě, abychom po věřiteli žádali, aby si tyto okolnosti ještě detailněji ověřil. Například zástavce může předložit dokumenty, ze kterých vyplývá vůle druhého manžela.¹⁵⁸

Polský Nejvyšší soud v jednom ze svých rozsudků uvedl, že k nabytí od neoprávněného došlo v případě, kdy nabyvatel věděl, že prodávající je vdaná. Proávající však přesvědčila nabyvatele, že její manžel žije v zahraničí a pověřil ji, aby obchod uskutečnila a za tímto účelem podepsal její manžel i připravenou kupní smlouvu. Manželka na smlouvě zfalšovala podpis svého manžela, o čemž nabyvatel nevěděl. Jakmile manžel zjistil, že jeho manželka prodala vůz, který byl v jejich SJM, podal proti nabyvateli reivindikační žalobu. Polský Nejvyšší soud však uvedl, že nabyvatel nabýval v dobré víře. Polský právní systém neobsahuje obecnou definici pojmu dobrá nebo zlá víra, ale pouze v čl. 7 KC uvádí, že se dobrá víra předpokládá (resp. definici zlé víry nalezneme pro účely zákona o věčných knihách a hypotéce v čl. 6 odst. 2¹⁵⁹ tohoto zákona). Tato domněnka je vyvrácena, pokud okolnosti měly vyvolat pochybnosti o dobré víře. I v tomto rozsudku navíc Nejvyšší soud zopakoval, že samotné vědomí nabyvatele, že prodávající je ženatý/vdaná a že věc je v SJM, přičemž tento druhý manžel není do kontraktace zapojen, nevede k tomu, že nabyvatel přestává být v dobré víře. Opačný přístup by totiž paralyzoval uzavírání smluv a jednalo by se tudíž o nepřijatelný postup. Soud zároveň

¹⁵⁸ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 182–183.

¹⁵⁹ Čl. 6 odst. 2. „*W zlej wierze jest ten, kto wie, że treść księgi wieczystej jest niezgodna z rzeczywistym stanem prawnym, albo ten, kto zlatwością mógł się o tym dowiedzieć.*“

zdůraznil, že právní předpisy neukládají povinnost zvláštní opatrnosti při nabývání majetku od ženatých (vdaných) osob.¹⁶⁰

To, zda věřitel zjišťoval udělení souhlasu druhým manželem, bude mít vliv na věřitelovu dobrou víru. Shodnou otázkou se v minulosti zabýval rovněž polský Nejvyšší soud.¹⁶¹ Podle tohoto soudu „**(v)ědomost nabyvatele automobilu o tom, že převodce žije v manželství, jakož i to, že automobil je součástí společného jmění převodce a jeho manžela, který není stranou převodní smlouvy, sama o sobě neodůvodňuje závěr o existenci zlé víry nabyvatele** [jinak řečeno – vědomost nabyvatele o tom, že nabývá věc ze SJM, ho automaticky nezavazuje k vyžadování souhlasu ze strany druhého manžela – pozn. aut.] Nabyvatel movité věci bude považován za malověrného tehdy, **jestliže ví nebo na základě okolností musí vědět, že převodce uzavřením smlouvy jedná proti vůli (bez souhlasu) druhého manžela**“.¹⁶² Jak ovšem uvádějí Melzer s Téglm, uvedené rozhodnutí je v Polsku kritizováno a nemělo by být aplikovatelné ani u nás. Pokud bychom postupovali podle závěrů uvedených v citovaném rozhodnutí, vycházeli bychom z domněnky udělení souhlasu druhého manžela v případech spadajících mezi ostatní záležitosti. Takový postup by však znamenal, že dobrá víra nabyvatele ohledně uděleného souhlasu by nebyla vyloučena samotnou vědomostí nabyvatele o tom, že zástava spadá do SJM.¹⁶³

4) Věc je v podílovém spoluvlastnictví více osob, přičemž jednou z nich je zástavce

Jak bylo uvedeno již výše v případě, kdy se zástava nacházela v SJM – po nabyvateli nemůžeme požadovat, aby zkoumal, v jakém vlastnickém režimu se předmět zástavního práva nachází. Domnívám se, že v situaci, kdy se zástava nachází v podílovém spoluvlastnictví, je ještě více zřetelné, proč by rozsáhlé zjišťování vlastnického režimu zástavy vedlo k ochromení uzavírání smluv. Na to, že by se zástava mohla nacházet v SJM, může věřitel usuzovat z toho, že zástavce je ženatý/vdaná. Avšak pro to, že by se zástava mohla nacházet v podílovém spoluvlastnictví, neexistuje žádná podobná indicie, na základě které by věřitel mohl dospět k závěru, že by zástava měla spadat do podílového spoluvlastnictví. Pokud bychom tedy po věřiteli požadovali, aby zkoumal, zda se zástava nenachází ve spoluvlastnictví zástavce a další osoby, byl by takový postup nepřiměřenou zátěží pro věřitele. V případě, že se věc nachází ve spoluvlastnictví více osob, je dále nutné rozlišovat, zda je zástavní právo zřizováno ke spoluvlastnickému podílu, či zda je zastavována věc jako celek.

Jelikož je každý ze spoluvlastníků úplným vlastníkem svého podílu¹⁶⁴, nejednalo by se v případě zastavení podílu tohoto spoluvlastníka o zastavení cizí věci. Zřízení zástavního práva k podílu není hospodařením se společnou věcí, neboť ostatní spoluvlastníci nejsou tímto jednáním nikterak dotčeni, a proto vlastník podílu nepotřebuje ke zřízení zástavního práva k podílu ani souhlas vlastníků dalších spoluvlastnických podílů.¹⁶⁵

Jiná situace by ovšem nastala, pokud by se jeden ze spoluvlastníků rozhodl zřídit zástavní právo k věci jako celku. Zde je potřeba brát v úvahu, proč dochází ke zřízení zástavního práva. Podle § 1133¹⁶⁶ totiž platí, že v případě zřízení zástavního práva k zajištění peněžité pohledávky vzniklé při zlepšení společné věci nebo při její obnově postačí rozhodnutí alespoň

¹⁶⁰ Sąd Najwyższy z dnia 21 października 1987, sp. zn. III CRN 286/87.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV/1, § 655–793*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 369.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ § 1121 „Každý ze spoluvlastníků je úplným vlastníkem svého podílu.“

¹⁶⁵ SUM, Tomáš. *Půjčka a zástavní právo*. [online]. epravo.cz, 10. července 2006 [cit. 8. května 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pujcka-a-zastavni-pravo-41802.html>>.

¹⁶⁶ § 1133 „Ke zřízení zástavního práva nebo jiné obdobné jistoty sloužící k zajištění peněžité pohledávky vzniklé při zlepšení společné věci nebo při její obnově postačí rozhodnutí alespoň dvouřetinové většiny spoluvlastníků.“

dvoutřetinové většiny spoluvlastníků. Na ostatní případy se aplikuje § 1132¹⁶⁷, podle něhož je k rozhodnutí, kterým má dojít k zatížení společné věci, vyžadován souhlas všech spoluvlastníků. V tomto případě se totiž „*jedná o podstatný zásah do dosavadního právního režimu společné věci, který nová právní úprava spojuje výslovně s požadavkem na obligatorní odsouhlasení všemi spoluvlastníky*“.¹⁶⁸

V případě, že by se zřízením zástavního práva nevyslovili souhlas všichni spoluvlastníci, nedává OZ spoluvlastníkovi možnost bránit se proti neudělení souhlasu některým ze spoluvlastníků prostřednictvím soudu. OZ nezná možnost, že by soud mohl svým rozhodnutím nahradit souhlas některého ze spoluvlastníků.¹⁶⁹

V případě, že nebude vysloven souhlas všech spoluvlastníků se zřízením zástavního práva a spoluvlastník, nebo někteří z nich, se přesto rozhodnou předmět spoluvlastnictví zastavit, musíme se ptát, zda bude takové právní jednání platné. Králík v komentáři připomíná, že podle § 574 je na právní jednání třeba spíše hledět jako na platné než na neplatné a poukazuje také na § 1760¹⁷⁰. Přesto však naznačuje, že ani přes tato ustanovení OZ není zcela od věci uvažovat o neplatnosti takového jednání. Blíže ovšem již tuto svou myšlenku nerozvádí a pouze konstatuje, že bude na praxi, aby vymezila, zda se bude jednat o relativní, nebo absolutní neplatnost.¹⁷¹

Pro posouzení platnosti či neplatnosti takového jednání si představme modelovou situaci, kdy bude věc v podílovém spoluvlastnictví dvou spoluvlastníků. Spoluvlastník A bude vlastníkem spoluvlastnického podílu o velikosti ideální 1/3 a spoluvlastník B o velikosti 2/3. Pokud by spoluvlastník A nezískal od spoluvlastníka B souhlas se zastavením věci jako celku, a přesto by k věci zřídil zástavní právo, musíme si při posuzování platnosti právního jednání klást otázku, kdo, případně co by mělo být chráněno v případě platného zřízení zástavního práva za situace, kdy s tím druhý ze spoluvlastníků nesouhlasil. Právě s ohledem na znění § 1760 bychom měli dospět k závěru, že takové právní jednání nebude neplatné jen proto, že spoluvlastník A nebyl oprávněn zřídít zástavní právo k věci jako celku. Pokud by v takovém případě došlo ke splnění všech předpokladů uvedených v § 1343, mělo by dle mého názoru dojít k platnému zřízení (a následně vzniku) zástavního práva.

Připuštěním možnosti zastavení cizí věci je poskytována ochrana dobrověrnému nabyvateli zástavního práva, a proto se domnívám, že zde není racionální důvod, proč bychom mu v těchto případech měli tuto ochranu odeprít. V případě zastavení cizí věci podle § 1343 odst. 2 a násl. také dochází k platnému zastavení věci, přestože zde absentuje souhlas vlastníka zástavy ke zřízení zástavního práva. S obdobnou situací se dle mého názoru setkáváme při zastavení věci jako celku v případě, kdy k takovému jednání není dán souhlas všech spoluvlastníků. Opět je zde absence souhlasu. Zde dokonce chybí „méně“ souhlasu, neboť souhlas neudělí jen některý, popř. někteří ze spoluvlastníků. Jedná se proto dle mého názoru o menší odchylku od normálu než v případě zastavení cizí věci, která je ve výlučném vlastnictví jiné osoby a tato osoba neudělila zástavci souhlas ke zřízení zástavního práva. Z tohoto důvodu by postrádalo smysl, abychom pro menší odchylku od normálu vyvozovali přísnější důsledky než pro větší odchylku od normálu.

¹⁶⁷ § 1132 „*K rozhodnutí, na jehož základě má být společná věc zatížena nebo její zatížení zrušeno, a k rozhodnutí, na jehož základě mají být práva spoluvlastníků omezena na dobu delší než deset let, je třeba souhlasu všech spoluvlastníků.*“

¹⁶⁸ KRÁLÍK, Michal. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 508.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 509–510.

¹⁷⁰ § 1760 „*Skutečnost, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, sama o sobě neplatnost smlouvy nevyvolává.*“

¹⁷¹ KRÁLÍK, Michal. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 510.

Pokud tedy vycházíme z toho, že v daném případě došlo k platnému zastavení věci jako celku, je třeba vyřešit situaci, do jaké míry je dotčený spoluvlastník B ze zástavního práva sám zavázán. Jisté je, že by osobě B neměly vznikat žádné smluvní povinnosti – osoba B nebyla stranou smlouvy a ani s ní nevyslovila souhlas. Spoluvlastník B proto např. nebude povinen doplnit jistotu v případě, kdy zástava ztratila na ceně. Naopak v případě, že by v důsledku zřízení zástavního práva došlo ke snížení ceny věci jako celku, mohl by se spoluvlastník B domáhat vůči spoluvlastníku A náhrady za toto znehodnocení předmětu spoluvlastnictví. Vzniklo-li však zástavní právo na věci jako celku dle § 1343, pak i dotčený spoluvlastník B je povinen tuto situaci respektovat. Zástavní právo jako právo věcné působí i vůči němu. Spoluvlastník B je tak primárně povinen strpět realizaci zástavního práva. Jelikož však ke zřízení zástavního práva nedal souhlas, vznikne mu při realizaci zástavního práva škoda spočívající v pozbytí jeho spoluvlastnického podílu.

Vzhledem k tomu, že došlo k platnému vzniku zástavního práva podle § 1343, nemůže spoluvlastník B zasáhnout do práv věřitele a požadovat po něm náhradu vzniklé škody. Na věřitele jsou kladeny nároky v rámci § 1343, a pokud jsou tyto požadavky splněny, je naplněn důvod pro to, abychom tohoto dobrověrného nabyvatele práva chránili i vůči spoluvlastníkovi B. Naopak spoluvlastník A nepostupoval v souladu s § 1132 příp. § 1133, neexistuje zde proto důvod, proč chránit i jej proti spoluvlastníku B, a proto se spoluvlastník B může vůči spoluvlastníku A domáhat náhrady škody, která mu realizací zástavního práva vznikne.

V souvislosti se zřízením zástavního práva se můžeme dále také ptát, zda v případě, kdy spoluvlastník nebyl vůbec zpraven o tom, že by mělo dojít ke zřízení zástavního práva, bude mít takový opomenutý spoluvlastník možnost domáhat se ochrany podle § 1129 a 1130. Přestože se v obou těchto ustanoveních výslovně hovoří o přehlasovaném spoluvlastníkovi, souhlasím s Králíkem, že analogicky by měla být tato ustanovení aplikována také na spoluvlastníka opomenutého. Pokud by bylo s opomenutým spoluvlastníkem jednáno a nebylo by dosaženo potřebné dvouřetinové většiny hlasů všech spoluvlastníků, měl by spoluvlastník možnost podat návrh, aby o záležitosti rozhodl soud podle § 1129 odst. 1. Podobnou možnost k podání návrhu soudu by měl spoluvlastník také v případě, že by se vyjádřil proti následně přijatému rozhodnutí (§ 1129 odst. 2). Postrádalo by proto smysl, aby v případě, kdy byl spoluvlastník osloven a souhlas neudělil, měl možnost domáhat se ochrany podle § 1129 a 1130 a naopak v případě, že by byl opomenut, by takovou možnost neměl.¹⁷²

Podle § 1129 odst. 2 by měl spoluvlastník B možnost navrhnout, aby o záležitosti rozhodl soud; v rámci toho může též navrhnout, aby soud dočasně zakázal jednat podle napadeného rozhodnutí. Podle § 1130 by měl potom opomenutý spoluvlastník možnost navrhnout soudu, aby rozhodnutí spoluvlastníka/spoluvlastníků zrušil. Ze znění § 1129 a 1130 vyplývá, že k podání těchto návrhů má spoluvlastník prekluzivní 30denní lhůtu podle § 1128 odst. 2.¹⁷³ Ze znění těchto ustanovení ovšem nevyplývá, jaký by byl důsledek takových rozhodnutí soudu. Domnívám se, že opomenutý spoluvlastník by měl mít možnost postupovat podle § 1129 a 1130 jednak sice v uvedené 30denní prekluzivní lhůtě, ale především pouze předtím, než dojde ke vzniku zástavního práva. Jsem toho názoru, že za situace, kdy se v § 1129 a 1130 hovoří pouze o rozhodnutí, nikoliv o právním jednání, které bylo na základě tohoto rozhodnutí učiněno, je možné brojit pouze proti učiněnému rozhodnutí a snažit se zamezit tomu, aby následně došlo ke zřízení a vzniku zástavního práva. Aby opomenutý spoluvlastník rychle reagoval na rozhodnutí učiněné zbylými spoluvlastníky, může využít rovněž institutu předběžného opatření. V úvahu přitom připadá podání návrhu na nařízení předběžného opatření podle § 76 odst. 1 písm. d) OSŘ nebo možnost domáhat se dočasného zákazu jednání podle

¹⁷² KRÁLÍK, Michal. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III. Věcná práva* (§ 976–1474). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 500.

¹⁷³ § 1128 odst. 3 „Není-li návrh podle odstavce 2 podán do třiceti dnů od přijetí rozhodnutí, právo podat jej zaniká; nebyl-li spoluvlastník o nakládání uvědoměn, běží lhůta ode dne, kdy se o rozhodnutí dozvěděl nebo dozvědět mohl.“

napadeného rozhodnutí dle § 1129 odst. 2. Návrh podle § 1129 odst. 2 je možné učinit pouze v rámci již zahájeného řízení, naopak předběžné opatření podle § 76 odst. 1 písm. d) OSŘ bude podle § 74 odst. 1 OSŘ¹⁷⁴ možné nařídit i před zahájením řízení – bude tudíž na opomenutém spoluvlastníkovi, aby zvážil, který postup pro něj bude vhodnější.

Naopak v případě, kdy už dojde ke vzniku zástavního práva, se domnívám, že již není možné zasáhnout do práv věřitele. V případě, kdy dojde k zastavení cizí věci, která je ve výlučném vlastnictví osoby odlišné od zástavce, nemá vlastník zástavy možnost, jak dosáhnout zrušení zástavního práva k jeho věci, pokud byly splněny požadavky uvedené v § 1343. Pokud tuto možnost nemá výlučný vlastník zástavy, nelze podle mého názoru dospět k závěru, že opomenutý spoluvlastník by takovou možnost měl mít. Nadále by však měl být zachován nárok vlastníka zástavy na náhradu škody vůči zástavci.

5) Zástavce není vlastníkem věci, ale je oprávněn zřídit k této věci zástavní právo

O tyto případy půjde např. za situace, kdy mezi zástavcem a zástavním dlužníkem dojde k uzavření komisionářské smlouvy, na jejímž základě se zástavce, jakožto komisionář, zaváže uzavřít pro zástavního dlužníka, jakožto komitenta, zástavní smlouvu, jejímž předmětem bude komitentova věc. V tomto případě půjde o zastavení cizí věci se souhlasem vlastníka podle § 1343 odst. 1.

Jako další případ, kdy zástavce není vlastníkem zástavy, ale je oprávněn věc zastavit, lze uvést institut zřízení soudcovského zástavního práva jako jednoho ze způsobů výkonu exekuce podle § 338b OSŘ¹⁷⁵. V tomto případě je soud, přestože není vlastníkem zástavy, přímo na základě znění zákona oprávněn zřídit k věci zástavní právo a nebude se proto postupovat dle ustanovení o zastavení cizí věci. V těchto případech se tedy neaplikuje § 1343.

6) Zástavce není vlastníkem věci, a ani není oprávněn zřídit k této věci zástavní právo

Výlučným vlastníkem věci je osoba odlišná od zástavce, přičemž o zastavení cizí věci podle § 1343 se bude jednat v případě, že zástavce neobdržel od vlastníka věci souhlas k tomu, aby došlo ke zřízení zástavního práva k jeho věci, ani není na základě jiného důvodu oprávněn věc zastavit. Bude přitom lhostejno, zda si je zástavce vědom toho, že není vlastníkem věci, nebo o této skutečnosti neví.

Dokonce ani v případě, kdy by byl zástavce v dobré víře v to, že je vlastníkem věci, nebude mít tato jeho mylná představa žádný vliv. Pro aplikaci § 1343, 1344 totiž není důležitá dobrá víra zástavce, nýbrž dobrá víra zástavního věřitele.

Mohli bychom se ptát, zda by v takovém případě nebylo možné postupovat podle § 996 odst. 1¹⁷⁶. Toto ustanovení by však velice omezovalo možnost zastavení cizí věci, neboť

¹⁷⁴ § 74 odst. 1 OSŘ „Před zahájením řízení může předseda senátu nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby zatím byly upraveny poměry účastníků, nebo je-li obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen.“

¹⁷⁵ § 338 b OSŘ odst. 1 „Výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovité věci může být nařízen, jen když oprávněný přesně označí nemovitou věc, k níž má být zástavní právo zřízeno, a jestliže listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány nebo notářem doloží, že nemovitá věc je ve vlastnictví povinného. O tom, že byl podán návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovité věci, soud vyrozumí příslušný katastrální úřad.“

Odst. 2 „Pro nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva je rozhodující stav v době zahájení řízení.“

Odst. 3 „V usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí soud uloží povinnému, aby soudu do 15 dnů od doručení usnesení oznámil, zda nemovitou věc nabyl jako substituční jmění, a pokud jde o takovou nemovitou věc, zda má právo s ní volně nakládat a zda jsou výkonem rozhodnutí vymáhány zůstavitelovy dluhy nebo dluhy související s nutnou správou věci nabytých jako substituční jmění, a doložil tyto skutečnosti listinami vydanými nebo ověřenými státními orgány, popřípadě též veřejnými listinami notáře. Doloží-li povinný, že nemovitou věc nabyl jako substituční jmění, a nedoloží-li další skutečnosti podle věty první nebo nevyjdou-li tyto skutečnosti najevo jinak, soud výkon rozhodnutí zastaví.“

¹⁷⁶ § 996 odst. 1 „Poctivý držitel smí v mezích právního řádu věc držet a užívat ji, ba ji i zničit nebo s ní i jinak nakládat, a není z toho nikomu odpovědný.“

by podle něj bylo možné postupovat pouze v případech, kdy by byl zástavce poctivým držitelem.

Navíc by byl takový postup zcela nadbytečný, neboť pro řešení této situace jsou plně dostačující ustanovení o zastavení cizí věci. Ustanovení o zastavení cizí věci jsou navíc přílehavější, neboť § 996 řeší pouze oprávnění poctivého držitele, který je oprávněn s věcí nakládat a není z toho nikomu odpovědný, nestanovuje ovšem požadavky na zástavního věřitele. Naopak v ustanoveních týkajících se zastavení cizí věci jsou kladeny požadavky na zástavního věřitele, který musí být v dobré víře v oprávnění zástavce zastavit věc a musí mu být zástava odevzdána.

Pro přehlednost považuji za nutné ještě upozornit na to, že v OZ nalezneme rovněž další případy, kdy je osoba oprávněna zajistit svoji pohledávku cizí věcí bez souhlasu jejího vlastníka např. v případě zajištění dluhu zadržovacím právem podle § 1395 a násl., v případě možnosti pronajímatele zadržet movité věci nájemce podle § 2234¹⁷⁷ nebo v případě zástavního práva k zásilce podle § 2571¹⁷⁸. Ani v těchto případech však nebude aplikován § 1343.

4.3 Dobrá víra zástavního věřitele v oprávnění zástavce zřídit k věci zástavní právo

4.3.1 Základní východiska dobré víry

S pojmem *bona fides* pracuje právo již od dob římského práva. Přestože se jedná o institut, který hraje při nabytí (jakéhokoli práva od neoprávněného) velice důležitou roli, není tento pojem v OZ definován.

Ačkoliv v OZ legální definice *bona fide* uvedena není, neznamená to, že bychom nebyli schopni popsat, co to dobrá víra je. Poslouží nám k tomu totiž zejména názory publikované v odborné literatuře a judikatuře. Ty dobrou vírou rozumí nezaviněnou nevědomost o právních vadách jednání, kterým se určité právo nabývá.¹⁷⁹

Tégl k tomu dodává, že dobrou vírou rozumíme „*subjektivní přesvědčení lidské bytosti o něčem, co ve skutečnosti může být, ale nemusí. Jedná se o psychickou (duševní) činnost člověka zaměřenou na určitou ideu, nápad, myšlenku, hodnotu a sledování této hodnoty, které je více či méně trvalé. V tomto směru není rozhodující, jestli jev, v jehož existenci (neexistenci) dotyčný věří (důvěřuje), také ve skutečnosti existuje. Víra sama o sobě jako psychická kategorie ještě není zmařena samotným faktem, že jí neodpovídá skutečná realita (faktický stav).*“¹⁸⁰ Podle Telce lze potom dobrou víru vymezit jakožto „*subjektivní duševní stav objektivně zdůvodnitelného vlastního přesvědčení, že mi patří právo nebo že jedním po právu.*“¹⁸¹

Fakticky je tedy dobrá víra omluvitelným omylem. Zjednodušeně řečeno lze říci, že se jedná o nezaviněnou nevědomost.¹⁸² Zásadním přitom je, že daný omyl musí být omluvitelný. Musí se proto jednat o omyl nastalý i přesto, že mýlící se osoba postupovala s obvyklou

¹⁷⁷ § 2234 „*Pronajímatel má právo na úhradu pohledávky vůči nájemci zadržet movité věci, které má nájemce na věci nebo v ní.*“

¹⁷⁸ § 2571 odst. 1 „*Dopravce má k zásilce, dokud s ní může nakládat, zástavní právo k zajištění dluhů vyplývajících ze smlouvy.*“

odst. 2 „*Vázne-li na zásilce několik zástavních práv, má zástavní právo dopravce přednost před zástavními právy dříve vzniklými a zástavní právo dopravce má přednost před zástavním právem zasilatele.*“

¹⁷⁹ BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva od neoprávněného jako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právni rozhledy*, 2013, roč. 33, č. 7, s. 239–245.

¹⁸⁰ TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 18, č. 1–2, s. 39.

¹⁸¹ TELEČ, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právni rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 2.

¹⁸² Tamtéž.

opatrností, kterou by s přihlédnutím k daným konkrétním okolnostem případu bylo možné požadovat po každém takovém jednání.¹⁸³

*„Vymezení dobré víry však není (nejen v našem právu) jednotné. Podle některých názorů se dobrou vírou rozumí „psychická kategorie, kterou je nutno odlišovat od zavinění. V dobré víře není ten, kdo věděl (rozpoznal), nebo se zřetelem k okolnostem případu vědět měl, jaký je právní stav.“ (...) Na dobrou víru se někdy rovněž hledí jako na „právní stav či vlastnost osoby, který v některých případech právo požaduje k tomu, aby tato osoba neztratila nebo naopak nabyla nějaké oprávnění, popř. aby jí právo poskytovalo ochranu; osoba jedná na základě přesvědčení, že jí určité právo náleží (při koupi předpokládá, že prodávající je majitelem prodávané věci apod.)“*¹⁸⁴

O vymezení dobré víry se samozřejmě pokouší také judikatura. Dalo by se říci, že dnes již konstantně NS ve svých rozhodnutích uvádí, že dobrou víru chápe jako „*vnitřní přesvědčení nabyvatele, že nejedná protiprávně. Jde tedy o psychický stav, o vnitřní přesvědčení subjektu, které samo o sobě nemůže být předmětem dokazování. Předmětem dokazování mohou být skutečnosti vnějšího světa, jejichž prostřednictvím se vnitřní přesvědčení projevuje navenek, tedy okolnosti, z nichž lze dovodit přesvědčení nabyvatele o dobré víře*“.¹⁸⁵

Podle občanskoprávního kolegia NS je dobrá víra vnímána jako „*přesvědčení nabyvatele, že nejedná bezprávně, když si např. přisvojuje určitou věc*“.¹⁸⁶ Toto pojetí ovšem kritizuje Spáčil, podle kterého je takové vymezení dobré víry neúplné, protože nepostačuje negativní přesvědčení držitele, že nejedná protiprávně, ale je nutné jeho pozitivní přesvědčení, že jedná v souladu s právem.¹⁸⁷ Lze se tudíž setkat s různými názory. Tento stav je dán zejména tím, že dobrá víra není konstruována univerzálně. Nemožnost její jednotné definice je vyloučena již jen proto, že v rámci některých skutkových podstat zákonodárce užívá vyjádření „dobrá víra“ bez dalšího a v jiných skutkových podstatách je dobrá víra spojována s konkrétní skutečností.¹⁸⁸

V § 1343 odst. 2 je pouze obecně zmiňována dobrá víra (nikoliv tedy dobrá víra vzhledem ke všem okolnostem). Podle Spáčila proto platí, že když zákonodárce na některých místech uvedl, že je nutné, aby byl nabyvatel v dobré víře vzhledem ke všem okolnostem a na jiných místech OZ je zmiňována pouze dobrá víra bez dalšího, tak můžeme rozlišovat dva typy *bona fide*. Těmi jsou prostá a kvalifikovaná *bona fide*. Kvalifikovanou dobrou víru Spáčil determinuje jako dobrou víru s ohledem ke všem okolnostem a dodává, že „*proto je namístě názor, že pokud zákon někde stanoví jako podmínku dobrou víru „se zřetelem ke všem okolnostem“, a na jiném místě jen prostou dobrou víru, nečiní tak z nedůslednosti či opomenutí, ale vědomě mezi druhy dobré víry rozlišuje*“.¹⁸⁹

Se zmíněným názorem se však neztotožňuji. Naopak mám za to, že dobrou víru je vždy potřeba zkoumat se zřetelem ke všem okolnostem případu. Ke shodnému závěru dospívá také Bezouška, podle kterého „*je třeba vyjít z pravidel, která se týkají nabytí vlastnického práva od neoprávněného (§ 1109 a násl.). Půjde-li o zřízení zástavního práva některým z privilegiovaných způsobů dle § 1109 písm. a) až f), musí být dobrá víra dána vzhledem ke všem okolnostem (k tomu srov. komentář k § 1109), přičemž se presumuje (§ 7). S ohledem na odlišný*

¹⁸³ SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 193.

¹⁸⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 135.

¹⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98.

¹⁸⁶ Stanovisko Nejvyššího soud ČR – kolegium ze dne 29. 12. 1984 sp. zn. Cpj 51/84. [online]. aspi.cz, [cit. 9. února 2023]. Dostupné na <www.aspi.cz>.

¹⁸⁷ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 136.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ SPÁČIL, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek I, § 1–459*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 739.

charakter zástavního práva přicházejí do úvahy prakticky pouze některé privilegované způsoby:

- nabytí zástavního práva za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil (ve smyslu dobrovolného přenechání, aby na ni tato osoba mohla přímo působit), nebo
- od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno.

V ostatních případech se analogicky uplatní § 1111: věřitel získá zástavní právo, prokáže-li svoji dobrou víru v oprávnění zástavce věc zastavit. Důkazní břemeno ohledně dobré víry nese zástavní věřitel: musí prokázat, že učinil vše, co po něm lze rozumně požadovat, aby si ověřil, že zástavce je oprávněn zástavní právo zřídit. Může jít například o případ bezúplatného nabytí od osoby, které vlastník věc svěřil.¹⁹⁰

Pokud jde o zkoumání dobré víry, zkoumá se objektivně, a ne pouze ze subjektivního pohledu nabyvatele. OZ pojem dobré víry chápe v subjektivním smyslu¹⁹¹, tedy „jako psychický stav osoby založený sice na chybném, avšak v konkrétním případě omluvitelném mínění (předpokladu) o existenci nějaké skutečnosti, nějakého práva či právního vztahu.“¹⁹²

Jde tedy o psychický (vnitřní) vztah osoby jednajícího, který sice nelze přímo dokazovat, ovšem jsme schopni jej určit podle okolností jeho projevu. Nebude proto dostačovat, pokud jednající osoba postupovala v subjektivní *bona fide*, ale musí zde být dána její dobrá víra vzhledem ke všem okolnostem. Budeme se proto ptát, jestli s ohledem k okolnostem daného případu bylo jednáno s běžnou opatrností, kterou je možné po každé jednající osobě požadovat. Abychom tedy mohli uzavřít, že osoba byla v dobré víře, musí být 1) dáno její chybné přesvědčení o existenci či neexistenci nějakého práva či právního stavu a 2) toto chybné přesvědčení musí být možné označit za omluvitelné. Může proto dojít k tomu, že nabyvatel subjektivně nemá pochyby např. o tom, že převodce je oprávněn ke zřízení zástavního práva, ovšem fakticky zástavce tímto oprávněním disponovat nebude. Dobrou víru nabyvatele proto musíme zkoumat z pohledu, jestli by jakýkoliv jiný nabyvatel mající rozum průměrného člověka, jednal na místě posuzovaného nabyvatele shodně, resp. zda by rovněž byl v dobré víře.¹⁹³

Je tudíž zřejmé, že zásadní roli při posuzování *bona fide* hrají vnější okolnosti, neboť právě na jejich základě budeme posuzovat, zda může být věřitel přesvědčen o oprávněnosti převodce zřídit zástavní právo.¹⁹⁴ Ke stejným závěrům dospěl také NS, podle kterého je dobrá víra zástavního věřitele v oprávnění převodce zřídit k věci zástavní právo dána „tehdy, má-li důvod být přesvědčen o tom, že zástavce má právní titul, který mu umožňuje věc zastavit, tedy že zástavce je vlastníkem zástavy nebo že k ní má podle zákona jiné právo, které mu umožňuje dát věc do zástavy. Otázku dobré víry je třeba hodnotit nejen ze subjektivního hlediska (osobního přesvědčení) zástavního věřitele, ale především se zřetelem k objektivním okolnostem. Vždy je třeba zvažovat, zda zástavní věřitel při běžné (obvyklé) opatrnosti, kterou lze s ohledem na okolnosti a povahu daného případu při uzavírání zástavní smlouvy po něm požadovat (od něj očekávat), neměl, popřípadě nemohl mít důvodné pochybnosti o tom, že zástavce je vlastníkem zástavy, popřípadě že má k zástavě jiné právo, které mu ji umožňuje zastavit. Ve svých důsledcích jde o posouzení dobré víry zástavního věřitele ve vztahu k právnímu titulu, na základě kterého mu zástavce dává (zástavní smlouvou) věc do zástavy. Nepodaří-li se náležitě objasnit všechny okolnosti o tom, zda zástavní věřitel přijal zástavu

¹⁹⁰ BEZOUŠKA, Petr. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1352.

¹⁹¹ TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 18, č. 1–2, s. 40.

¹⁹² TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 184.

¹⁹³ Tamtéž, s. 184–186.

¹⁹⁴ ELIÁŠ, Karel. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek, § 1–487. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 569.

v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit, a jsou-li tedy o dobré víře zástavního věřitele pochybnosti, pak platí, že zástavní věřitel jednal v dobré víře.“¹⁹⁵

Otázkou zůstává, zda je nutné dobrou víru hodnotit diferencovaně, nebo zda existuje určitý univerzální modelový subjekt. „Subjektivní dobrá víra (její relevance v jednotlivých případech) bývá v zahraniční literatuře uváděna jako **příklad ustoupení od zásady, podle níž se právní skutečnosti a jejich následky hodnotí objektivně** (podle objektivních kritérií). Podle Tilsche „Vyhledává-li se pro jisté právní následky bezelstnost (bona fides) nějaké osoby, značí to, že nesmí mít vědomost o skutečném právním stavu. Jest pak lhostejno, spočívá-li tato nevědomost v neznalosti nějakého fakta nebo nějakého právního předpisu (...).“¹⁹⁶

„Omluvitelnost chybného přesvědčení konkrétního individua tvoří v konstrukci dobré víry **objektivní kritérium**. V základu se vychází z toho, že kdo vystupuje v právním styku, bere tím na sebe automaticky povinnost jisté míry pozornosti (**obezřetnosti, předvídatosti**). Vynaložení náležitě (s ohledem na okolnosti případu) pozornosti pak může ospravedlnit závěr o existenci dobré víry. Dobrou víru je proto třeba zásadně zkoumat s ohledem na objektivní okolnosti, které ji mohly determinovat. Je však třeba zdůraznit, že **ani důkladné a podrobné zkoumání objektivních skutečností nemusí vždy nutně vést ke správnému závěru ohledně existence či neexistence subjektivní stránky jedince**. (...) **Objektivní kritérium neusnadňuje poznání skutečného stavu věci**. Odpovídá však na otázku (a to je jeho smysl), zda by se jakýkoliv jiný subjekt v postavení osoby, která se své dobré víry dovolává, mohl s ohledem na všechny relevantní objektivní okolnosti případu své subjektivní dobré víry rovněž oprávněně dovolat. **Pomocí objektivního kritéria dochází k vytvoření fikce imaginárního, průměrně uvažujícího, rozumného, pečlivého, pozorného atd. subjektu**. Jím se pak poměřuje míra pečlivosti, pozornosti atd. subjektu, jehož dobrá víra se v konkrétním případě posuzuje.“¹⁹⁷

Nejednotně je řešeno, zda-li je kritérium omluvitelnosti shodné z toho pohledu, že by omluvitelnost byla posuzována podle průměrně opatrného, pečlivého, vzdělaného, uvažujícího, pozorného atd. subjektu, nebo je nutné diferencovat a přihlížet tak např. k inteligenci, povolání, zvláštním zkušenostem, vědomostem atd. daného subjektu.¹⁹⁸

Podle NS platí, že „(o)mluvitelný je omyl, ke kterému došlo přesto, že mýlící se postupoval s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze se zřetelem k okolnostem konkrétního případu po každém požadovat. Pokud omyl přesahuje rámec běžného obvyklého posuzování věcí, není omluvitelný. Držitel, který drží věc na základě takového omylu, může být sice v dobré víře, avšak nikoli „se zřetelem ke všem okolnostem“ a proto nemůže být držitelem oprávněným. Při posuzování omluvitelnosti omylu držitele se vychází z objektivních hledisek; proto nezkušenost držitele, resp. nižší úroveň vzdělání, kterého dosáhl, nejsou významné.“¹⁹⁹

Naopak v komentáři k § 1297 OZO Sedláček uvedl, že „platí objektivní měřítko, ale musíme při tom hledět na to, že právo má udržovati společenský řád, a proto také při odpovědnosti musíme k tomu přihlížeti. Musíme přihlížeti nikoliv k průměrnému člověku vůbec, ale k tomu, jak by se choval průměrný člověk právě v daném případě a musíme tudíž bráti v potaz důležitost věcí, zúčastněné společenské vrstvy a s tím související vzdělání, společenské postavení, stáří, pohlaví. **Nepřihlíží se tedy k pečlivosti diligentis patris familias, ale k pečlivosti řádného obchodníka, lékaře, úředníka, stavitele, inženýra, advokát atd.**“²⁰⁰

Shodně s Melzerem a Téglem se přikláním k názoru prezentovanému Sedláčkem. Souhlasím proto se zmíněnými autory v tom, že „(p)ři posuzování dobré víry proto není možné

¹⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2015, sp. zn. 21 Cdo 473/2014.

¹⁹⁶ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 134.

¹⁹⁷ Tamtéž s. 137.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2007, sp. zn. 22 Cdo 1330/2006.

²⁰⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 137–138.

vycházet z modelu průměrného člověka (obecně), nýbrž vždy je třeba přihlížet též ke zvláštnímu postavení toho, o jehož dobrou víru jde. Jinak řečeno, při hodnocení péče a ostražitosti jednajících osoby je nutno zohlednit též její vlastnosti, schopnosti, vědomosti atd. Bez vlivu nebude ani otázka míry svéprávnosti. U osob majících plnou svéprávnost lze jistě vyžadovat vyšší standard pečlivosti než u osob s omezenou svéprávností. To platí i tam, kde pečlivost, předvídatelnost atd. je in concreto limitována duševní poruchou – byť se jedná o osobu, jejíž svéprávnost nebyla omezena.“²⁰¹

Jak již bylo uvedeno výše, *bona fide* není v OZ vymezena. Stejně je tomu také v Polsku. Zde není definována dobrá víra, ale zlá víra. To, co je u nás myšleno pod pojmem objektivní dobrá víra, je v Polsku zahrnuto v zásadě dobrých mravů.²⁰² Proto kde je v KC zmíněna dobrá víra, je potřeba pod tímto pojmem vnímat subjektivní dobrou víru.²⁰³

Definici zlé víry obsahuje v polském právu čl. 6 odst. 2 zákona o věčných knihách a hypotéce (Ustawa o księgach wieczystych i hipotece),²⁰⁴ který uvádí, že ve zlé víře je ten, kdo ví, že obsah věčné knihy je nesouladný se skutečným právním stavem, nebo ten, kdo se o tom mohl snadno dozvědět.²⁰⁵

V českém právu ale pracujeme s pojmem dobrá víra, případně s obratem „nedostatek dobré víry“. „*Pojem fides bývá často překládán jako poctivost, věrnost danému slovu, mravní povinnost splnit závazek, ale i důvěra v poctivost jiného či důvěryhodnost.*“²⁰⁶

Na rozdíl např. od Polska tedy neoperujeme s pojmem „zlá víra“.²⁰⁷ Je proto nasnadě klást si otázku, jestli zlá víra představuje opak dobré víry, nebo je zde ještě nějaká třetí kategorie. Jestli tedy může dojít k tomu, že jednající osoba nebude ani v dobré, ale ani ve zlé víře či zda to, že osoba není ve zlé víře automaticky znamená, že je v dobré víře.²⁰⁸

Podle Zapletala absence zlé víry automaticky nevede k tomu, že je daná osoba v dobré víře. Dle něj má totiž zlá víra velmi blízko ke zlému úmyslu, ovšem *bona fide* vyloučí již pouhá nedbalost. Z tohoto důvodu dle Zapletala osoba, která nejednala v dobré víře nemusí automaticky jednat ve zlé víře.²⁰⁹ S tímto názorem nesouhlasím. Podle mne by bylo vhodnější tvrdit, že dobrá víra vylučuje zlou víru a *vice versa*. Zastávám názor, že jednající bude buďto v dobré víře, nebo ve zlé víře (resp. jeho dobrá víra bude absentovat). Nemyslím si však, že by bylo možné, aby jednající nebyl v žádné víře, tedy ani v dobré ani ve zlé. Ke shodnému závěru dochází rovněž Tégl, podle kterého v případě, kdy jsou dány okolnosti vylučující dobrou víru jednajících osoby, bude taková osoba automaticky ve zlé víře a opačně.²¹⁰

Naopak v Německu je ohledně dobré víry v § 932, odst. 2 BGB (tj. v ustanovení věnovanému nabytí od neoprávněného) uvedeno, kdy nabyvatel není v dobré víře – nabyvatel

²⁰¹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 138.

²⁰² Dobře obycuje.

²⁰³ TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu*. Praha, 2008. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, katedra občanského práva, 2. 9. 2008, s. 99–101.

²⁰⁴ TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 18, č. 1–2, s. 41.

²⁰⁵ Čl. 6 odst. 2 zákona o věčných knihách a hypotéce „*W zlej wierze jest ten, kto wie, że treść księgi wieczystej jest niezgodna z rzeczywistym stanem prawnym, albo ten, kto z łatwością mógł się o tym dowiedzieć.*“

²⁰⁶ TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 18, č. 1–2, s. 35.

²⁰⁷ TELEČ, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 1, s. 2.

²⁰⁸ TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 188.

²⁰⁹ ZAPLETAL, Jiří. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 26, č. 2, s. 64.

²¹⁰ TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 188–189.

není v dobré víře, jestliže si je vědom, nebo v důsledku své hrubé nedbalosti si není vědom, že věc nepatří převodci.²¹¹

Podobně je tomu v Polsku. V čl. 169 KC je uvedeno, že k nabytí od neoprávněného dojde, jakmile se nabyvatel věci ujme, ledaže jednal ve zlé víře²¹². Podle Szpunara proto z tohoto slovního spojení vyplývá, že je zlá víra posuzována jako výjimka – za splnění i dalších podmínek čl. 169 KC dochází k nabytí od neoprávněného, vyjma situací, kdy nabyvatel jednal ve zlé víře. Původně se mělo za to, že stanovení kritérií dobré víry by v praxi nemělo činit větší potíže. Rychle se však ukázalo, že tento optimismus byl nedůvodný. Vystává totiž otázka, k čemu se má dobrá víra nabyvatele vztahovat. Jak však Szpunar uvádí, ohledně řešení této otázky ovšem existují dva protichůdné přístupy. Podle prvního, charakteristického zejména pro právo německé (§ 932 BGB), se dobrá víra nabyvatele musí týkat toho, že jednající osoba je vlastníkem věci. Jinak řečeno – nabyvatel musí být v dobré víře v to, že jednající osoba je vlastníkem dané věci. Druhý přístup je reprezentován např. právem švýcarským. Podle tohoto přístupu postačuje, pokud je nabyvatel v dobré víře v oprávnění převodce disponovat s věcí (čl. 933 a 714 odst. 2 švýcarského občanského zákoníku). Z právě uvedeného je zřejmé, že rovněž podle polského KC se postupuje podle později uvedeného přístupu, tj. dobrá víra se má vztahovat k oprávnění jednající osoby nakládat s věcí.²¹³

Otázkou však zůstává, co dobrou víru vylučuje. Zda úmysl, nebo postačuje i lehká nedbalost. Jak Szpunar správně zmiňuje, lehká nedbalost spočívá v tom, že nabyvatel nevyvaložil péči, která se za daných okolností vyžaduje. Nebyla by tedy dodržena náležitá pečlivost. Dobrá víra nabyvatele proto bude vyloučena, pokud zde existují takové okolnosti, které by měly u nabyvatele vést k důvodné pochybnosti o tom, zda-li je jednající osoba oprávněna s danou věcí nakládat. Ohledně posuzování existence či neexistence dobré víry je přitom vždy potřeba postupovat objektivně. I přes objektivní posuzování dobré víry však nelze stanovit jakási obecně platná pravidla posuzování, neboť vždy bude potřeba brát v úvahu okolnosti každého jednotlivého případu.²¹⁴ Platí však, že ve zlé víře nebude pouze ten, kdo „ví“, ale rovněž ten, kdo by věděl, pokud by se zachoval náležitě.²¹⁵

Podle Wilke neexistuje jednotný názor na to, zda dobrou víru vylučuje lehká, nebo hrubá nedbalost. Část autorů se kloní k závěru, že dobrou víru vylučuje hrubá nedbalost. Druhá část autorů zastává stanovisko, že dobrá víra nabyvatele je vyloučena již pouhou lehkou nedbalostí. Podle Wilke by se přitom mělo postupovat tak, že v dobré víře bude jednající tehdy, pokud nabyvatel postupoval tak, jak by postupovala každá jiná osoba. Dobrou víru podle Wilke proto bude vylučovat hrubá nedbalost a zanedbání elementární obezřetnosti nabyvatele, např. ignorování dostupných informací o osobě jednajícího nebo nerespektování varování a rad ostatních osob. Odkazuje přitom rovněž do německého práva, kde rovněž dobrou víru nabyvatele vylučuje, pokud nabyvatel věděl, nebo v důsledku své hrubé nedbalosti nevěděl, že jednající osoba není vlastníkem věci. Zároveň však Wilke upřesňuje (a já k tomu odkazuji blíže na kapitolu věnovanou tomu, co je to cizí věc), že se po nabyvateli nevyžaduje investigativní povinnost, pokud s ohledem na povahu věci, známých okolností daného případu a informací dostupných každému, není důvod pochybovat o oprávnění jednající osoby nakládat s danou věcí. Nabyvatel však bude ve zlé víře, pokud bude ignorovat důvody, které vedou k pochybnostem o tom, zda je jednající osoba oprávněna nakládat s danou věcí. Musely by zde proto existovat okolnosti, které by u každé jiné jednající osoby vzbudily podezření, zda je

²¹¹ § 932, odst. 2 BGB „Der Erwerber ist nicht in gutem Glauben, wenn ihm bekannt oder infolge grober Fahrlässigkeit unbekannt ist, dass die Sache nicht dem Veräußerer gehört.“

²¹² Chyba że działa w złej wierze.

²¹³ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 97–100.

²¹⁴ Tamtéž, s. 102–105.

²¹⁵ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 77.

jednající osoba oprávněna s danou věcí nakládat. Těmito okolnostmi může být např. uzavírání smlouvy na neobvyklém místě, v pozdní noční době či charakter věci, např. známé umělecké dílo.²¹⁶

4.3.2 Presumpce dobré víry nabyvatele

Je známo, že v případě movité věci nemá nabyvatel většinou možnost nahlédnout do veřejného seznamu, o který by mohl opřít svou dobrou víru v oprávnění zástavce zřídit k věci zástavní právo. V tomto smyslu tedy bude prokazování dobré víry obtížnější,²¹⁷ nicméně nesmíme zapomínat na § 7²¹⁸, podle něhož se dobrá víra presumuje.

Uvedené ustanovení tedy výslovně „stanoví presumpci dobré víry jako obecné pravidlo. Proto všude tam, kde je s existencí dobré víry spojen určitý následek, bude na tom, kdo dobrou víru zpochybňuje, aby to prokázal. Je samozřejmé, že dobrou víru jakožto vnitřní (psychický) stav určitého jedince nelze zpravidla poznat jako takovou, a tudíž nelze zpravidla prokázat ani zlou víru (opak dobré víry). Lze však prokázat takové skutečnosti, které – objektivně hodnoceno – vylučují dobrou víru určitého subjektu, nebo ji naopak zakládají“.²¹⁹

Zmiňovaná vyvratitelná domněnka dobré víry však samozřejmě nebude působit absolutně, ale uplatní se jen tehdy, budou-li o dobré víře existovat pochyby. Proto pokud bude ze skutkových okolností očividné, že určitá osoba nemohla být v dobré víře, uvedená domněnka nemůže vůbec začít působit.²²⁰

Pokud však tato domněnka působit bude, jaké skutečnosti bude pokrývat? „Odpověď je taková, že se jedná o ty skutečnosti, k nimž se musí dobrá víra vztahovat (relevantní skutečnosti). To, o které skutečnosti jde, pak plyne buď výslovně z textu zákona, nebo je třeba tyto následky dovodit z jeho smyslu a účelu. Tak např. (...) § 1343 odst. 2 vyžaduje dobrou víru zástavního věřitele vzhledem ke skutečnosti, že „zástavce je oprávněn věc zastavit“ (...) atd.“²²¹

Blíže ohledně zkoumání dobré víry nabyvatele odkazují na podkapitulu týkající se pojednání o tom, co je to cizí věc – zde podrobněji řeším, co je nabyvatel povinen zkoumat, případně co jeho dobrou víru vylučuje.

4.3.3 Rozdílné koncepce dobré víry

V zákoně se tedy dobrá víra vyskytuje v rozdílných formách, přestože není vždy výslovně jako *bona fide* označena. Tím je z dobré víry činěn otevřený pojem, jenž je v řadě případů nutné dále posuzovat. „Zákon – spojuje-li určité následky s dobrou vírou – má možnost užít toto sousloví výslovně, nebo jít cestou jeho popisu, tj. cestou bližšího stanovení požadavků na vědomost (resp. nevědomost) určitého subjektu o určité skutečnosti. Proto se lze setkat s výrazy typu věděl (§ 1086), věděl nebo musel vědět (§ 1363), věděl nebo měl vědět (§ 2123 odst. 2), věděl nebo měl a mohl vědět (§ 2772 odst. 1), dozvěděl (§ 242), dozvěděl nebo mohl dozvědět (§ 259), dozvěděl nebo dozvědět měl a mohl (§ 188), popř. negativně vyjádřeno nevěděl (§ 579 odst. 2), nevěděl ani nemusel vědět (§ 2562), nevěděl ani nemohl vědět (§ 2764 odst. 2), nedozvěděl (§ 2491 odst. 1) atd. Podobná jsou vyjádření typu je-li [někomu něco] známo (§ 1557), muselo-li být známo (§ 166 odst. 2), získal vědomost (§ 2075 odst. 1), daroval-li někdo vědomě (§ 2065), získali někdo věc s vědomím (§ 1112), měl a mohl znát (§ 1176), mohl a měl zjistit (§ 1885 odst. 3) atd. Jak vidno, způsobů vyjádření existuje celá

²¹⁶ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 79–84.

²¹⁷ TÉGL, Petr. Veřejné seznamy a ochrana dobré víry. Stručný pohled na českou a polskou právní úpravu a jejich srovnání. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 5, s. 144–145.

²¹⁸ § 7 „Má se za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře.“

²¹⁹ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 132.

²²⁰ Tamtéž, s. 133.

²²¹ Tamtéž.

paleta a to někdy s jen drobnými odchylkami. To však není typicky české specifikum. I v zahraničí nacházíme různé varianty vyjádření dobré a zlé víry (srov. např. v německy mluvících zemích *kennen oder kennen sollen, kennen oder kennen müssen* atp.) Bez ohledu na rozmanitost zákonných vyjádření lze rozlišit prakticky **tři základní přístupy** k vymezení dobré, resp. zlé víry. Lze je označit jako:

1. koncepci **subjektivní vědomosti** (*Kenntnis*),
2. koncepci **nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti** (*grobe Fahrlässigkeit*),
3. koncepci **nevědomosti v důsledku běžné (lehké) nedbalosti** (*leichte Fahrlässigkeit*).²²²

a) Ke koncepci subjektivní vědomosti

Dle této koncepce „je zlá víra založena (dobrá víra vyloučena) pouze skutečnou vědomostí osoby o rozhodujících okolnostech; v dobré víře je proto ten, kdo o těchto okolnostech subjektivně **nevěděl** (ten, komu relevantní okolnost **nebyla známa**). Příkladem je § 590 odst. 1 písm. a). Tato koncepce se v zahraniční doktríně přiléhavě označuje jako *teorie scientia nocet* (vědomost škodí).“²²³

Ve vztahu k ostatním koncepcím (o kterých bude ještě detailněji pojednáno níže), je tato koncepce nejvíce vstřícná k osobě, která se dobré víry dovolává. Pro vyloučení dobré víry této osoby totiž bude nutné „prokázat pozitivní znalost rozhodných skutečností (např. skutečnou vědomost kupujícího o tom, že prodávající nebyl oprávněn k převodu vlastnického práva).“²²⁴

Jelikož tato koncepce není příliš praktická (zejm. z důvodu problematického procesního dokazování), bývá často kombinována ještě s dalšími dvěma koncepcemi.

Protože je podle této koncepce ve zlé víře „jen ten, kdo subjektivně věděl o rozhodujících skutečnostech, nelze při posuzování dobré víry vycházet z objektivizujícího kritéria tj. omluvitelnosti nevědomosti (viz VI.2.). Proto nevědomost způsobená zanedbáním obvyklé míry opatrnosti, pečlivosti atd. nebude mít ve vztahu k dotyčnému subjektu žádnou relevanci (i nadále bude v dobré víře). Jde tedy o výjimku z obecného pravidla objektivního hodnocení dobré víry. Ani tento závěr však není absolutní.“²²⁵ Nelze totiž doslovně přebírat znění § 4 odst. 2, podle něhož „Činí-li právní řád určitý následek závislým na něčí vědomosti, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvoji osoba případu znalá při zvážení okolností, které ji musely být v jejím postavení zřejmé. To platí obdobně, pokud právní řád spojuje určitý následek s existencí pochybnosti.“²²⁶

Pokud bychom postupovali doslovně dle citovaného znění OZ, vedlo by to k závěru, že vždy, když zákon dovozuje určité následky s vědomostí, nemyslí se tím opravdová vědomost subjektivní, ale pokaždé objektivizuje toto kritérium. Takový postup by ovšem byl příliš striktní a nelze s ním tudíž souhlasit. Nedávalo by totiž smysl, aby bylo v zákoně užíváno označení „věděl“ a vedle toho i doplnění „vědět měl“, „vědět musel“, popř. „vědět měl a mohl“. Pokud bychom i označení „věděl“ měli objektivně vykládat, tj. podle citovaného § 4 odst. 2, tak by doplnění ztrácela smysl a by úplně zbytečná, neboť by daná norma obsahovala odkaz na dvě totožná kritéria. V obecné rovině je přitom zcela nadbytečné používat spojení „věděl nebo vědět musel“ apod., protože pokud je *bona fide* vyloučena už nevědomostí, která je výsledkem běžné nebo hrubé nedbalosti, tak potom je tím spíš vyloučena vědomostí skutečnou (subjektivní). Z tohoto důvodu proto musí platit i v případě hodnocení dobré víry podle koncepce subjektivní odpovědnosti – subjektivní vědomost je možné hodnotit z pohledu § 4 odst. 2 tam, kde se zákon

²²² MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 138.

²²³ Tamtéž, s. 138–139.

²²⁴ Tamtéž, s. 139.

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ Tamtéž.

zmiňuje pouze o vědomosti a kde není možné pomocí výkladu učinit jasný závěr, že zákon míří pouze na vědomost subjektivní (neobjektivizovanou).²²⁷

b) Ke koncepci nevědomosti v důsledku hrubé nedbalosti (culpa lata)

Na základě této koncepce není v dobré víře (je ve zlé víře), kdo o určitých skutečnostech subjektivně věděl, ale také, kdo o nich nevěděl, ovšem kdyby nebyl hrubě nedbalý, věděl by o nich.

Pro tuto koncepci je typické vyjádření „musel vědět“ a jak bylo již výše zmíněno, prakticky nikdy dané kritérium nevystupuje samo, ale téměř vždy doplňuje první (tj. subjektivní) kritérium – potom je použito spojení „věděl nebo musel vědět“. Výjimkou je v tomto případě § 2938 odst. 2, který kritérium hrubé nedbalosti užívá samostatně, když používá pouze slovní spojení „musel vědět“. Právní následky jsou však shodné jako v případě zmíněné kombinace, protože kde dobrou víru vyloučí už hrubá nedbalost, musí ji tím spíše vylučovat i skutečná vědomost.²²⁸

c) Ke koncepci nevědomosti v důsledku běžné nedbalosti

Tato koncepce je do značné míry shodná s koncepcí uváděnou sub b). Rozdíl tkví v tom, že podle nyní zmiňované koncepce nemůže být v dobré víře, kdo v důsledku jakékoliv nedbalosti nevěděl o určité skutečnosti. V dobré víře proto není, kdo věděl o rozhodujících okolnostech, nebo kdo o nich nevěděl, ale měl a mohl o nich vědět.²²⁹

Všechny tři výše uvedené koncepce se často vzájemně prolínají, případně se jedna změni na jinou. Příkladem může být původní textace § 446 ObchZ normující nabytí od neoprávněného. Toto ustanovení bylo založeno na čistě subjektivní koncepci, tj. na koncepci zmíněné sub a), protože kupující se stával vlastníkem věci i když prodávající nebyl jejím vlastníkem, ledaže kupující v době, kdy měl nabýt vlastnické právo, věděl, že prodávající není oprávněn s vědí nakládat za účelem jejího prodeje a ani není jejím vlastníkem. Následně se text tohoto ustanovení změnil a kupující proto nabýval vlastnické právo i za situace, kdy prodávající nebyl vlastníkem prodávané věci, ledaže kupující v době, kdy měl vlastnické právo nabýt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není oprávněn s vědí nakládat za účelem jejího prodeje a ani není jejím vlastníkem.²³⁰

d) K dalším koncepcím dobré víry

Kromě toho, že se všechny tři výše uvedené koncepce často prolínají, setkáme se v OZ i s některými dalšími konstrukcemi. Jmenovat lze např. § 922, podle něhož „*kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává, je poctivý držitel*“ (tj. jinak řečeno dané spojení „*má z přesvědčivého důvodu za to*“ je třeba vykládat jako „*je v dobré víře*“). Nepoctivým držitelem naopak je „*kdo ví, nebo komu musí být z okolností zřejmé, že vykonává právo, které mu nenáleží*“ – zákon zde nepoužívá klasické slovní spojení „*kdo věděl nebo musel vědět*“, ale místo toho uvádí „*kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné*“. Dalšími příklady může být § 2177 odst. 1, podle něhož kupující přejímá dluhy, „*o jejichž existenci věděl nebo ji alespoň musel rozumně předpokládat*“ a § 2222 odst. 2, v němž je uvedeno, že „*neměl-li nový vlastník rozumný důvod pochybovat*“.²³¹

4.3.4 K čemu se musí dobrá víra vztahovat?

Jak vyplývá z § 1343, dobrá víra věřitele se musí vztahovat k tomu, že zástavce je oprávněn věc zastavit.

²²⁷ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 139.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž, s. 139–140.

²³⁰ Tamtéž, s. 140.

²³¹ Tamtéž.

Jak správně uvádí Petrov „(p)ožadavky kladené na dobrou víru k získání zástavního práva od neoprávněného by neměly být vyšší než požadavky kladené na dobrou víru k získání vlastnického práva od neoprávněného. Proto tam, kde by se při převodu vlastnického práva uplatnil § 1109 a s ním i zmírněné požadavky na dobrou víru, se toto zmírnění patrně prosadí i ve vztahu k § 1343 odst. 2. V ostatních případech (na které by § 1109 při převodu vlastnického práva nedopadal) se obdobně uplatní, co uvádíme v 1111.“²³²

Blíže odkazují na kapitolu věnovanou tomu, co se rozumí cizí věcí. Zde jsou detailněji rozebírány jednotlivé situace a je zde řešena otázka dobré víry.

4.3.5 Kdy se dobrá víra presumuje a kdy má *bona fide* svou relevanci?

OZ explicitně neuvádí, jestli se *bona fide* presumuje pouze tam, kde jsou s ní zákonem spojeny určité následky, tj. kde se jí zákon výslovně dovolává, nebo jestli i v jiných skutkových podstatách má své místo.

„(S)e domněnka dobré víry uplatní jen tam, kde má samotná dobrá víra relevanci, tedy tam, kde je prvkem skutkové podstaty právní normy (...). Zbývá otázka, jak poznáme, kdy má dobrá víra relevanci? Zda je dobrá víra pro tu kterou skutkovou podstatu (normu zákona) důležitá, nemusí nutně plynout z ní samé, tj. výslovného vyjádření, nýbrž i ze smyslu a účelu zákona. Stejný názor zaujímá i švýcarská literatura. Dle švýcarské doktríny má ochrana dobré víry své místo i v jiných než zákoníkem výslovně stanovených případech. Nutné však je, aby „pro každý případ (ospravedlňující důvod) existovala stejná naléhavost, jako v těch situacích, které zákon předpokládá“. Jinými slovy, i pro dobrou víru jako prvek skutkové podstaty právní normy možno použít pravidel o analogii. Příkladem za všechny je § 1377 odst. 3 písm. b). Dle jeho dikce „Nejsou-li věc a zástavní právo zapsány ve veřejném seznamu, nastanou účinky podle odstavce 1 (tj. zástavní právo zanikne – pozn. aut.) i v případě, že zástava, popřípadě její část, nebyla převedena v rámci běžného obchodního styku při podnikání zcizitele“. S ohledem na celkovou koncepci ochrany třetích osob při nabývání od neoprávněného, resp. na koncepci ochrany třetích osob při nabývání věci se závadami (§ 1107) je třeba interpretovat uvedené pravidlo nepochybně tak, že zástavní právo na věci zanikne jen tehdy, byl-li ve vztahu k jeho existenci nabyvatel v dobré víře. Jiný závěr by byl zcela absurdní.“²³³

Zřejmě nebude sporu o tom, že ochrana dobré víry je jedním z ústavních principů. V jiných případech je proto řešení toho, kdy má *bona fide* svou relevanci, nutné hledat v aplikaci ústavních principů.

Jelikož je dobrá víra jedním z ústavních principů, působí nehledě na to, jestli je tento princip v zákoně výslovně zmíněn. Zda-li bude mít dobrá víra v dané konkrétní situaci relevanci, bude nutné posoudit *ad hoc*, a to s ohledem na výsledek jejího poměrování s principem nebo hodnotou, které s ní kolidují. „Pokud dobrá víra převáží, lze ji aplikovat proti jiné hodnotě, aniž by pro to byl výslovný zákonný podklad.“

Výše uvedené závěry o relevanci dobré víry však nejsou v naší dosavadní praxi doposud jednotné, což vede k rozdílné judikatuře vysokých soudů (...). (Z)atímco ÚS vychází z toho, že dobrá víra je korektivem obecně platným pro občanské právo, NS tvrdí opak (dobrá víra má právní význam jen tehdy, stanoví-li to zákon). I proto OZ doplnil řadu pravidel, v nichž výslovně chrání dobrou víru třetích osob – s cílem předejít interpretačním sporům. Zásadním příkladem je § 2005 odst. 1 dle něhož „Odstoupením od smlouvy zanikají v rozsahu jeho účinků práva a povinnosti stran. Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře.“ Toto ustanovení vědomě a záměrně reaguje na dosavadní nejednotnou (a v mnoha směrech nesprávnou) judikaturu NS, řešící otázku důsledků postupných převodů vlastnického práva k jedné a téže věci poté, co byla věc prvním nabyvatelem převedena na další osobu a původní

²³² PETROV, Jan. § 1343 [Zastavení cizí věci]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 12.

²³³ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I, § 1–117. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 140–141.

vlastník od smlouvy s prvním nabyvatelem odstoupí s účinky *ex tunc* (např. pro nezaplacení kupní ceny). Správné řešení je takové, že dodatečné odpadnutí právního důvodu prvního převodu (byť s účinky od počátku) již **nemůže vést k postižení třetích osob (dalších nabyvatelů), pokud nabyly vlastnické právo v dobré víře.**²³⁴

4.3.6 Která z výše uvedených koncepcí dobré víry se presumuje?

Jak bylo zmíněno výše, OZ nemá univerzální pojetí *bona fide*. V některých případech je proto v OZ explicitně uvedeno, o kterou konstrukci dobré víry se má v daném případě jednat. Ve spoustě případů ovšem k tomuto nedochází a je nutné posoudit, kterou koncepcí dobré víry použít – tak je tomu v případech, kdy OZ používá slovní spojení „dobrá víra“ bez dalšího upřesnění.²³⁵

Tak tomu bude i v případě § 1343 odst. 2, kde je použito pouze slovní spojení „v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.“ Musíme si proto klást otázku, která z koncepcí dobré víry je v případě § 1343 odst. 2 presumována. „Máme za to, že pokud nebude možno v konkrétním případě – zejm. za použití teleologického, popř. systematického výkladu – dovodit něco jiného, pak je asi nejvhodnějším postupem **posuzovat dobrou víru analogicky podle ustanovení o poctivé držbě, tj. dle § 992.**“²³⁶

Vzhledem k tomu, že podle mého názoru nelze v případě § 1343 odst. 2 dovodit něco jiného (zejm. pomocí teleologického či systematického výkladu), mám za to, že by se dobrá víra měla v případě § 1343 odst. 2 posuzovat analogicky podle § 992. Tedy, že věřitel bude v dobré víře, pokud má z přesvědčivého důvodu za to, že zástavce je oprávněn věc zastavit. Naopak dobrá víra věřitele bude vyloučena, pokud věřitel ví, nebo mu musí být z okolností zjevné, že zástavce není oprávněn věc zastavit.

Omyl věřitele o tom, že zástavce je oprávněn věc zastavit, proto musí být omluvitelný. Tedy takový, kterého by se v postavení věřitele dopustila rozumná osoba i přesto, že by vynaložila opatrnost a péči, která by byla k daným okolnostem přiměřená.²³⁷

4.3.7 Časový aspekt dobré víry

Při posuzování dobré víry nabyvatele je nutné řešit rovněž časový aspekt *bona fide*. Postačuje, aby byl nabyvatel v dobré víře v oprávnění zástavce zastavit věc pouze v okamžiku přijetí zástavy, nebo je nutné, aby jeho dobrá víra trvala déle?

Podobná textace je upravena v § 1109, kde se uvádí, že vlastníkem věci se stane, kdo byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany převést na něj vlastnické právo. Podle Dobrovolné proto v případě nabytí od neoprávněného musí být dána dobrá víra nabyvatele jak v okamžiku, kdy činí dané právní jednání, tak ale také po celou následující dobu až do okamžiku, kdy dojde k převodu vlastnického práva. Podle této autorky proto platí, že pokud nabyvatel ztratí dobrou víru poté, co již vlastnické právo od neoprávněného nabyl, nemá tato skutečnost vliv na nabytí práva od neoprávněného.²³⁸ Tento názor je v souladu s názorem publikovaným již k § 161 OZ 64, podle kterého z „hlediska naplnění požadavku dobré víry je rozhodný okamžik, kdy zástavní věřitel zástavu přijal; jestliže tedy došlo ke vzniku zástavního práva, není rozhodné, zda následně nastoupily okolnosti, které na straně zástavního věřitele znamenaly zánik jeho dobré víry. Ostatně spor o splnění požadavku dobré víry nebude dán zpravidla mezi zástavcem (o jehož věc se nejednalo)

²³⁴ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek I, § 1–117*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 141.

²³⁵ Tamtéž, s. 141.

²³⁶ Tamtéž, s. 141–142.

²³⁷ PETROV, Jan. § 992 [Poctivá držba]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. [online]. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1. Dostupné na <www.beckonline.cz>.

²³⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 371.

a zástavním věřitelem, ale osobou, která se bude dovolávat absence dobré víry na straně zástavního věřitele, bude v těchto případech vlastník věci nebo jiná oprávněná osoba s tvrzením o nedostatku dobré víry na straně zástavního věřitele.²³⁹

Naopak Thöndel zastává jiný názor. Podle něj se totiž nabyvatelem práva nestane osoba, která nebyla v dobré víře již krátce po tom, co se uskutečnilo právní jednání, na základě kterého došlo k nabytí od neoprávněného. Podle něj proto nebude platit zásada, podle které pozdější zlá víra nevadí.²⁴⁰ Tento autor však tyto své závěry nikterak nezdůvodňuje, proto je obtížné určit, jak k nim vůbec dospěl.

Byť byly názory obou výše uvedených autorů publikovány v souvislosti s nabytím vlastnického práva od neoprávněného, domnívám se, že se jimi můžeme zabývat i v případě nabývání zástavního práva od neoprávněného. S oběma výše uvedenými závěry souhlasím ohledně toho, že dobrá víra nabyvatele musí být dána při přijetí zástavy. Ovšem za situace, kdy by zástavní právo mělo vznikat až později, neměla by být podle mého názoru dostačující dobrá víra pouze k okamžiku přijetí zástavy. Dobrá víra by tak musela existovat až do okamžiku nabytí zástavního práva od neoprávněného. Nacházíme se v situaci, kdy zákonodárce chrání zástavního věřitele proti skutečnému vlastníku věci. Nebylo by proto vhodné, abychom chránili věřitele, který svou dobrou víru pozbyl sice po přijetí zástavy, ale ještě předtím, než zástavní právo vzniklo. Uvedené potvrzuje také Bezouška, když uvádí, že *bona fide* musí být dána jak v okamžiku uzavření smlouvy, tak ve chvíli „realizace vzniku zástavního práva (...) například k okamžiku, kdy zástavní věřitel přebírá věc do detence, kdy je věc označována znamením, případně kdy je proveden zápis v rejstříku zástav. Dobrou víru totiž může vyloučit i skutečnost, která se pojí právě s dovršením vzniku zástavního práva. Například předává-li zástavce zástavnímu věřiteli věc, z jejíhož označení vyplývá, že vlastníkem je někdo jiný.“²⁴¹

Ve zbytku se však kloním více k řešení zastávanému Dobrovolnou a mám za to, že když již dojde ke vzniku zástavního práva a poté věřitel pozbyde svou dobrou víru, nebude to mít vliv na nabytí zástavního práva. Shodují se proto i s Fialovým názorem, podle kterého je pro posuzování dobré víry nerozhodný jakýkoliv následný okamžik. Pokud již jednou vzniklo zástavní právo k cizí věci, nebude na to mít vliv, že věřitel posléze ztratí svou dobrou víru v oprávnění zástavce zřídít k věci zástavní právo.²⁴² Navíc v Thöndelově názoru vidím problematické i to, že by bylo velmi těžké stanovit, kdy je možné považovat daný časový úsek za krátký a kdy už nikoliv.

Shodný přístup panuje rovněž v Polsku. Převažuje zde názor, že dobrá víra nabyvatele musí existovat k okamžiku vydání věci a pozdější zlá víra proto neškodí (*mala fides superveniens non nocet*). O něco složitější situace však nastává, pokud v jeden časový okamžik nespadá uzavření smlouvy a odevzdání věci. V takovém případě dle Szpunara platí, že pokud byl nabyvatel v době uzavření smlouvy v dobré víře, avšak v době vydání věci se již nabyvatel mohl dozvědět (při vynaložení náležité pečlivosti), že jednající osoba není oprávněna s věcí

²³⁹ KRÁLÍK, Michal, MIKEŠ, Jiří. § 161 [Zástava cizí věci]. In: ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*. [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1125, marg. č. 3. Dostupné na <www.beckonline.cz>.

²⁴⁰ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 308.

²⁴¹ BEZOUŠKA, Petr. § 1343 [Zastavení cizí věci]. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1352, marg. č. 32. Dostupné na <www.beckonline.cz>.

²⁴² FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 1104.

nakládat, bude nabytí podle čl. 169 KC vyloučeno.²⁴³ Ke shodnému závěru dochází rovněž Wilke.²⁴⁴

Obecně tedy sice platí, že je rozhodující dobrá víra k okamžiku uzavření smlouvy, nicméně pokud k odevzdání věci dochází až později, musí být dobrá víra dána i k okamžiku odevzdání věci.

4.4 Odevzdání věci zástavnímu věřiteli

4.4.1 Odevzdání, předání a vydání věci jako synonyma?

Jako další z předpokladů pro zastavení cizí movité věci stanovuje § 1343 odst. 2 odevzdání věci zástavnímu věřiteli a její přijetí z jeho strany. Nejprve se budu zabývat prvním krokem, tj. odevzdáním.

Na tomto místě si dovolím upozornit, že napříč OZ se kromě termínu „odevzdání“ setkáváme také s pojmy jako je „předání“, a to např. v § 2090 a § 2119, nebo „vydání“ např. v § 1100. Pokud jde o slovo „vydání“, domnívám se, že tento pojem zákonodárce používá nikoliv v souvislosti s převodem vlastnického či zástavního práva, ale v souvislosti se získáním určité věci do dispoziční sféry dané osoby. Typickým příkladem může být situace, kdy na základě rozsudku je žalovanému uloženo, aby věc vydal žalobci. V takové situaci vydání věci není spojeno s převodem vlastnického práva, ale je tímto pojmem označováno vydání věci do dispoziční sféry žalobce (vlastníka).

Pokud jde o pojmy „odevzdání“ a „předání“, domnívám se, že fakticky mezi těmito pojmy není zásadní rozdíl (avšak vždy je samozřejmě potřeba zkoumat smysl a účel daného pravidla) a jedná se pouze o nedůslednost zákonodárce, který totéž označuje různými výrazy. Pokud si představíme, jaké situace spadají pod „odevzdání“ a „předání“ podle výše uvedených ustanovení, zjistíme, že se fakticky týkají téhož, resp. „odevzdání“ je jen prvním krokem, po kterém by mělo následovat ještě přijetí. Ostatně dle mého názoru přiznává toto i sám zákonodárce, který v § 2090 uvádí, že věc je kupujícímu odevzdána předáním prvním dopravci. Sám zákonodárce tedy uvádí, že k odevzdání dochází předáním a sám tedy tyto pojmy očividně zaměňuje. I Bednář s Kasíkem v komentáři k tomuto ustanovení uvádějí, že „odevzdání kupujícímu zde nahrazuje odevzdání prvním dopravci“²⁴⁵. I tyto autoři tedy uvedené pojmy chápou jako synonyma.

Pro vysvětlení pojmu odevzdání věci lze proto dle mého názoru použít definici tradice, jak ji uvádí Randa, podle něhož „(t)radice v technickém smyslu (odevzdání a přijetí) jest převedení držby věci nějaké s vůlí“²⁴⁶ převést dané konkrétní právo.

4.4.2 Je odevzdání věci právním jednáním?

Zároveň považuji za vhodné vyjádřit se k povaze odevzdání (a shodně také předání) věci. Bednář s Kasíkem odevzdání označují slovem „akt“²⁴⁷. Nikoliv tedy např. jako právní jednání. S uvedenými autory souhlasím a rovněž já bych odevzdání (shodně také převzetí) považovala za reálný akt, nikoliv za právní jednání, neboť odevzdání, resp. přijetí, je v případě zastavení cizí věci pouze jedním z předpokladů pro vznik zástavního práva – právo pouze s odevzdáním/přijetím, ještě nespojuje vznik, změnu či zánik práv a povinností subjektů. Jsem si však vědoma, že v obecné rovině lze v určitých případech hovořit o tom, že i samo odevzdání

²⁴³ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 110–111.

²⁴⁴ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 84–86.

²⁴⁵ BEDNÁŘ, Václav, KASÍK, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 52.

²⁴⁶ RANDA, Antonín. *Držba. Právo vlastnické*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 1923, s. 169.

²⁴⁷ BEDNÁŘ, Václav, KASÍK, Petr. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 52.

věci je právním jednáním, a to právě v případě, kdy odevzdáním, resp. přijetím, dochází ke vzniku, změně či zániku práv a povinností subjektů. Jako příklad situace, kdy lze odevzdání věci označit za právní jednání, uvádím situaci, kdy dlužník odevzdá určitou věc do úschovy soudu za účelem splnění dluhu. V daném případě se „*dlužník zproští svého dluhu tím, že dlužný předmět složí k soudu (...) Předmět složený k soudu musí odpovídati dlužnému předmětu. Složení k soudu je jednostranné právní jednání dlužníkovu, jímž se ruší jeho závazek, je to tedy jednání soluční, které musí mít vztah k určitému závazku, resp. jednání obligacnímu*“.²⁴⁸

4.4.3 Jakým způsobem je možné odevzdat věc?

Přestože se zástavci nabízí více způsobů, kterými je možno věc odevzdat, mohou i zde vznikat problémy. V praxi totiž nebude vždy jednoduché určit, zda k odevzdání věci skutečně došlo.

Zaměříme-li se podrobněji na jednotlivé možnosti odevzdání věci, jeví se pravděpodobně jako nejméně komplikované *traditio corporalis* (hmotné odevzdání věci). Vzhledem k tomu, že věc je v takovém případě odevzdávána přímo do rukou přijímající osoby, neměly by v takových případech vznikat větší problémy. Pouze pro jistotu doplňuji, že „*samotné vzdání se držby věci ze strany zcizitele nestačí. Nebylo by tedy možné uvažovat o ochraně poctivého nabyvatele tam, kde by se sice zcizitel vzdal držby věci (např. by věc předal třetí osobě s tím, aby ji nabyvateli doručila), avšak taková věc by ještě nebyla ve sféře nabyvatele.*“²⁴⁹

Z dalších, komplikovanějších, způsobů odevzdání věci lze zmínit *traditio brevi manu*. V těchto případech se věc, z nějakého důvodu, již fakticky nachází u zástavního věřitele, např. proto, že je jejím schovatelem, vypůjčitelem, nájemcem atp., avšak až následně dojde mezi zástavním věřitelem a zástavcem k uzavření zástavní smlouvy.²⁵⁰ Vzniká proto otázka, zda lze vůbec v případě *traditio brevi manu* hovořit o odevzdání cizí věci zástavcem a zda je tedy možné, aby došlo k zastavení cizí věci i za situace, kdy se již věc u věřitele z nějakého důvodu nachází a byla mu tedy odevzdána dříve než došlo k uzavření zástavní smlouvy. A jak by to bylo v případě, kdyby věc odevzdala věřiteli třetí osoba?

Wilke tuto možnost připouští, avšak pouze za podmínky, že ten, kdo věc odevzdal a zástavce, byly totožné osoby.²⁵¹ Shodný názor zastává také Dobrovolná, která bohužel bez jakéhokoliv bližšího zdůvodnění uvádí, že pro to, aby mělo smysl umožnit nabytí od neoprávněného, musí *auktor* vždy jednat vlastním jménem.²⁵²

Naopak Tégl uvádí, že je zřejmě nutné připustit, aby byl chráněn nabyvatel práva od neoprávněného i v případech, kdy je *tradentem* třetí osoba. A to v případě, že k tradici došlo se souhlasem zástavce, přičemž není nutné, aby *tradent* jednal na základě zástavcova zmocnění.²⁵³ V úvahu proto přicházejí tři situace:

- a) zástavce je zároveň *tradentem* – zde by neměly vznikat větší problémy a mělo by dojít k odevzdání věci,
- b) zástavce/třetí osoba na pokyn zástavce odevzdá věc věřiteli ještě před uzavřením zástavní smlouvy – domnívám se, že v takovém případě již není nutné, aby znovu

²⁴⁸ SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligacní právo*. 1. díl. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 222.

²⁴⁹ TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 350.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ WILKE, Maria. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo naukowe, 1980, s. 73–74.

²⁵² DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 370.

²⁵³ TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 350–351.

docházelo k odevzdání věci. Věřiteli již byla věc odevzdána dříve, např. z důvodu, že mu k dané věci svědčí nájemní právo a nyní dojde se zástavcem, příp. jeho zástupcem pouze k dohodě, že si věřitel věc i nadále ponechá ve své moci, ale tentokrát z titulu zástavního práva,

- c) třetí osoba na základě pokynu zástavce věc odevzdá věřiteli – domnívám se, že i v tomto případě by k odevzdání věci mělo dojít. Vycházím z předpokladu, že mezi věřitelem, zástavcem a třetí osobou bude dohoda o tom, že věřitel si věc převezme od třetí osoby, např. třetí osoba bude mít zástavu u sebe z titulu nájemního práva. Zástavce sdělí věřiteli, že nájemní právo třetí osoby dnes končí, proto si věřitel zítra může dojít k třetí osobě a zástavu si tam vyzvednout. Jelikož všechny tři osoby (věřitel, zástavce a třetí osoba) jednají ve vzájemné shodě, považuji za nadbytečné, abychom vyžadovali, aby nájemce (třetí osoba) musel věc nejprve vydat zástavci a ten by ji potom konečně mohl odevzdat věřiteli.

Souhlasím proto s tím, že pohled prezentovaný polskou naukou je příliš restriktivní. Tam, kde je subjektem, který věc zástavnímu věřiteli skutečně odevzdal, a později zástavcem, totožná osoba, není potřeba zpochybňovat, zda k odevzdání věci opravdu došlo. Zástavce věc zástavnímu věřiteli odevzdal a splnil tak jednu z podmínek vyžadovaných § 1343 odst. 2. Domnívám se, že by mělo být bez významu, že k odevzdání věci došlo dříve a v souvislosti s uzavíráním jiné smlouvy než zástavní. Důležitá je totiž dle mého názoru vůle zástavce. Pokud se zástavce již v minulosti rozhodl věc zástavnímu věřiteli odevzdat, byť za účelem splnění jiné povinnosti, tak nyní zástavce věřiteli sděluje, ať si věc ponechá z titulu zástavního práva, tudíž jeho vůle je zřejmá. Nebylo by příliš logické, abychom po věřiteli požadovali, aby věc vydal zástavci a ten by mu ji odevzdával znovu, ale tentokrát za účelem zřízení zástavního práva.

V případech, kdy *tradent* a zástavce budou osoby odlišné, by dle mého názoru nebylo vhodné postupovat striktně dle názoru prezentovaného polskou naukou a *a priori* vyloučit možnost zastavení cizí věci vždy, když fakticky věc odevzdala jiná osoba než zástavce. Za situace, kdy zástavce o tradici věděl a nějakým způsobem tuto situaci řešil, např. původnímu nájemci při skončení nájmu sdělil, aby předmět nájmu odevzdal věřiteli, potom by za této situace podle mého názoru mělo být odevzdání zástavy v pořádku, neboť úmyslem pronajímatele, jakožto pozdějšího zástavce, bylo věc odevzdat a sám by věc také odevzdal, kdyby ji měl reálně u sebe. Mám dokonce za to, že tento souhlas budoucího zástavce k odevzdání věci nemusí časově ani předcházet okamžiku odevzdání věci. Např. v situaci, kdy by nájemce A měl vědomost o tom, že osoba B (budoucí zástavní věřitel) bude věřitelem, a proto by věc po skončení své doby nájmu odevzdal věc (zástavu) již přímo osobě B a až následně by o tomto odevzdání informoval pronajímatele (budoucího zástavce), který by toto odevzdání věci schválil, považovala bych i v takovém případě podmínku odevzdání věci zástavcem za splněnou.

Dalším možným způsobem odevzdání věci je *traditio longa manu*. Tento způsob odevzdání věci je považován za dostačující polskou naukou, a i v českém prostředí by mělo být takové odevzdání považováno za dostačující. Je však potřeba upozornit na to, že toto odevzdání bude "podmíněné" tím, zda se zástava ve skutečnosti na daném místě opravdu nachází. Proto v případě, kdy zástavce např. odevzdá zástavnímu věřiteli klíč od garáže, ve které se nachází zástava, např. obraz, je toto odevzdání věci dostačující pod podmínkou, že se obraz v garáži skutečně nachází. Pokud se zástava na určeném místě nenachází a zástavní věřitel ji tak nezískal do své držby, nebyla podmínka odevzdání věci zástavcem splněna. Je to z toho důvodu, že k odevzdání věci vůbec nedošlo – zástava se na sjednaném místě vůbec nenachází. Jinými slovy řečeno, věřiteli nebylo vůbec umožněno, aby se chopil držby věci. Domnívám se však, že v takovém případě můžeme rozlišovat dvě situace. Pro lepší demonstraci situace si představme příklad, kdy zástavce odevzdá zástavnímu věřiteli klíče od vozidla:

- a) pokud zástavce sdělí věřiteli, že vozidlo bude na určitém místě na parkovišti, např. mu sdělí konkrétní číslo parkovacího místa a vozidlo se na parkovišti vůbec nenachází, potom k odevzdání nedošlo,
- b) pokud zástavce sdělí věřiteli konkrétní číslo parkovacího místa a na daném místě se sice vozidlo nenachází, ale je v možnostech věřitele se přesto chopit držby vozidla, potom by se dle mého názoru mělo jednat o odevzdání věci. Mám na mysli např. případy, kdy vozidlo se bude nacházet na parkovišti, ale na jiném místě, případně bude zaparkováno před parkovištěm, ale bude věřiteli volně přístupné. Šlo by tedy o situace, kdy by se vozidlo sice nenacházelo přesně na tom místě, které bylo určeno, ale nacházelo by se někde poblíž a bylo by v možnostech věřitele zástavu nalézt a přijmout.

Konečně zmíním také *constitutum possessorium*, tedy případ opačný od *traditio brevi manu*.²⁵⁴ Tento způsob odevzdání věci je výslovně normován v čl. 349 KC, kde se uvádí, že odevzdání věci může být provedeno také tak, že si stávající držitel ponechá věc ve své držbě na základě právního důvodu, který strany současně určí.²⁵⁵ V polské nauce panuje shoda ohledně toho, že *constitutum possessorium* není dostačujícím pro nabytí práva od neoprávněného. Požadavek odevzdání věci by byl naplněn až ve chvíli, kdy by zástavní věřitel měl předmět zástavy fyzicky ve své moci.²⁵⁶ Domnívám se, že také dle českého práva nelze v takovém případě mít požadavek odevzdání věci za splněný. Vidím zde podobu s *traditio longa manu*, kdy v případě, že se věc na určitém místě nenachází a zástavní věřitel tak reálně nezískal možnost věc fyzicky ovládat, také podle mého názoru nedochází k odevzdání věci. Stejně tak ani v případě *constitutum possessorium* nemůže zástavní věřitel věc fakticky ovládat, a proto bychom takové případy neměli považovat za odevzdání věci zástavnímu věřiteli.

4.4.4 Odevzdání věci v případě nabytí zástavního práva versus práva vlastnického

Posouzení toho, zda došlo k odevzdání věci, či nikoliv, má velký význam. Přesto si opět můžeme všimnout odlišností v úpravě odevzdání věci při zastavení cizí věci a při převodu vlastnického práva neoprávněnou osobou.

Z pohledu užívané terminologie si můžeme povšimnout toho, že v případě nabytí zástavního práva od neoprávněného zákonodárce používá pojmy „odevzdání a přijetí“, ale v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného hovoří o získání věci („získá-li“). Podle mého názoru však i v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného musí dojít k odevzdání a přijetí věci. Vyjádření „získá-li“ bych proto interpretovala jako „dostal-li“ do své moci případně jako „byla-li mu věc odevzdána a ten ji přijal“.

Dále je potřeba uvést, že pro zastavení cizí movité věci bez souhlasu vlastníka platí, že zástavní právo vznikne v případě, kdy je věc odevzdána zástavnímu věřiteli, který ji přijme v dobré víře v to, že zástavce je osobou oprávněnou takovou věc zastavit. Zřizuje-li se zástavní právo k cizí movité věci neevidované ve veřejném seznamu, postačí tedy ke vzniku zástavního práva odevzdání věci zástavnímu věřiteli a jeho dobrá víra. Naopak pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného k věci neevidované ve veřejném seznamu je v § 1109 vyjmenováno několik situací, ve kterých lze vlastnické právo takto nabýt, a to současně za splnění toho, že nabyvatel věc získal a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění *auktora* převést na něj vlastnické právo.

²⁵⁴ TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabytí od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 351.

²⁵⁵ *Przeniesienie posiadania samoistnego może nastąpić także w ten sposób, że dotychczasowy posiadacz samoistny zachowa rzecz w swoim władaniu jako posiadacz zależny albo jako dzierżyciel na podstawie stosunku prawnego, który strony jednocześnie ustalą.*

²⁵⁶ WILKE, Maria. *Nabytie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo naukowe, 1980, s. 72–73.

Pro zastavení cizí movité věci neevidované ve veřejném seznamu je vyžadováno její odevzdání a dobrá víra zástavního věřitele. Naproti tomu v případě nabytí vlastnického práva k movité věci neevidované ve veřejném seznamu od neoprávněného je přístup zákonodárce přísnější v tom, že kromě získání věci a dobré víry nabyvatele ještě požaduje, aby k nabytí došlo:

- a) ve veřejné dražbě,
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku,
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil,
- d) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno.

Je sice pravdou, že vlastnické právo jako nejširší majetkové právo vůbec si zaslouží větší míru ochrany, nicméně i při zřízení zástavního práva může dojít k následné realizaci tohoto práva a ke změně vlastníka věci. V konečném důsledku tedy jak v případě nabytí vlastnického práva od neoprávněného, tak v případě zastavení cizí věci, může dojít ke změně vlastníka věci, resp. zástavy. Odlišnost však dle mého názoru tkví v tom, že v případě zástavního práva je stále vlastníkově zástavy ještě dána možnost vyplatit zástavu a následně požadovat po nepoctivém zástavci náhradu. Vlastník tak má ještě stále zachovánu možnost ochránit zástavu.

4.5 Přijetí věci zástavním věřitelem

Další podmínkou, kterou je potřeba splnit, aby došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného, je přijetí věci zástavním věřitelem. Přestože se v OZ výslovně hovoří o přijetí věci, není ani tento pojem v OZ nikde definován. Navíc zákonodárce kromě pojmu „přijetí“ užívá také termín „převzetí“ (např. v § 1835). Domnívám se, že ani mezi těmito pojmy není zásadní rozdíl (opět však vždy bude potřeba zaměřit se na smysl a účel daného ustanovení) a jedná se pouze o nedůslednost zákonodárce, kdy zákonodárce pro označení téhož používá různé pojmy.

I v tomto případě je, shodně jako u odevzdání věci, potřeba rozlišovat, jakým způsobem byla věc odevzdána a jakým způsobem tedy může dojít k jejímu přijetí, případně zda věc může přijmout výhradně zástavní věřitel, či také osoba od zástavního věřitele odlišná.

Pozornost jistě zaslouží také skutečnost, že taktéž v polském KC je k nabytí práva od neoprávněného vyžadováno, aby došlo k přijetí cizí věci. K tomu, aby mohlo dojít k nabytí práva od neoprávněného, je zapotřebí, aby nabyvatel získal faktickou moc nad věcí.²⁵⁷ Pro nabytí (jakéhokoliv) práva od neoprávněného proto není rozhodujícím okamžikem, kdy došlo k odevzdání věci, ale zásadní význam má to, kdy došlo k přijetí věci.²⁵⁸

V případě *traditio corporalis* by ani v případě přijetí věci neměly vznikat výraznější problémy, neboť k odevzdání a přijetí věci dochází „z ruky do ruky“. Jak jsem uváděla již výše, je potřeba, aby se zástava dostala do sféry věřitele. Nestačilo by proto, kdyby se *tradent* pouze vzdal držby.²⁵⁹

V případě *traditio brevi manu* by se na první pohled mohlo zdát, že přijetí věci odpadá, neboť věřitel má již věc u sebe. Domnívám se však, že takto jednoduchý závěr není možné učinit. Také v tomto případě totiž musí dojít k přijetí věci a nelze proto v případě *traditio brevi manu* mít pouze paušálně za prokázané, že k přijetí věci došlo, neboť zástavní věřitel věc přijal již v minulosti. Vzhledem k tomu, že věc se již nachází u zástavního věřitele, postačí, pokud se zástavní věřitel bude chovat v souladu se zástavní smlouvou a věc si tedy ponechá ve své moci. Naopak v případě, kdy by se po uzavření zástavní smlouvy zástavní věřitel rozhodl, že věc vydá

²⁵⁷ Nabywca powinien otrzymać materialną władzę nad rzeczą.

²⁵⁸ WILKE, Maria. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo naukowe, 1980, s. 76.

²⁵⁹ TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 350.

zpět zástavci, mělo by být toto jednání považováno za odepření přijetí zástavy a zástavní právo by tak nemělo vzniknout.

Zaměříme-li se na *traditio longa manu*, bylo již v podkapitole 4.4.5 uvedeno, že toto odevzdání je "podmíněné" tím, zda se věc na určeném místě skutečně nachází a zda ji tedy zástavní věřitel skutečně získá do své držby. Zůstaneme-li u výše uvedeného příkladu o odevzdání klíčů ke garáži, ve které se nachází obraz jako předmět zástavy, mám za to, že k přijetí zástavy nestačí pouhé přijetí klíčů. Vzhledem k tomu, že samo odevzdání věci je v tomto případě podmíněné tím, zda se zástava na uvedeném místě (zde obraz v garáži) skutečně nachází, jsem toho názoru, že není možné zástavu přijmout dříve, než dojde k jejímu odevzdání, a proto bych také přijetí zástavy spojovala až s okamžikem, kdy věřitel fakticky získá zástavu do své moci, tedy pomocí klíče se dostane do garáže a v případě, že se v ní obraz skutečně nachází, potom až tehdy dojde k přijetí zástavy.

Ve vztahu ke *constitutum possessorium* bylo již v předchozí podkapitole uvedeno, proč tento způsob předání věci nepovažuji za dostačující. Pokud nebyla věc odevzdána, je z logiky věci zřejmé, že není možné ani její přijetí a není proto možné ani zastavení cizí věci. Důvod, proč za této situace nepřipustit zastavení cizí věci je ten, že zástavní věřitel v tomto případě ponechává zástavci držbu věci, tedy na něj spoléhá shodně jako vlastník věci (resp. obecně oprávněná osoba), který mu svou věc svěřil, a proto si tato důvěra, kterou zástavní věřitel vkládá do zástavce, nezaslouží větší ochranu než důvěra vlastníka věci.²⁶⁰

Shodně jako jsme se ptali, zda je možné, aby místo zástavce odevzdala věc jiná osoba, můžeme se ptát také na to, zda také v případě přijetí věci musí jednat výhradně zástavní věřitel, nebo je možné, aby věc přijala třetí osoba. Domnívám se, že je zde nutné rozlišovat, zda třetí osoba jedná na základě pokynu věřitele. Pokud ano, potom by k přijetí zástavy mělo dojít, a to ze stejných důvodů, jak je uvedeno výše v případě odevzdání zástavy na pokyn zástavce.

Pokud jde o časový aspekt přijetí věci, zastávám názor, že shodně jako v případě odevzdání věci, by i před uzavřením zástavní smlouvy mohlo dojít k převzetí zástavy, a to ze shodných důvodů, jako uvádím výše v případě odevzdání zástavy před uzavřením zástavní smlouvy.

4.6 Zastavení věci zápisem do rejstříku zástav a otázka odevzdání a přijetí zástavy

V rámci ustanovení upravujících zastavení cizí věci není explicitně zmiňováno zastavení věci zápisem do rejstříku zástav. Dle Petrova je to proto, že § 1343 vychází z právní úpravy OZ 64, která do konce roku 2000 rejstřík zástav neznala.²⁶¹

Souhlasím proto s Petrovem v tom, že „§ 1343 odst. 2 by se měl v nejširším možném rozsahu, který text zákona vůbec připouští, vykládat tak, aby připouštěl dobrověrné nabytí zástavního práva, i když se zřizuje zápisem do rejstříku zástav (přinejmenším není-li při zřizování takového zástavního práva pochyb o zástavcově detenci). Považovali bychom za rozumný výklad, že případy, na které nedopadá odst. 2, se subsidiárně posoudí podle § 1109 (nabytí vlastnického práva k zástavnímu právu od neoprávněného)“.²⁶²

Podle mého názoru by mělo být i v případě zastavení věci zápisem do rejstříku zástav vyžadováno, aby byl věřitel v dobré víře (blíže odkazuji na kapitolu věnující se dobré víře) a aby došlo k odevzdání a přijetí zástavy (blíže ohledně odevzdání a přijetí věci odkazuji na předchozí podkapitoly týkající se odevzdání a přijetí věci).

²⁶⁰ TĚGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 351.

²⁶¹ PETROV, Jan. § 1343 [Zastavení cizí věci]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. [online]. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 9. Dostupné na <www.beckonline.cz>.

²⁶² Tamtéž.

To, že se zástavní právo zapisuje do rejstříku zástav proto podle mého názoru nemá vliv na požadavek dobré víry věřitele a ani to nemůže suplovat odevzdání a přijetí zástavy.

Pokud jde o časový aspekt dobré víry, mohou nastat tyto situace:

- a) nejprve dojde k zápisu zástavního práva do rejstříku zástav a až následně dojde k odevzdání a přijetí zástavy – mám za to, že v takovém případě je potřeba, aby byl věřitel v dobré víře jak v okamžiku zápisu do rejstříku zástav, tak ale i v okamžiku přijetí zástavy (důvody pro tento závěr jsou shodné, jako uvádím už ohledně dobré víry v případě uzavření zástavní smlouvy a až následného odevzdání a přijetí zástavy).
- b) nejprve dojde k odevzdání a přijetí zástavy věřitelem a až následně dojde k zápisu zástavního práva do rejstříku zástav – podle mého názoru by se opět dobrá víra věřitele měla vyžadovat jak k okamžiku odevzdání a přijetí zástavy, tak také k okamžiku zápisu do rejstříku zástav (rovněž ze shodných důvodů, jako uvádím ohledně dobré víry v případě odevzdání a přijetí zástavy věřitelem a až následném uzavření zástavní smlouvy).

Dobrá víra věřitele proto musí být dána po celou dobu, než dojde k naplnění všech předpokladů vyžadovaných pro nabytí zástavního práva od neoprávněného.

5 K možnosti aplikace § 1112 v případě zastavení cizí věci

V rámci pododdílu věnovaného nabytí vlastnického práva od neoprávněného je uveden § 1112 následujícího znění:

§ 1112

Vlastnického práva ani dobré víry svého předchůdce se nemůže k svému prospěchu dovolat ten, kdo získal movitou věc s vědomím, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného.

V části OZ týkající se zastavení cizí věci ovšem obdobnou úpravu nenalezneme. Vzniká tudíž otázka, zda lze toto ustanovení aplikovat také v případě zastavení cizí věci. Při posuzování možnosti aplikace je nutné zaměřit se zejména na smysl a účel daného ustanovení.

Podle důvodové zprávy by se v případě neexistence § 1112 situace, kdy osoba nabyla vlastnické právo od neoprávněného a následně by od tohoto dobrověrného nabyvatele nabyla vlastnické právo třetí osoba, která věděla o tom, že její předchůdce nabýval od neoprávněného, řešily „*jen s využitím obecné právní zásady respektující soulad s dobrými mravy. Hledisko dobrých mravů však nemusí být v této souvislosti zcela spolehlivé a pro aplikační praxi snadno uchopitelné. Z toho důvodu se navrhuje výslovné ustanovení inspirované italskou úpravou (čl. 1154 Codice civile*²⁶³).“²⁶⁴

V Itálii se uvádí, že aplikaci tohoto ustanovení není možné omezit pouze na případy nabývání vlastnického práva. Rovněž je však potřeba upozornit, že dané ustanovení je, s ohledem na jeho zařazení v Codice Civile, možno aplikovat pouze na nabývání práva k movité věci. Dále je zdůrazňováno, že cílem daného ustanovení je vyloučit nakládání s věcmi, které nemají legitimní původ. Jinými slovy řečeno, v případě, kdy nabyvatel má vědomost o nelegitimním původu věci, je nerozhodné, že aktuální prodávající je vlastníkem věci. Samotná vědomost o nelegitimním původu věci totiž vylučuje možnost nabytí práva. Pokud tedy kupující ví o tom, že někdy v minulosti některý z jeho předchůdců nabýval od neoprávněného (je přitom nerozhodné, ke kolika převodům došlo), vylučuje tato vědomost o nelegitimním původu věci možnost, aby kupující nabyl vlastnické právo.²⁶⁵

Demonstrováno na konkrétním případě – pokud osoba A, jakožto neoprávněný, převedla k věci vlastnické právo na osobu B, která byla v dobré víře, že A je oprávněn převést na ni vlastnické právo a byly splněny i další podmínky nabytí od neoprávněného, osoba B se stala vlastníkem věci. Osoba B mohla následně libovolně převést vlastnické právo na osobu C, osoba C na další osoby atd. Pokud osoba D bude chtít nabýt vlastnické právo k věci, ale bude vědět, že osoba B nabyla vlastnické právo od neoprávněného, vyloučí tato vědomost u osoby D možnost nabýt vlastnické právo. Je to z toho důvodu, že osoba D nemůže mít prospěch z toho, že její předchůdce byl vlastníkem věci – vědomost osoby D o nelegitimním původu věci (o tom, že s věcí nakládal neoprávněný) znemožňuje, aby osoba D využila ve svůj prospěch nevědomost osoby B, že osoba A nebyla oprávněna s věcí nakládat.²⁶⁶

²⁶³ Art. 1154 Codice Civile „*A colui che ha acquistato conoscendo l'illegittima provenienza della cosa non giova l'erronea credenza che il suo autore o un precedente possessore ne sia divenuto proprietario.*“ Ten, kdo koupil věc s vědomím jejího nelegitimního původu, nemá prospěch z vědomosti, že se předchozí vlastník věci nebo osoba, která věc vyrobila, stala jejím vlastníkem.

²⁶⁴ Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 26. září 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 291.

²⁶⁵ *Conoscenza dell'illegittima provenienza della cosa* [online]. Articolo 1154 Codice Civile [cit. 5. listopadu 2020]. Dostupné na <https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-terzo/titolo-viii/capo-ii/sezione-ii/art1154.html>.

²⁶⁶ *Relazione del Ministro Guardasigilli Grandi al Codice Civile del 1942.* [online]. consigionazionaleforense.it, 4. dubna 1942 [cit. 5. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.consigionazionaleforense.it/documents/20182/174648/Libro+III++Della+Proprietà/6ce39eab-67aa-41e2-8517-2c04f7392b73>>, s. 113.

V této souvislosti je dobré zmínit ještě skutečnost, že vědomost či nevědomost nabyvatele o tom, že jeho předchůdce nabýval od neoprávněného, se posuzuje k okamžiku nabytí daného práva.²⁶⁷

Jak uvádí Dobrovolná v komentáři k § 1112 – OZ vychází ze smyslu „*instituto nabytí od neoprávněného, jehož účelem by měla být ochrana dobré víry*“.²⁶⁸ Zároveň však upozorňuje na to, že zvolený postup může v některých případech ve svých důsledcích vést k ne zcela vhodným řešením, např. když by vlastnické právo od osoby, která nabyla od neoprávněného, nabýval původní vlastník věci.²⁶⁹

Dobrovolná tedy naznačuje, že mohou nastat situace, kdy bychom po posouzení smyslu a účelu tohoto ustanovení měli dospět k závěru, že jej na danou situaci nebudeme aplikovat. Kromě nabytí vlastnického práva původním vlastníkem, jak je uvedeno výše, však další příklady neuvádí. Zato Petrov se domnívá, že se dané ustanovení neaplikuje k tíži „*osoby, která k věci nabyla jiné právo (např. zástavní), ledaže k okamžiku zatížení věci sama věděla, že vlastnické právo bylo nabyto od neoprávněného*“.²⁷⁰ Petrov však bohužel tento závěr uvádí bez jakéhokoliv vysvětlení. Na rozdíl od Petrova se však domnívám, že takto jednoduchý závěr není možné učinit a je nutné se této problematice věnovat detailněji.

Jak tedy postupovat v případech, kdy si nabyvatel zástavního práva bude vědom, že jeho předchůdce nabýval vlastnické právo od osoby, která k tomu nebyla oprávněna? Můžeme rozlišovat různé situace nabytí, popř. realizace zástavního práva:

1. Věřitel ví, že zástavce nabyl vlastnické právo od neoprávněného a nyní chce zástavce věc zastavit, přičemž věřitel je a) původním vlastníkem věci, b) neoprávněným, který převedl na zástavce vlastnické právo k zástavě, c) třetí osobou.
2. Třetí osoba kupuje věc, která je zatížena zástavním právem, které bylo nabyto od neoprávněného. Kupující ví o tom, že věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného.
3. Třetí osoba ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného a nyní má být na tuto třetí osobu postoupena pohledávka zajištěná tímto zástavním právem zřízeným neoprávněnou osobou.
4. Třetí osoba ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného a nyní má nabýt vlastnické právo k zástavě.
5. Věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného a nyní chce zastavit svou pohledávku zajištěnou tímto zástavním právem ve prospěch osoby, která ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného.

Hned na úvod je vhodné poznamenat, že při zkoumání možností aplikace § 1112 na zástavní právo, je nutné rozlišovat, jaký předmět tvoří zástavu. Pokud je zástavou investiční nástroj, cenný papír nebo listina vystavená na doručitele, nebude možné § 1112 aplikovat. Použití tohoto ustanovení je vyloučeno § 1113²⁷¹. Důvodem pro tuto ještě širší ochranu nabyvatele je „*bezpečnost obchodování s investičními nástroji a cennými papíry nebo listinami*

²⁶⁷ *Relazione del Ministro Guardasigilli Grandi al Codice Civile del 1942*. [online]. consiglionazionaleforense.it, 4. dubna 1942 [cit. 5. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.consiglionazionaleforense.it/documents/20182/174648/Libro+III+-+Della+Proprietà/6ce39eab-67aa-41e2-8517-2c04f7392b73>>, s. 113.

²⁶⁸ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 382.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ PETROV, Jan. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1432.

²⁷¹ § 1113 „*Ustanovení § 1110 až 1112 se nepoužijí, pokud se jedná o investiční nástroj, cenný papír nebo listinu vystavené na doručitele nebo o věci nabyté ve veřejné dražbě, v dražbě při výkonu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí nebo o věci nabyté při obchodu na komoditní burze.*“

vystavenými na doručitele (...)“.²⁷² Jak bude uvedeno níže, bude aplikace § 1112 vyloučena i v některých dalších případech.

1. Věřitel ví, že zástavce nabyt vlastnické právo od neoprávněného a nyní chce zástavce věc zastavit, přičemž věřitel je a) původním vlastníkem věci, b) neoprávněným, který převedl na zástavce vlastnické právo k zástavě, c) třetí osobou

Ad a) Původní vlastník věci pozbyl své vlastnické právo, neboť nabyvatel (nyní zástavce) nabyt vlastnické právo od neoprávněného. Nyní se původní vlastník a nový vlastník věci setkávají za situace, kdy původní vlastník je věřitelem a nový vlastník je zástavcem, který zřizuje zástavní právo ve prospěch věřitele (původního vlastníka). Za této situace bude bez významu, zda původní vlastník poznal, nebo nepoznal, že zástavou je jeho původní věc. Nebude tedy rozhodné, zda původní vlastník ví, že nabývá zástavní právo k věci, ke které zástavce nabyt vlastnické právo od neoprávněného.

V obou případech by totiž použití § 1112 vedlo k nelogickým následkům. Souhlasím proto s Petrovem, že „(p)oužití komentovaného § 1112 v neprospěch původního vlastníka by se hrubě přičilo jeho účelu“.²⁷³ Ke shodnému závěru dochází rovněž Dobrovolná, která aplikaci § 1112 na původního vlastníka věci označuje dokonce za zcela absurdní.²⁷⁴

Možnosti aplikace § 1112 na daný případ odporuje jeho smysl a účel. Smyslem a účelem daného ustanovení je ochrana původního vlastníka proti nepoctivé osobě, tedy osobě, která se podílela na tom, že třetí osoba nabývala od neoprávněného. V případě, kdy nabyvatelem zástavního práva má být původní vlastník věci, ovšem neexistuje subjekt, vůči kterému bychom měli původního vlastníka chránit. Naopak původní vlastník má vůči nabýt zástavní právo a také ho získá. Při řešení této situace posuzujeme pouze zájmy jedné a téže osoby. Nedochozí zde tedy ke kolizi různých zájmů a různých osob.

Ad b) V případě, kdy bude věřitelem neoprávněný, který v minulosti převedl vlastnické právo na zástavce, je podle mého názoru i v tomto případě nerozhodné, zda neoprávněný poznal, že se jedná o věc, kterou zástavce nabyt od něj (od neoprávněného), nebo nepoznal. V případě zřízení zástavního práva totiž vůbec nedochází ke kolizi zájmů. Na vlastnickém právu zástavce se nic nemění a pouze dochází ke zřízení zástavního práva. Pouhým zřízením zástavního práva ke změně vlastníka zástavy nedochází, a proto i v případě, kdy původní neoprávněný převodce nyní nabývá k věci zástavní právo, měl by být podle mého názoru chráněn.

Situace by se však mohla zkomplikovat, pokud by se zástavce a věřitel poté, co zajištěný dluh dospěje, dohodli, že si zástavce zástavu ponechá. V takovém případě by se původní neoprávněný převodce stal vlastníkem věci. Vzniká proto otázka, zda by měl původní neoprávněný skutečně nabýt vlastnické právo k zástavě, nebo zda se okamžikem, kdy by nabýval vlastnické právo, stane novým vlastníkem zástavy automaticky původní vlastník věci.

Případ, kdy se vlastníkem věci stane původní neoprávněný, řešil v minulosti polský Nejvyšší soud. Dne 17. 9. 1945 vydal tento soud rozsudek ve věci sp. zn. III C 436/45, ve které byl dán následující skutkový stav: výsledkem dědického řízení bylo, že dva nezletilí potomci se stali, mimo jiné, nabyvateli vlastnického práva k některým movitým věcem po svých rodičích. Jeden z prarodičů těchto dětí následně za úplaty převedl vlastnické právo k těmto movitým věcem na třetí osobu. Jelikož byly splněny veškeré předpoklady pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného, stala se tato třetí osoba vlastníkem movitých věcí. Za

²⁷² Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 10. února 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 291.

²⁷³ PETROV, Jan. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1192.

²⁷⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 383.

dva roky poté, co třetí osoba nabyla vlastnické právo k těmto movitým věcem, došlo k tomu, že tento nabyvatel převedl vlastnické právo zpět na původního převodce, tedy na jednoho z prarodičů dědiců. Na tuto situaci zareagovali dědicové tak, že vůči svému prarodiči podali reivindikační žalobu, kterou se snažili dosáhnout vydání movitých věcí, neboť měli za to, že jsou jejich vlastníky.

Polský Nejvyšší soud ve zmíněném rozsudku uvedl následující: „*Nabyvatel movitých věcí, které mu byly převedeny osobou nemající k nim vlastnické právo, se stane jejich vlastníkem, jestliže je nabyt v dobré víře. V případě, že byly tytéž věci později nabyty (odkoupeny) původním neoprávněným převodcem, mohou mu být odebrány jejich skutečným vlastníkem, neboť je nepřipustné, aby nabyvatel (sc. původní neoprávněný zcizitel – pozn. P.T.) získal užitek ze svého protiprávního jednání.*“²⁷⁵, ²⁷⁶ Citované rozhodnutí je však chabě odůvodněno, a proto zůstalo řadu následujících let bez pozornosti. Právní teorie se však k tomuto rozhodnutí následně vrátila.²⁷⁷ V zásadě můžeme ohledně řešení situace, kdy se vlastníkem věci stane původní neoprávněný převodce, sledovat dva směry řešení:

Podle názoru Skworońské-Bocian jakmile dojde k nabytí od neoprávněného, pozbývá původní vlastník své vlastnické právo jednou provždy. O návratu vlastnického práva původnímu vlastníku proto nemůže být řeč ani v případě, kdy se vlastníkem stane původní neoprávněný převodce vlastnického práva.²⁷⁸

S odlišným řešením přichází Szpunar. Tento autor uvádí, že v takovém případě by mělo docházet k automatickému návratu vlastnického práva původnímu vlastníku. Svůj závěr odůvodňuje Szpunar tím, že v případě, kdy se vlastníkem stane neoprávněný, odpadá cíl ochrany nabytí od neoprávněného podle čl. 169 KC a neexistuje zde žádná souvislost s nabytím od neoprávněného.²⁷⁹ Ke shodnému závěru (bohužel bez jakéhokoliv zdůvodnění) dospívá rovněž Petrov, podle něhož se vlastníkem nestane původní neoprávněný převodce, ale původní vlastník v případě, kdy původní neoprávněný převodce věděl, že nabyt zpět věc, ke které převedl v minulosti právo, aniž by k tomu byl oprávněn. Vlastnické právo původního vlastníka podle Petrova ožívá k okamžiku účinnosti převodu mezi původním neoprávněným a třetí osobou, která nabyla vlastnické právo od tohoto neoprávněného.²⁸⁰ Ve shodě s těmito závěry je také Thöndel, podle kterého nemůže být pochyb o tom, že původní neoprávněný ví o tom, že jeho předchůdce nabýval od neoprávněného (tedy od něj).²⁸¹ S tímto tvrzením nesouhlasím, neboť neoprávněný nemusí vždy poznat, že nabývá zpět právo k věci, ke které v minulosti neoprávněně právo převedl.

Podle Thöndela tedy neoprávněný ví, že jeho předchůdce nabýval od neoprávněného, a proto dojde „*k obživení vlastnického práva původního vlastníka*“.²⁸² Thöndel však rovněž svůj závěr nikterak blíže nerozvádí a pouze odkazuje na informace, které jsou uvedeny v komentáři od Jiřího Spáčila a kol. Je však s podivem, že se Thöndel snaží své názory podložit

²⁷⁵ „*Nabywca ruchomości, które sprzedane mu zostały bezprawnie przez osobę, nie będącą ich właścicielem, staje się ich właścicielem, jeżeli nabył je w dobrej wierze; gdy jednak ruchomości te zostały później odkupione przez pomienionego bezprawnego sprzedawcę, mogą być od niego odebrane przez ich prawego właściciela, gdyż jest niedopuszczalne, aby przywłaszczyciel odniósł korzyść ze swego bezprawnego działania.*“

²⁷⁶ TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 347.

²⁷⁷ Tamtéž.

²⁷⁸ SKOWROŃSKA–BOCIAN, Elżbieta, WARCÍŃSKI, Michał. In PIETRZYKOWSKI, Krzysztof a kol. *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz*. 3. vydání. Warszawa: C. H. Beck, 2013, s. 470–471.

²⁷⁹ SZPUNAR, Adam. *Nabytie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. vydání. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 66.

²⁸⁰ PETROV, Jan. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1192.

²⁸¹ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Sv. III. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 320.

²⁸² Tamtéž.

odkazem na tento komentář, kde však Dobrovolná dospívá k jinému řešení než Thöndel. Dobrovolná sice nejprve cituje rakouského civilistu Spielbüchlera, který se rovněž přikláněl k tomu, že dojde k oživení vlastnického práva původního vlastníka, avšak následně Dobrovolná upozorňuje na to, jaké problémy by takové řešení způsobilo. Dobrovolná kritizuje Spielbüchlerovo řešení jednak proto, že by tímto postupem došlo k zásahu do právní jistoty, ale také proto, že by došlo k relativizaci práva nabytého třetí osobou. Upozorňuje rovněž, že původní vlastník věci si mohl v mezidobí opatřit jinou věc, rovněž mohl v mezidobí získat od neoprávněného převodce náhradu škody a bylo by proto nejspíše nepřiměřené, aby původnímu vlastníku zůstala ještě možnost věc vindikovat.²⁸³

Osobně se domnívám, že řešení, podle kterého by docházelo k obživení vlastnického práva původního vlastníka, by bylo nepraktické. Souhlasím s Dobrovolnou, že původní vlastník věci má možnosti, jak se vyrovnat s pozbytím vlastnického práva k věci – má nárok na náhradu škody proti neoprávněnému převodci. Pokud bychom připustili, že by vlastnické právo původního vlastníka oživalo poté, co vlastnické právo k věci získal původní neoprávněný, mohlo by dojít k situaci, kdy by oživalo vlastnické právo někoho, kdo už vůbec nemá o danou věc zájem. Navíc v případě, kdy by u původního vlastníka ožilo jeho vlastnické právo za situace, kdy mu již neoprávněný převodce uhradil náhradu škody, byla by náhrada škody uhrazená neoprávněným převodcem bezdůvodným obohacením původního vlastníka. Původní vlastník by proto musel toto bezdůvodné obohacení vydat zpět neoprávněnému převodci.²⁸⁴ Z těchto důvodů proto považuji institut automatického ožítí vlastnického práva původního vlastníka za nepřijatelný.

Ad c) V případě, kdy nabyvatelem zástavního práva bude třetí osoba, musíme rozlišovat, zda se tato osoba podílela na tom, že zástavce nabyl vlastnické právo od neoprávněného.

Domnívám se totiž, že § 1112 je potřeba vykládat nikoliv tak rozsáhle, že každý, kdo ví o tom, že jeho předchůdce nabýval od neoprávněného, by již k dané věci nemohl získat zástavní právo (případně také právo vlastnické). Představme si, že by došlo k situaci, kdy by zde byla obecná známost o tom, že určitá osoba nabyla vlastnické právo od neoprávněného. Pokud bychom § 1112 vykládali tak, že každý, kdo věděl o tom, že jeho předchůdce nabýval od neoprávněného, by nemohl od svého předchůdce nabývat právo, které bylo nabyto od neoprávněného, fakticky bychom vyloučili, aby jakákoliv třetí osoba nabyla zástavní či vlastnické právo k této věci. To však nejspíše nebylo úmyslem zákonodárce.

Podle mého názoru se proto § 1112 bude aplikovat v případech, kdy se nový nabyvatel (tedy osoba nabývající od osoby, která nabyla od neoprávněného) podílel na předchozím jednání, díky kterému jeho předchůdce nabýval od neoprávněného. Pokud se totiž nový nabyvatel na tomto jednání nikterak nepodílel a pouze ví o nestandardní situaci, která se odehrála v minulosti, potom se takový nabyvatel ničím neprovinil. Jeho jednání by proto i při absenci § 1112 obstálo, neboť by i z hlediska dobrých mravů mělo být považováno za přijatelné. Proto pokud má třetí osoba pouze vědomost o tom, že zástavce nabyl vlastnické právo od neoprávněného, ale sama se na tomto nabytí nepodílela, je nutné takovou osobu chránit a umožnit jí nabytí zástavního práva.

Naopak v případě, kdy by se tato třetí osoba sama podílela na nabytí vlastnického práva zástavcem od neoprávněného, např. zástavci neoprávněného doporučila, záměrně jej ujišťovala o tom, že se jedná o výhodnou transakci a záměrně tak podporovala zástavce v tom, aby nabyl vlastnické právo od neoprávněného a sama jej neupozornila, že nabývá od neoprávněného, bylo by proti smyslu a účelu, kdybychom nepostupovali analogicky podle § 1112.

²⁸³ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 383.

²⁸⁴ TĚGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 349.

Aplikace § 1112 by přitom podle mého názoru neměla být omezena pouze na případy, kdy věřitel bude nabývat zástavní právo přímo od osoby, která sama nabyla vlastnické právo od neoprávněného. Domnívám se, že shodně bychom měli postupovat také v případě, kdy zde bude existovat ještě nějaký mezipřevod. Představme si situaci, kdy osoba A nabyla vlastnické právo od neoprávněného. Osoba A se stala vlastníkem věci a následně své vlastnické právo převedla na osobu B. (Pro posouzení situace přitom bude podle mého názoru nerozhodné, ke kolika mezipřevodům vlastnického práva došlo. Zda A převedl vlastnické právo pouze na B a již tento zřizuje zástavní právo ve prospěch C, nebo zda B převedl vlastnické právo ještě na další osobu, případně tato další osoba na další osobu atd.). Osoba B jakožto vlastník nyní zřizuje zástavní právo ve prospěch osoby C. Osoba C přitom ví o tom, že osoba A nabyla vlastnické právo od neoprávněného.

Aplikace § 1112 podle mého názoru tedy přichází v úvahu v případě, kdy by osoba C nabývala právo od osoby, která sama nabývala od neoprávněného, ale i v případě, kdy zde došlo ještě k nějakým mezipřevodům. Rozlišujícím kritériem pro to, zda budeme § 1112 aplikovat, či nikoliv by tedy podle mého názoru nemělo být, zda nabyvatel nabývá zástavní právo přímo od osoby, která nabývala od neoprávněného, nebo zde byly mezipřevody. Zásadním by naopak mělo být to, zda se nabyvatel zástavního práva podílel na tom, že v minulosti došlo k nabytí od neoprávněného, nebo zda o této skutečnosti zástavní věřitel pouze věděl.

2. Třetí osoba kupuje věc, která je zatížena zástavním právem, které bylo nabyto od neoprávněného. Kupující ví o tom, že věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného

Bude tedy existovat situace, kdy vlastníkem věci je osoba A. Osoba B, jakožto neoprávněný, zřídila k věci ve vlastnictví osoby A zástavní právo ve prospěch osoby C. Osoba D, jakožto kupující, nyní od osoby A kupuje věc, přičemž D ví, že věc je zatížena zástavním právem, které bylo nabyto od neoprávněného.

To, že kupující ví o tom, že k věci bylo zřízeno zástavní právo, které bylo nabyto od neoprávněného, podle mého názoru nebude mít žádný vliv na existenci zástavního práva a § 1112 tedy nebudeme analogicky aplikovat.

Domnívám se, že i v tomto případě by mělo být nerozhodné, zda kupující ví, nebo neví, že je kupovaná věc zatížena zástavním právem, které bylo nabyto od neoprávněného. I zde platí, že na vlastnickém právu se nic nemění a vlastnické právo zde tedy nepřichází do kolize se zřízeným zástavním právem.

3. Třetí osoba ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného a nyní má být na tuto třetí osobu postoupena pohledávka zajištěná tímto zástavním právem zřízeným neoprávněnou osobou

Podle § 1880 odst. 1²⁸⁵ nabývá postupník při postoupení pohledávky také zajištění pohledávky. Skutečnost, že je pohledávka zajištěna zástavním právem nabytým od neoprávněné osoby sama o sobě nevylučuje možnost *cese*. Musíme však blíže zkoumat, zda spolu s postoupenou pohledávkou nabyde postupník skutečně také zajištění pohledávky, nebo bude nabytí zástavního práva vyloučeno analogickou aplikací § 1112.

Podle § 1880 tedy přechází *ex lege* s postoupenou pohledávkou zástavní právo jako její akcesorium. Pouhá skutečnost, že postupník věděl o tom, že postoupitel (pokud byla pohledávka v minulosti vícekrát postoupena, tak případně také kterýkoliv jeho předchůdce) nabyl zástavní právo od neoprávněného, nevylučuje přechod zástavního práva. V případě, že tedy postupník sice ví, že jeho předchůdce nabýval zástavní právo od neoprávněného, ale postupník samotný

²⁸⁵ § 1880 odst. 1 „Postoupením pohledávky nabývá postupník také její příslušenství a práva s pohledávkou spojená, včetně jejího zajištění.“

se na nabytí od neoprávněného nikterak nepodílel, nemůže tato jeho vědomost vyloučit zákonný přechod zástavního práva podle § 1880.

Naopak v případě, kdy se postupník na nabytí od neoprávněného podílel, jedná se o situaci, na kterou § 1112 míří a za takové situace by podle mého názoru nemělo být možné, aby postupník využil nevědomosti postoupitele o tom, že sám postoupitel (případně jakýkoliv jeho předchůdce) nabýval od neoprávněného.

Domnívám se proto, že v případě, kdy se postupník podílel na nabytí od neoprávněného, nemělo by dojít k tomu, aby spolu s postoupenou pohledávkou přecházelo také zástavní právo. Nedostatek dobré víry postupníka proto podle mého názoru vyloučí, aby se postupník mohl dovolávat zástavního práva. Zároveň se však domnívám, že takovým postoupením nedochází k zániku zástavního práva. Postupník se pouze nebude moci dovolávat zástavního práva a v případě, že dlužník svůj dluh nesplní, nebude postupník moci přistoupit k realizaci zástavního práva.

Ovšem v případě, že by postupník (nový věřitel) postoupenou pohledávku dále postoupil, přičemž osoba, na kterou by byla pohledávka postupována, by se na nabytí od neoprávněného žádným způsobem nepodílela, potom by měl tento nový věřitel nabyt s pohledávkou také zástavní právo.

4. Třetí osoba ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného a nyní má nabyt vlastnické právo k zástavě

V praxi můžeme být konfrontováni také se situací, kdy dojde k nabytí zástavního práva od neoprávněného a až do realizace zástavního práva (tedy do zpeněžení zástavy) zasáhne třetí osoba, která má vědomost o tom, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného.

Poté, co se dluh zajištěný zástavním právem stane splatným, může se věřitel uspokojit:

- a) způsobem, o kterém se písemně dohodl se zástavcem (popř. zástavním dlužníkem), jinak
- b) z výtěžku zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo
- c) prodejem zástavy podle jiného zákona.²⁸⁶

Ad a) Zástavce a věřitel se kromě zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě a prodeje zástavy podle jiného zákona mohou dohodnout také na jiném způsobu uspokojení. Tato dohoda musí mít podle § 1359 písemnou formu. Podle § 1315 odst. 1 se zakazují ujednání, podle kterých dlužník nebo zástavce nesmějí zástavu vyplatit.

Další možnosti, jak sjednat obsah dohody, se budou lišit dle toho, zda je dohoda uzavírána před splatností dluhu, nebo po ní. Při uzavírání dohody před splatností dluhu a za dodržení omezení uvedených v § 1315, dává zákon fakticky na výběr jen ze dvou alternativ: a) propadná zástava za předpokladu, že bude dohodnut postup, který „zajistí na libovůli věřitele nezávislé a předem neurčené ocenění zástavy“²⁸⁷, b) prodej z volné ruky²⁸⁸ předem specifikovaným způsobem.²⁸⁹ V dohodě však nelze sjednat, že se věřitel může uspokojit kterýmkoliv z těchto způsobů. Naopak – v případě, že je dohoda činěna předtím, než se zajištěný dluh stal splatným (v případě, že je zástavcem nebo zástavním dlužníkem spotřebitel

²⁸⁶ § 1359 odst. 1 „Jakmile je zajištěný dluh splatný, může se zástavní věřitel uspokojit způsobem, o němž se dohodl se zástavcem, popřípadě zástavním dlužníkem, v písemné formě, jinak z výtěžku zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo z prodeje zástavy podle jiného zákona. Je-li zástavou cenný papír přijatý k obchodování na evropském regulovaném trhu, prodá se na tomto trhu nebo i mimo tento trh nejméně za cenu určenou evropským regulovaným trhem.“

²⁸⁷ RICHTER, Tomáš. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1074.

²⁸⁸ VONDŘICH, Lukáš. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1432.

²⁸⁹ RICHTER, Tomáš. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1074.

nebo člověk, který je malým nebo středním podnikatelem i po jeho splatnosti) a k uspokojení věřitele má dojít jinak než zpeněžením zástavy ve veřejné dražbě nebo prostřednictvím soudního prodeje zástavy, je nutné dohodnout se na konkrétním způsobu zpeněžení zástavy.²⁹⁰

Nejvyšší soud posuzoval, zda těmto požadavkům vyhovuje následující ustanovení zástavní smlouvy: „Kdykoliv poté, co nastane případ porušení smlouvy, je zástavní věřitel oprávněn, avšak nikoliv povinen, realizovat zástavní právo k předmětu zástavy a dosáhnout uspokojení zajištěných pohledávek z výtěžku zpeněžení předmětu zástavy, a to některým z postupů stanovených příslušnými obecně závaznými právními předpisy, vybraným na základě vlastního uvážení, a to včetně přímého prodeje postupem v souladu s § 1365“.²⁹¹ Soud shledal toto ustanovení rozporným s § 1315 odst. 2, písm. b) a tudíž neplatným, neboť „konkrétní způsob zpeněžení zástavy sjednán nebyl a nabízí se tak celá řada možností zpeněžení (přímo zástavním věřitelem, formou dražby, aukce, třetí osobou apod.), které jsou dány na výběr zástavnímu věřiteli (srov. slova „na základě vlastního uvážení“ v ujednání zástavní smlouvy). Jinak řečeno, způsob (forma) zpeněžení předmětu zástavy je tak dán na libovůli zástavního věřitele a jeho podmínky přesně stanoveny nejsou; pouhý odkaz na zákonné omezení tak nepostačuje“.²⁹²

Stejně jako v případě uvedení jakéhokoliv jiného zakázaného ujednání vyjmenovaného v § 1315 odst. 1 a 2²⁹³ vzniká otázka, zda se jedná o neplatnost absolutní, či relativní. Vzhledem k tomu, že zakázaná ujednání jsou v § 1315 odst. 1 a 2 uváděna na ochranu zájmu zástavce nebo zástavního dlužníka – tedy na ochranu zájmu konkrétní osoby, nejde o ochranu *boni mores* nebo veřejného pořádku, ale půjde o neplatnost relativní a námitku neplatnosti tak podle § 586 odst. 1²⁹⁴ nebude moci vznést kupující, nýbrž pouze osoba, na ochranu jejíhož jednání je neplatnost stanovena – tedy zástavce nebo zástavní dlužník.²⁹⁵ Vzhledem k tomu, že ujednání podle § 1315 odst. 1 a 2 jsou smluvními ujednáními mezi stranami, nemohou podle mého názoru zavazovat třetí osoby a taková ujednání proto vůči třetím osobám nebudou mít žádné právní účinky.

Ohledně rozsahu neplatnosti tohoto právního jednání bude záležet na konkrétní situaci a v úvahu bude podle § 576²⁹⁶ připadat jak neplatnost úplná, tak částečná.²⁹⁷

Je-li naopak dohoda uzavírána až po splatnosti dluhu, neuplatní se omezení uvedená v § 1315 odst. 2. Výjimku představují malí a střední podnikatelé, kteří si ani po splatnosti dluhu

²⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2019, sp. zn. 21 Cdo 1961/2019.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ § 1315 odst. 1 „Zakazují se ujednání, podle kterých dlužník nebo zástavce nesmí zástavu vyplatit.“ odst. 2 „Dokud zajištěný dluh nedospěje, zakazuje se ujednat, že

a) zástavní věřitel se nebude domáhat uspokojení ze zástavy,

b) věřitel může zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou, anebo předem určenou cenu může ponechat nebo

c) věřitel může brát ze zástavy plody nebo užitky.“

odst. 3 „Je-li zástavcem nebo zástavním dlužníkem spotřebitel nebo člověk, který je malým nebo středním podnikatelem, nepřihlíží se k ujednání s obsahem uvedeným v odstavci 2 písm. b), ať již k němu došlo před dospělostí zajištěného dluhu nebo i poté, co zajištěný dluh dospěl.“

²⁹⁴ § 586 odst. 1 „Je-li neplatnost právního jednání stanovena na ochranu zájmu určité osoby, může vznést námitku neplatnosti jen tato osoba.“

odst. 2 „Nenamítne-li oprávněná osoba neplatnost právního jednání, považuje se právní jednání za platné.“

²⁹⁵ TĚGL, Petr. Lex commissoria, pactum antichreticum etc. ad libitum? (O zapovězených ujednáních v zástavních smlouvách dle nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 32, č. 12, s. 459.

²⁹⁶ § 576 „Týká-li se důvod neplatnosti jen takové části právního jednání, kterou lze od jeho ostatního obsahu oddělit, je neplatnou jen tato část, lze-li předpokládat, že by k právnímu jednání došlo i bez neplatné části, rozpoznala-li by strana neplatnost včas.“

²⁹⁷ TĚGL, Petr. Lex commissoria, pactum antichreticum etc. ad libitum? (O zapovězených ujednáních v zástavních smlouvách dle nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 32, č. 12, s. 459.

nemohou platně sjednat, že věřitel může zástavu zpeněžit libovolným způsobem nebo si ji za libovolnou, případně předem určenou cenu, ponechat.

Pokud by dohoda byla platná a mělo by dojít k realizaci zástavního práva, nelze připustit, aby došlo k nabytí práva osobou, která se sama podílela na tom, že věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného. Takového nabyvatele není možné chránit na úkor skutečného vlastníka věci a aplikovali bychom § 1112. Ze stejných důvodů jako v případech uvedených výše totiž nemůžeme chránit jednání nabyvatele, který se sám podílel na tom, že jeho předchůdce nabýval od neoprávněného a nyní jen využívá nevědomosti věřitele o tom, že tento nabyl zástavní právo od neoprávněného.

Ad b) pokud se věřitel se zástavcem nedohodli na způsobu zpeněžení zástavy, nebo tato dohoda nebyla platná, může věřitel přistoupit k zpeněžení zástavy ve veřejné dražbě nebo k prodeji zástavy podle jiného zákona.

Pokud by se věřitel rozhodl pro prodej zástavy ve veřejné dražbě a v rámci tohoto prodeje by se kupujícím stala osoba, která věděla, že věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného, nelze o aplikaci § 1112 vůbec uvažovat a pokud by tomu nebránila žádná jiná skutečnost, stane se kupující vlastníkem věci. Podle § 1113²⁹⁸ je totiž aplikace § 1112 vyloučena (mimo jiné) v případech nabytí věci ve veřejné dražbě. Proč není možné § 1112 využít v případě nabývání věci v dražbě, vyjadřuje důvodová zpráva, podle které § 1113 „*sleduje bezpečnost (...) zpeněžování movitých věcí v dražbě*“.²⁹⁹

Ad c) Další možností uspokojení věřitele je prodej zástavy podle jiného zákona. Tímto prodejem se rozumí soudní prodej zástavy podle § 353a–358 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. I v případě tohoto nabývání je nabyvatel, který věděl, že věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného, chráněn na úkor skutečného vlastníka věci. Tato ochrana nabyvatele je zdůvodňována tím, že v případě soudního prodeje zástavy má být v případě nuceného plnění prováděného státní mocí chráněna právní jistota.³⁰⁰

5. Věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného a nyní chce zastavit svou pohledávku zajištěnou tímto zástavním právem ve prospěch osoby, která ví, že došlo k nabytí zástavního práva od neoprávněného

Na podzástavní právo se přiměřeně použijí ustanovení o zástavním právu.³⁰¹ I v tomto případě proto můžeme uvažovat o analogické aplikaci § 1112. Rovněž v těchto případech bude namísto rozlišovat mezi situacemi, kdy se podzástavní věřitel podílel na tom, že věřitel nabyl zástavní právo od neoprávněného a kdy nikoliv. Řešení těchto situací potom bude stejné jako v případech uvedených výše.

Na závěr považuji za vhodné zmínit, že přístup českého zákonodárce není jediný možný. Například v Rakousku a Polsku bychom obdobu § 1112 nenalezli. Dle rakouské judikatury, která se odvolává na většinový názor objevující se v právní teorii, je nerozhodné, zda nabyvatel vlastnického práva věděl o tom, že jeho předchůdce nabyl právo od neoprávněného.³⁰² Pokud A nabyl právo od B, který byl neoprávněným převodcem a následně A toto právo převede na

²⁹⁸ § 1113 „*Ustanovení § 1110 až 1112 se nepoužijí, pokud se jedná o investiční nástroj, cenný papír nebo listinu vystavené na doručitele nebo o věci nabyté ve veřejné dražbě, v dražbě při výkonu rozhodnutí nebo při provádění exekuce prodejem movitých věcí nebo o věci nabyté při obchodu na komoditní burze.*“

²⁹⁹ Důvodová zpráva k NOZ [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 19. února 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 291.

³⁰⁰ THÖNDEL, Alexandr. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 323.

³⁰¹ § 1394 „*Na podzástavní právo se přiměřeně použijí ustanovení o právu zástavním.*“

³⁰² DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 382.

C, který ví, že A nabýval od neoprávněného, je tato vědomost C již bez významu. Mezi A a C již totiž dochází k nabytí od oprávněného.

Ke shodným závěrům dochází v Polsku Szpunar, který svůj názor demonstruje na modelovém příkladu, kdy B převede na osobu C vlastnické právo k obrazu, jehož vlastníkem byl A, přičemž veškeré předpoklady stanovené v čl. 169 KC byly splněny a C se stal vlastníkem obrazu. Otázka v tomto případě zní, zda za této situace může C převést vlastnické právo k tomuto obrazu na D, aby se D stal jeho vlastníkem. Dle Szpunara se D stane vlastníkem obrazu a je přitom irelevantní, že D věděl o okolnostech, za kterých C nabyl vlastnické právo k obrazu.³⁰³ Zároveň je však potřeba upozornit, že názory Szpunara jsou vnitřně rozporné. Na právě zmiňovaném příkladu Szpunar tvrdí, že třetí osoby je potřeba chránit bez ohledu na jejich dobrou víru, ovšem na straně druhé rází teorii automatického obnovení vlastnického práva. Podle Szpunara v případě, kdy by v uvedeném příkladu C prodal obraz B, mělo by dojít k automatickému oživení vlastnického práva A. Podle Szpunara totiž v takovém případě odpadá smysl čl. 169 KC.³⁰⁴

Přestože se názory uváděné v zahraničí různí, domnívám se, že je nutné dospět k závěru, že § 1112 byl ze svého italského vzoru převzat nepřesně. Při jeho aplikaci tudíž musíme zkoumat jeho smysl a účel a interpretovat jej v hodnotovém souladu se zbytkem OZ (resp. jeho relevantními ustanoveními), tedy ve smyslu uváděném výše u rozboru jednotlivých situací.

³⁰³ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 65–66.

³⁰⁴ Tamtéž s. 66.

6 Věcné právo neslučitelné s právem zástavním

Podle § 1343 odst. 3³⁰⁵ se odstavce 1 a 2 tohoto ustanovení použijí obdobně, pokud má někdo k zastavované věci věcné právo, které je neslučitelné se zástavním právem. Došlo-li by ke zřízení takového práva, bylo by tedy nutné postupovat obdobně podle § 1343 odst. 1 a 2. Tedy tak, že věc by bylo možné dát do zástavy pouze se souhlasem osoby, která má k věci zřízeno věcné právo neslučitelné s právem zástavním (obdoba postupu podle § 1343 odst. 1). Nebo v případě, kdy by bylo zástavní právo zřizováno bez souhlasu této osoby, vzniklo by zástavní právo, pokud by věc byla odevzdána zástavnímu věřiteli a ten by ji přijal v dobré víře, že zástavce je oprávněn tuto věc zastavit (obdoba postupu podle § 1343 odst. 2).

Existuje však vůbec věcné právo, které je neslučitelné s právem zástavním a je tedy § 1343 odst. 3 v praxi vůbec využitelný?

Ustanovení o nabytí zástavního práva bez souhlasu osoby, která má k věci jiné věcné právo neslučitelné s právem zástavním, jsme našli již v § 161 OZ 64.³⁰⁶ Ani za účinnosti OZ 64 však literatura a ani judikatura přesvědčivě neuváděla, které věcné právo je právem neslučitelným se zástavním právem.³⁰⁷

Pokud judikatura ani literatura v minulosti přesvědčivě nezmiňovala, o jaké věcné právo by se v těchto případech mělo jednat, dalo by se očekávat, že když i nyní účinný OZ hovoří o jiném věcném právu neslučitelném s právem zástavním, bude alespoň důvodová zpráva obsahovat informace o tom, o jaké právo se jedná. Místo toho však důvodová zpráva k § 1343 odst. 3 neuvádí vůbec nic.³⁰⁸ Řešení proto musíme hledat jinde.

Obecně platí, že k věci (není přitom rozhodující, zda se jedná o věc movitou či nemovitou) může existovat neomezený počet limitovaných věcných práv, kdy každé z těchto práv bude působit *erga omnes*, avšak to neznamená, že by některé z těchto věcných práv muselo být automaticky neslučitelné s jiným věcným právem.³⁰⁹

V odborné literatuře jsme se mohli setkat s myšlenkou Vymazala, který uvažoval nad tím, zda by věcným právem neslučitelným s právem zástavním nemohlo být omezení převodu vlastnického práva k nemovité věci podle znění OZ 64 účinného do 31. 12. 1991.³¹⁰ Sám Vymazal však posléze uvádí, že ani „omezení převodu nemovitosti“ podle § 58 a násl. OZ 64 ve znění účinném do 31. 12. 1991 není věcným právem, a tudíž se nemůže jednat o věcné právo neslučitelné s právem zástavním.³¹¹

Přesto se však domnívám, že § 1343 odst. 3 nebude obsolentní. Mám za to, že věcné právo, které je neslučitelné se zástavním právem, nalezneme upraveno v § 1761³¹², který je

³⁰⁵ § 1343 odst. 3 „Má-li někdo k zastavované věci věcné právo neslučitelné se zástavním právem, použijí se odstavce 1 a 2 obdobně.“

³⁰⁶ § 161 OZ 64 odst. 1 „Dá-li někdo do zástavy cizí movitou věc bez souhlasu vlastníka nebo osoby, která má k věci jiné věcné právo neslučitelné se zástavním právem, vznikne zástavní právo, jen je-li movitá věc odevzdána zástavnímu věřiteli a ten ji přijme v dobré víře, že zástavce je oprávněn věc zastavit.“

Odst. 2 „Cizí nemovitá věc, věc hromadná, soubor věcí a byt nebo nebytový prostor ve vlastnictví podle zvláštního zákona mohou být dány do zástavy jen se souhlasem vlastníka a osoby, která k nim má jiné věcné právo neslučitelné se zástavním právem. Totéž platí, jde-li o cizí pohledávku, jiné majetkové právo, obchodní podíl, cenný papír a předmět průmyslového vlastnictví.“

³⁰⁷ RICHTER, Tomáš. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1104.

³⁰⁸ Důvodová zpráva k NOZ – verze 29. 1. 2008 [online]. Česká advokátní komora [cit. 10. dubna 2020]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2180>>, s. 342.

³⁰⁹ TÉGL, Petr. O kolizi limitovaných věcných práv a způsobech jejího řešení (pokus o uvedení do problematiky). *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 20, s. 687.

³¹⁰ VYMAZAL, Lukáš. *Zástavní právo v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. 1. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 190.

³¹¹ Tamtéž, s. 190–191.

³¹² § 1761 „Zákaz zatížení nebo zcizení věci působí jen mezi stranami, pokud nebyl zřízen jako věcné právo. Takový zákaz je platný, pokud byl zřízen na dobu trvání svěřenského fondu, svěřenského nástupnictví, zastoupení nebo na jinou určitou a přiměřenou dobu v takovém zájmu strany, který je hodný právní ochrany.“

věnován zákaz zátížení nebo zcizení a v § 1309 odst. 2³¹³ jehož „(z)vlastnost se projevuje v tom, že se tato úprava vztahuje pouze na zákaz zřízení zástavního práva. Důraz se přitom klade na zjevnost vůči třetí osobě, nikoliv na vznik jako věcné právo.“³¹⁴

Právě zákaz zátížení, resp. přímo zákaz zastavení, lze podle mého názoru považovat za právo, které je se zástavním právem neslučitelné. Jelikož § 1343 odst. 3 vyžaduje, aby se jednalo o věcné právo neslučitelné s právem zástavním, nebude § 1343 odst. 3 dopadat na veškeré zákazy zátížení nebo zcizení podle § 1761, ale jen na ty, které byly sjednány jako právo věcné.

OZ neuvádí, jakým způsobem zákaz zátížení nebo zcizení jako právo věcné vzniká, zaniká a nezmiňuje ani formální náležitosti. Výjimku představuje pouze druhá věta § 2128 odst. 1³¹⁵, ze které vyplývá požadavek písemné formy pro zřízení zákazu zcizení nebo zátížení k nemovité věci. Ve vztahu k movitým věcem však v OZ obdobné ustanovení nenalezneme. Souhlasím proto s Hulmákem, že ohledně vzniku, zániku a formy zřízení zákazu zcizení nebo zátížení budou obdobně platit požadavky kladené na zřízení zástavního práva.³¹⁶ Srovnatelný postup bychom v minulosti ostatně našli také v § 21³¹⁷ zákona č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, účinném do 31. prosince 1991. Souhlasit lze rovněž s tím, že k zániku zákazu zcizení nebo zátížení „by docházelo mimo jiné zánikem věci, k níž byl zřízen, nebo splněním dluhu, k jehož utvrzení sloužil“.³¹⁸

Ohledně § 1309 odst. 2 platí, že aby byl zákaz zastavení účinný vůči třetím osobám, musí být evidován v rejstříku zástav nebo ve veřejném seznamu, nebo musí být třetí osobě znám. Podle mého názoru však zákonodárce nepostupoval správně, pokud uvedl, že zákaz zřídit zástavní právo je vůči třetí osobě účinný již zápisem do rejstříku zástav. Problém zde spatřuji zejména v tom, že rejstřík zástav není veřejným seznamem. Přesto se zápisem zákazu zastavení do tohoto seznamu zákon spojuje účinky vůči třetím osobám. Dalším problémem zde je, že „v rejstříku zástav jsou evidovány mj. takové zástavy (věci), které nelze dostatečně jasně identifikovat, popř. odlišit od jiných podobných věcí určitým jedinečným způsobem označení (popisu). Není-li zde objektivní obecná možnost zjistit, že konkrétní movitá věc figuruje v rejstříku zástav jako zástava, nemůže být zákonodárcem přijato řešení, že v takovém případě je dobrá víra nabyvatele vyloučena. Tento závěr by zcela popřel základní pilíře, na nichž je rejstřík zástav postaven. (...) z obecného právněpolitického hlediska se lze ptát, zda je vůbec smysluplné, aby při každém nabytí vlastnického (v našem případě zástavního – pozn. aut.) práva k movité věci (popř. nemovité věci neevidované v katastru nemovitostí) bylo zjišťováno, zda taková věc není předmětem zápisu v rejstříku zástav. Je opravdu právně politicky legitimní,

³¹³ § 1309 odst. 2 „Ujednání zakazující zřídit zástavní právo má účinky vůči třetí osobě, jen je-li tento zákaz zapsán do rejstříku zástav podle jiného právního předpisu nebo do veřejného seznamu, anebo byl-li jí znám.“

³¹⁴ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 202.

³¹⁵ § 2128 odst. 1, 2. věta „Při prodeji a koupi nemovité věci vyžaduje kupní smlouva formu podle § 560. Pro ujednání o výhradě vlastnického práva, o právu zpětné koupě, o zákazu zcizení nebo zátížení, o výhradě předkupního práva nebo lepšího kupce, jakož i pro ujednání o koupi na zkoušku však postačí i jiná forma, nemá-li být takovým ujednáním k nemovité věci zřízeno věcné právo.“

³¹⁶ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 205.

³¹⁷ § 21 „Má-li právo ze závazkového vztahu působit podle smlouvy i vůči třetím osobám, musí to být ve smlouvě výslovně uvedeno a toto právo je třeba zřídit způsobem obdobným, jakým se zřizuje zástavní právo s takovým účinkem.“

³¹⁸ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 205.

klást na subjekty občanskoprávního styku takto přísné požadavky? Domnívám se, že tomu tak není a že by uvedená zákonná konstrukce měla být přehodnocena.³¹⁹

Lze proto souhlasit s Hulmákem také v tom, že v praxi bychom pomocí výkladu § 1309 odst. 2 měli dospět k závěru, že toto ustanovení nebude možné na určité věci aplikovat mimo jiné také proto, „že celou řadu movitých věcí z povahy věci nelze popsat dostatečně určitě na to, aby byly v rejstříku zástav spolehlivě vyhledatelné, což je problém, který se umocňuje v okamžiku, kdy je taková věc převedena, avšak v rejstříku zástav ji nelze vyhledat podle identity jejího nového vlastníka“.³²⁰

Účinky zřízení věcněprávního zákazu zastavení by proto měly být následující: bude-li platně zřízen věcněprávní zákaz zastavení, bude působit vůči všem osobám. Pouze v případě, kdy bude konkrétní osoba jednat v dobré víře, věcněprávní zákaz zastavení se vůči ní neuplatní a dojde u ní k nabytí zástavního práva.

Blíže ohledně následků porušení tohoto zákazu odkazují na informace uvedené v kapitole 4.2.1, bod 2), písm. a) až c) této práce.

Při pohledu do zahraničí si můžeme všimnout odlišných přístupů k možnosti zřídit zákaz zatížení nebo zcizení věci. V Polsku je v čl. 311 KC uvedeno, že je neplatné takové ujednání, na základě něhož se zástavce zaváže, že nepřevéde vlastnické právo k zástavě, nebo zástavu nezatíží do doby, než dojde k zániku zástavního práva.³²¹ Naopak zákon o zapsaném zástavním právu a rejstříku zástav (ustawa o zastawie rejestrowym i rejstrze zastawów) z roku 1996 v čl. 14 odst. 1 zřízení zákazu zatížení umožňuje, když explicitně uvádí, že v zástavní smlouvě může být uvedena výhrada, na základě které se zástavce zaváže zástavnímu věřiteli, že po dobu trvání zástavního práva nepřevéde vlastnické právo k předmětu zástavy nebo zástavu nezatíží.³²² Ve třetím odstavci tohoto ustanovení je potom uvedeno, že v případě porušení zákazu sjednaného podle odst. 1 uvedeného ustanovení, může věřitel požadovat okamžité uspokojení své pohledávky.³²³

Naopak v Německu je v § 137 BGB výslovně uvedeno, že nelze omezit nebo vyloučit dispozice s převoditelným právem. Účinnost závazku nedisponovat s takovým právem však není tímto ustanovením dotčena.³²⁴ Věcněprávní účinky se proto s odkazem na § 137 BGB nepřipouštějí.³²⁵

³¹⁹ TĚGL, Petr. *Vybrané problémy spojené s principem publicity veřejného seznamu a rejstříku zástav*. [online]. pravniprostor.cz, 10. října 2018 [cit. 1. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vybrane-problemy-spojene-s-principem-publicity-verejneho-seznamu-a-rejstriku-zastav>>.

³²⁰ RICHTER, Tomáš. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1067.

³²¹ *Nieważne jest zastrzeżenie, przez które zastawca zobowiązuje się względem zastawnika, że nie dokona zbycia lub obciążenia rzeczy przed wygaśnięciem zastawu.*

³²² Čl. 14 odst. 1 „*W umowie zastawniczej dopuszczalne jest zastrzeżenie, przez które zastawca zobowiązuje się względem zastawnika, że przed wygaśnięciem zastawu rejestrowego nie dokona zbycia lub obciążenia przedmiotu zastawu.*“

³²³ Čl. 14 odst. 3 „*W razie zbycia lub obciążenia przedmiotu zastawu rejestrowego wbrew zastrzeżeniu, o którym mowa w ust. 1, zastawnik może żądać natychmiastowego zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonej tym zastawem.*“

³²⁴ § 137 BGB „*Die Befugnis zur über ein veräußerliches Recht kann nicht durch Rechtsgeschäft ausgeschlossen oder beschränkt werden. Die Wirksamkeit einer Verpflichtung, über ein solches Recht nicht zu verfügen, wird durch diese Vorschrift nicht berührt.*“

³²⁵ HULMÁK, Milan. In HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 207.

7 Zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodu

Ustanovení týkající se zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodu nalezneme upraveno v § 1344:

§ 1344

Zastaví-li zástavce cizí movitou věc v zastavárenském závodu a nejedná-li se o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, má vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přírostlé úroky.

Již z textu tohoto ustanovení vidíme, že formulace uvedeného pravidla je podivná. V daném ustanovení není vůbec řešena otázka, zda vznikne zástavní právo, ale jestli zástavní věřitel je povinen vlastníkově věc vydat. Řeší se tedy ochrana vlastnického práva. I pokud je však zástavní věřitel povinen věc vydat, jaký to má vliv na zástavní právo? Můžeme říci, že zástavní právo v takovém případě vůbec nevzniklo? Nebo že vzniklo a následně zanikne v okamžiku, kdy vlastník tuto skutečnost prokáže, resp. kdy zástavní věřitel věc vydá vlastníkově? Nebo že vzniklo a bude trvat i nadále, i když je věc vydána vlastníkově?

Dle mého názoru je ohledně otázky vzniku zástavního práva potřeba vykládat toto ustanovení tak, že zástavní právo při splnění předpokladů § 1344 vznikne a trvá. Vůči vlastníkově zástavy bych však zástavní právo považovala za relativně neúčinné. Pokud se vlastníkově podaří ve stanovených lhůtách (o povaze lhůty bude pojednáno níže) prokázat, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu, podaří se vlastníkově dovolat se relativní neúčinnosti zástavního práva. Pokud toto ve stanovených lhůtách nestihne, bude zástavní právo působit i vůči němu.

Podle důvodové zprávy k OZ byl vzorem pro toto ustanovení čl. 464 al. 3 švýcarského občanského zákoníku.³²⁶ Při pohledu do švýcarského OZ však zjistíme, že čl. 464 byl s účinností od 1. 1. 1988 zrušen. I v případě, že by tvůrci důvodové zprávy měli na mysli některé ze starších znění švýcarského OZ, tedy z doby, kdy čl. 464 ještě zrušen nebyl, těžko bychom poblíž čl. 464 našli úpravu zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodu, neboť čl. 464 je zařazen v části třetí tohoto zákoníku, která je věnovaná dědickému právu.³²⁷

Domnívám se proto, že inspiračním zdrojem byl čl. 464 alinea 3 španělského občanského zákoníku, kde je uvedeno, že vlastník věcí zastavených v zastavárenském závodě, který vznikl na základě oprávnění uděleného státem, se, bez ohledu na to, kdo tyto věci zastavil, nemůže domáhat vydání těchto věcí bez toho, aniž by nejprve uhradil částku odpovídající ceně zástavy a splatným úrokům.³²⁸

Důvod, proč je vlastníkově věcí dána možnost požadovat po provozovateli zastavárenského závodu vydání věci v případě, že vlastník věc ztratil, nebo mu byla odňata činem povahy úmyslného trestného činu, je však i bez ohledu na předlohu tohoto ustanovení zřejmý. Pokud se zástava dostala ze sféry vlastníkově vlivu z jeho vůle, je namístě chránit nabyvatele na úkor skutečného vlastníka. Naopak v případě, kdy se zástava ocitla mimo sféru

³²⁶ *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 10. dubna 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 342.

³²⁷ Swiss Civil Code [online]. The Federal Council. The portal of the Swiss Government [cit. 10. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/index.html#a463>>.

³²⁸ „*Tampoco podrá el dueño de cosas empeñadas en los Montes de Piedad establecidos con autorización del Gobierno obtener la restitución, cualquiera que sea la persona que la hubiese empeñado, sin reintegrar antes al Establecimiento la cantidad del empeño y los intereses vencidos.*” – Vlastník věcí zastavených v zastavárnách vzniklých na základě povolení vlády, nemůže tyto věci získat zpět, bez ohledu na to, kdo je zastavil, bez toho, aniž by nejprve uhradil částku odpovídající ceně zástavy a všech splatných úroků. (přeloženo autorkou)

vlastníkovu vlivu nedobrovolně, měl by být chráněn vlastník zástavy na úkor nabyvatele.³²⁹ Takový přístup má jistě své *ratio* a můžeme se s ním setkat také v zahraničí. Např. v Německu platí, že k nabytí od neoprávněného nedojde nejen v případě, kdy věc byla vlastníkovu odcizena, nebo když ji vlastník ztratil, ale ani v případě, kdy je vlastník jen nepřímým držitelem a věc ztratí její držitel.³³⁰

Přesto však není konstrukce § 1344 bezproblémová. Při podrobnějším zkoumání § 1344 zjišťujeme, že je formulace tohoto ustanovení ohledně ztráty nebo pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu shodná s § 1111, jenž se týká nabytí vlastnického práva od neoprávněného, který uvádí, že se dobrověrný nabyvatel nestane vlastníkem věci, pokud vlastník věci prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. Jen těžko však budeme hledat důvod, proč je § 1344 ohledně ztráty a pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu formulován shodně jako § 1111, který je obecnou skutkovou podstatou nabytí vlastnického práva od neoprávněného a nikoliv jako § 1110.

V § 1110 jsou totiž upraveny analogické situace jako v případě § 1344.³³¹ Dávalo by proto větší smysl, aby byl § 1344 formulován shodně s § 1110, nikoliv s § 1111. Případně bylo možné se tomuto problému vyhnout tím, že by zákonodárce v případě zastavení cizí věci pouze odkázal na ustanovení o nabytí vlastnického práva od neoprávněného. Tento postup byl zvolen na příklad v Německu³³² a v Polsku³³³ a lze jej jistě kvitovat, neboť je tím docíleno toho, že nabyvatel v dobré víře je v případě nabytí různých věcných práv (práva vlastnického a práva zástavního) chráněn stejným způsobem.³³⁴

Náš zákonodárce zdůvodňuje své rozhodnutí pro to vytvořit pro zastavení cizí věci v zastavárenském závodě zvláštní ustanovení tím, že provozovatel zastavárenského závodu podniká na vlastní riziko a nebylo by vhodné toto riziko přenášet na další subjekty, především ne na vlastníka zastavené věci, která byla zastavena třetí osobou. Navíc provozovatel zastavárenského závodu si může vést rejstřík osob, s nimiž obchoduje a může tak tyto osoby snadněji dohledat a domoci se na nich případné náhrady škody, která by mu takovým obchodem vznikla.³³⁵ Není však pravdou, že by provozovatel zastavárenského závodu měl možnost si tuto evidenci vést. Naopak je jeho povinností tuto evidenci vést.³³⁶

³²⁹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 122.

³³⁰ § 935 odst. 1 BGB „*Der Erwerb auf Grund der §§ 932 bis 934 tritt nicht ein, wenn die Sache dem Eigentümer gestohlen worden, verloren gegangen oder sonst abhanden gekommen war. Das Gleiche gilt, falls der Eigentümer nur mittelbarer Besitzer war, dann, wenn die Sache dem Besitzer abhanden gekommen war.*“

³³¹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 122.

³³² V § 1207 BGB je uvedeno, že v případě, kdy věc nepatří zástavci, aplikují se ustanovení o nabytí vlastnického práva od neoprávněného s modifikacemi nezbytnými pro zástavní právo – „*Gehört die Sache nicht dem Verpfänder, so finden auf die Verpfändung die für den Erwerb des Eigentums geltenden Vorschriften der §§ 932, 934, 935 entsprechende Anwendung.*“

³³³ Shodně jako v Německu, je rovněž v Polsku stanoveno, že ustanovení o nabytí vlastnického práva k movité věci od neoprávněného se přiměřeně použijí na nabytí zástavního práva – čl. 309 KC „*[Ustanowienie przez nieuprawnionego] Przepisy o nabyciu własności rzeczy ruchomej od osoby nie uprawnionej do rozporządzania rzeczą stosuje się odpowiednio do ustanowienia zastawu.*“

³³⁴ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 122, text v poznámce pod čarou č. 17.

³³⁵ *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 10. dubna 2020]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>, s. 342.

³³⁶ § 16 odst. 4 zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, v platném znění „*Na žádost orgánů dozoru nebo Policie v mezích jejich oprávnění je prodávající povinen, jde-li o nákup použitého výrobku nebo výrobku bez dokladu o nabytí, přijímání tohoto výrobku do zástavy nebo zprostředkování nebo nákupu či přijetí do zástavy, předložit identifikační údaje podle zvláštního právního předpisu.*“ Tímto zvláštním předpisem je přitom § 31 odst. 4 a odst. 6 až 7 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších

Jak bude ukázáno dále – přestože se pro případ zastavení cizí movité věci v zastavárenském závodě použije speciální právní úprava, nepodařilo se tímto zákonným ustanovením eliminovat veškerá úskalí, která v těchto případech mohou vznikat. V následujícím textu se proto podrobněji zaměřím na předpoklady, které musejí být splněny pro to, aby bylo možné aplikovat § 1344.

Aby mohl mít vlastník vůči provozovateli zastavárenského závodu právo na vydání věci:

- 1) musela by být zastavena cizí movitá věc (ohledně toho, co se rozumí cizí věcí, odkazují na kapitolu 4.2, ve které byla tato otázka podrobně řešena),
- 2) tato věc musí být zastavena v zastavárenském závodě,
- 3) nesmí jít o věc, která byla zástavci svěřena,
- 4) vlastník musí prokázat, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu,
- 5) musí samozřejmě dojít také k odevzdání věci – v § 1344 sice není tento požadavek explicitně zmíněn, nicméně bychom dle mého názoru měli vycházet z § 1343 (ohledně bližšího pojednání o odevzdání a přijetí věci proto odkazují na podkapitolu 4.4 a 4.5). Nelze si nejspíše představit, že by v praxi bylo v zastavárnách běžné, že by do zastavárenského závodu přišel zástavce a sdělil by, že např. zřizuje zástavní právo k televizi, inkasoval by za to od provozovatele zastavárenského závodu hotovost, ale televizi by neodevzdával a ponechal by si ji u sebe.

7.1 Zastavení věci v zastavárenském závodě

7.1.1 Zastavárenský závod

Jedním z předpokladů použití § 1344 je, aby došlo k zastavení cizí věci v zastavárenském závodě. Zde je vhodné upřesnit, že „zastavárenským závodem“ se zde nemyslí obchodní závod, jakožto věc, ale jedná se spíše o neobratné vyjádření toho, že ke zřízení zástavního práva došlo při provozování zastavárenské činnosti.

Podle Ottova slovníku naučného se zastavárnou myslí „*půjčovna, ústav veřejný (státní nebo obecný), v němž se půjčují peníze na zástavu movitých věcí (šatů, šperků, cenných papírů atd.) na krátkou dobu za jakýsi úrok.*“³³⁷

OZ definici zastavárenského závodu neobsahuje. Kromě zákona č. 247/2006 Sb., o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době, který čítá pouhé tři paragrafy, neexistuje ani žádný speciální zákon, který by reguloval zastavárenskou činnost. Přesto však ve veřejném právu nalezneme alespoň definici zastavárenské činnosti. Podle bodu 49 přílohy č. 4 k zákonu č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, je jednou z volných živností „*zastavárenská činnost a maloobchod s použitým zbožím*“. Podle bodu 49 přílohy č. 4 k nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, se zastavárenskou činností rozumí „*(p)oskytování úvěrů oproti zástavě a případný následný prodej zastavené věci*“.

předpisů, podle kterých „(4) Podnikatel je povinen, jde-li o nákup použitého zboží nebo zboží bez dokladu nabytí, kulturních památek nebo předmětů kulturní hodnoty, přijímání tohoto zboží do zástavy nebo zprostředkování jeho nákupu či přijetí do zástavy, před uzavřením smluvního vztahu identifikovat jeho účastníky podle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a předmět smluvního vztahu, vést evidenci o těchto skutečnostech, a to včetně data uzavření tohoto smluvního vztahu. Tato evidence musí být přístupná v provozovně, v níž dochází k identifikaci a kde se toto zboží nachází. (6) Identifikační údaje odstavců 4 a 5 je podnikatel povinen evidovat a uchovávat po dobu 5 let ode dne uzavření smlouvy. (7) Jestliže se účastník smluvního vztahu odmítne podrobit identifikaci, nebo není-li možné identifikovat předmět smluvního vztahu, nesmí podnikatel zboží koupit, přijmout ho do zástavy nebo zprostředkovat jeho nákup.“

³³⁷ OTTO, Jan a kol. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 27. díl, Vůz – Żyżkowski. Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto v Praze, 1908, s. 462.

Jelikož definice uvedená ve zmiňovaném nařízení vlády vyhovuje chápání zastavárenské činnosti v soukromém právu, je podle mého názoru tato definice zastavárenské činnosti využitelná i pro účely soukromého práva.

V praxi tedy rozumíme zastavárnou provozovnu, ve které je zástavci poskytnuta určitá hotovost a je sjednán úrok. Zástavce uzavře s provozovatelem zastavárny určitou smlouvu, jejímž předmětem bude určitá věc. V zastavárnách však nedochází pouze k uzavírání zástavních smluv, ale jsou využívány také jiné druhy smluv, jak je detailněji uvedeno v následující podkapitole.

7.1.2 Zřízení zástavního práva v zastavárenském závodě

Je-li v zastavárenském závodě uzavřena zástavní smlouva a jsou-li splněny také další předpoklady uvedené v § 1344, budeme postupovat dle této právní úpravy.

Místo zástavní smlouvy však může být uzavřena např. smlouva komisionářská. V takovém případě bychom postupovali dle § 1110, neboť § 1344 požaduje, aby došlo k zastavení věci a jeho aplikace je tak v případě uzavření komisionářské smlouvy vyloučena.

Teoreticky by dle mého názoru mohla být mezi zástavcem a provozovatelem zastavárenského závodu uzavřena také smlouva o obchodním zastoupení, ovšem v takovém případě by ze strany provozovatele zastavárenského závodu docházelo pouze ke zprostředkování a § 1344 by se proto neaplikoval.

Můžeme se setkat také s tím, že bude uzavřena kupní smlouva, kdy zastavárenský závod věc koupí, dojde k úhradě kupní ceny a s věcí poté nadále zachází jako její vlastník. Ani v takovém případě se tedy § 1344 neaplikuje.

Výjimkou ovšem nebude ani využití institutu zajišťovacího převodu práva, kdy dojde k dočasnému převodu vlastnického práva a v případě, že dluh nebude splacen včas, změní se převod vlastnického práva na trvalý.³³⁸ Pro tento institut je však typické, že „*vždy dochází ke změně osoby vlastníka, ale buď podmíněně, anebo nepodmíněně, avšak s podmíněným závazkem právo zpět*“.³³⁹ Z tohoto důvodu bych se spíše přikláběla k řešení, že v případě, kdy by byl zajišťovací převod práva sjednán neoprávněným, měla by se analogicky použít pravidla o nabytí vlastnického práva od neoprávněného, neboť se domnívám, že zajišťovací převod práva má blíže k nabytí vlastnického práva než práva zástavního. V případě zajišťovacího převodu práva totiž dochází ke změně vlastníka (buďto podmíněně nebo nepodmíněně avšak s podmíněným závazkem zpětného převodu) v případě zřízení zástavního práva se však vlastník zástavy nemění a jelikož k realizaci zástavního práva vůbec nemusí dojít, nemusí se vlastník změnit vůbec.

Je tedy zřejmé, že ochrana vlastníka zastavené věci se může výrazně lišit podle toho, jaká smlouva byla v zastavárenském závodě uzavřena. Například v polském KC se však s takovým problémem nesetkáme, neboť art. 309 KC pouze obecně uvádí, že v případě zastavení cizí věci se postupuje obdobně dle ustanovení o nabytí vlastnického práva od neoprávněného.³⁴⁰

Aplikace § 1344 tedy bude možná pouze v omezeném množství případů, neboť ne vždy bude v zastavárenském závodě uzavřena zástavní smlouva. Rozsah použití § 1344 navíc omezuje také to, že toto ustanovení upravuje pouze zastavení cizí movité věci. Nelze si totiž představit, že by se zástavce rozhodl zastavit v zastavárně nemovitou věc.

³³⁸ BEZOUŠKA, Petr. *Zastavárny v novém světle* [online]. prkpartners.cz, 3. dubna 2013 [cit. 25. srpna 2018]. Dostupné na <<https://www.prkpartners.cz/rekodifikace/legislativni-novinky/269-zastavarny-v-novem-svetle/>>.

³³⁹ KINDL, Tomáš. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 574.

³⁴⁰ Art. 309 KC: „*Przepisy o nabyciu własności rzeczy ruchomej od osoby nieuprawnionej do rozporządzenia rzeczą stosuje się odpowiednio do ustanowienia zastawu.*“

7.1.3 Zastavení cizí nehmotné věci?

Dalším problémem je, zda se inkriminované ustanovení týká pouze věcí hmotných (což je bez pochybností), či také věcí nehmotných.

Nehmotné věci samozřejmě mohou být předmětem zástavního práva, avšak v případě zastavárenských závodů dochází k tomu, že osoba obdrží určitou finanční hotovost a tuto peněžitou částku se zaváže do určitého data vrátit s tím, že pohledávku zastavárenského závodu na splacení této částky zajistí určitým právem k věci.

Zaměříme-li se na smysl a účel § 1344, nebrání podle mého názoru nic tomu, aby se toto ustanovení aplikovalo i v případě některých nehmotných věcí. Lze např. uvažovat nad tím, že by zástavou byl software, tedy nehmotná věc zachycená na určitém nosiči dat, třeba CD nebo flash discu. U některých jiných nehmotných věcí však zřízení zástavního práva v zastavárenském závodě nebude realizováno z toho důvodu, že řada nehmotných věcí vyžaduje pro zřízení zástavního práva, resp. pro převod vlastnického práva k nim, specifický postup. Např. zápis do určitého rejstříku v případě ochranných známek, což v daném případě nemůže být splněno. Dále narážíme na obecný problém v případě zastavení pohledávky – lze si jen těžko představit situaci, kdy by provozovatel zastavárenského závodu přijal jako zástavu pohledávku, neboť by jednak neměl jistotu, že v mezidobí nedošlo třeba k započtení této pohledávky, případně by si nemusel být vědom toho, na kolik je dlužník takové pohledávky bonitní a zda je tedy pohledávka bez větších problémů vymahatelná. Praktická využitelnost § 1344 na nehmotné věci se mi proto jeví jako téměř nulová, neboť není běžné, aby se v zastavárnách obchodovalo s nehmotnými věcmi.

Speciální úprava zastavení cizí movité věci zastavené v zastavárenských závodech tak bude v praxi dle mého názoru využívána pouze v malém procentu případů – využitelnost v případě zastavení nehmotné věci bude nastávat velice výjimečně (pokud vůbec) a spíše se proto bude jednat pouze o situace, kdy v zastavárenském závodě dojde k uzavření zástavní smlouvy a zároveň bude předmětem zástavy cizí hmotná věc movitá.

7.2 Svěření věci

Aby byla vlastníku zástavy poskytnuta ochrana, nesmí se dle § 1344 jednat o věc, kterou vlastník zástavci svěřil. O svěření věci přitom hovoříme v případě, kdy jde o „její volní (dobrovolné) přenechání třetí osobě (tj. uvedení třetí osoby do takového poměru k věci, že tato osoba na ni může přímo působit. Stejně závěry platí i tam, kde nebyla svěřena přímo věc samotná, nýbrž prostředky, jež umožňují nakládání s věcí (dokumenty, klíče od auta apod.)“.³⁴¹ Český zákonodárce považuje za vhodné rozlišovat mezi případy, kdy vlastník někomu věc svěří a kdy tomu tak nebude. Shodný přístup nalezneme také v Německu³⁴² či v Polsku, kde se zákonodárce snaží o kompromisní řešení ochrany vlastníka věci a nabyvatele práva.³⁴³ V Maďarsku a Itálii se však můžeme setkat s opačným přístupem, neboť zde není přikládán význam tomu, jak se věc dostala ze sféry vlastníkovy vlivu. Argumentováno je tím, že nabyvatel práva nemá příležitost, jak se o těchto skutečnostech dozvědět, a proto by jim neměl být přikládán význam.³⁴⁴

Domnívám se, že přístup zastávaný v našem státě je vhodnější, neboť není důležité to, zda nabyvatel ví, či má možnost vědět, jakým způsobem věc opustila sféru vlastníkovy vlivu,

³⁴¹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 123.

³⁴² Tamtéž, s. 121.

³⁴³ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 113.

³⁴⁴ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 121.

ale akcent je zde kladen na to, zda si vlastník sám vybral osobu, které důvěřoval a této svou věc svěřil, nebo se věc z jeho moci dostala jiným způsobem.

„Svěří-li vlastník věc dobrovolně třetí osobě, kterou si sám vybral, dává jí tím svoji důvěru. Je-li jeho důvěra následně porušena (třetí osoba věc zcizí), může se tato skutečnost projevit pouze ve sféře původního vlastníka, nikoli nabyvatele v dobré víře.“³⁴⁵ Pro svěřeni věci je proto příznačné, že mu předchází rozhodnutí vlastníka. Důležitým faktem však zůstává, že pro svěřeni není nezbytné, aby bylo právním jednáním. Plně dostačující je pouhá vůle vydat věc. Proto i v případě neplatného právního jednání budeme moci učinit závěr o tom, že došlo ke svěřeni věci. Ke svěřeni věci bude docházet z určitého právního titulu, např. z důvodu uzavřené nájemní či pachtovní smlouvy, avšak i při absenci takového právního titulu, např. v případě společenské úsluhy nebo výprosy, která však bývá občas řazena mezi obligace.³⁴⁶

Pod svěřeni dále řadíme také případy, kdy vlastník vydal věc na základě domnělého nebo neplatného titulu. Výjimkou ovšem bude situace, kdy je právní jednání neplatné z důvodu chybějící svéprávnosti vlastníka k takovému jednání. Není-li vlastník schopen v konkrétním případě právně jednat, potom nemůže být dána ani jeho vůle k vydání věci jinému.³⁴⁷ V Polsku v případě neplatnosti smlouvy z důvodu nedostatku schopnosti vlastníka věci právně jednat není možné hovořit o svěřeni věci, nýbrž pouze o ztrátě věci.³⁴⁸

Je vhodné na tomto místě poukázat také na případ, kdy se původně věc dostala ze sféry vlastníka vlivu proti jeho vůli, avšak *ex post* vlastník se vzniklou situací souhlasil. Vzhledem k tomu, že v takovém případě nakonec vlastník souhlasí s tím, aby se jeho věc nacházela u jiné osoby, je tím nedostatek jeho vůle ke svěřeni věci zhojen, a i v takovém případě půjde o svěřeni věci.

Odlíšně je však již potřeba přistupovat k situacím, kdy sice vlastník vydá svou věc dobrovolně, avšak toto dobrovolné vydání je založeno na jeho omylu.³⁴⁹ Dle polské doktríny je i v takovém případě věc dobrovolně vydaná jejím vlastníkem.³⁵⁰ Důvodem je to, že vlastník nepostupoval dostatečně pečlivě, aby zamezil vzniku omylu.

Komplikovaným však může být posouzení lsti, tedy situace, kdy vlastník zástavy jedná na základě kvalifikovaného omylu. Pokud bychom se řešení snažili najít v Polsku, nedostaneme jednoznačnou odpověď.³⁵¹ Gola nepovažuje takovou situaci za svěřeni věci³⁵², shodně také Wilke, dle které v takovém případě vůle vlastníka byla založena na chování třetí osoby, jehož účelem bylo obelstít vlastníka věci, a proto si toto zákeřné jednání třetí osoby nezasluhuje ochranu.³⁵³ Naopak Szpunar uvádí, že v případě kvalifikovaného omylu nelze říci, že by se věc dostala ze sféry vlastníka vlivu proti jeho vůli.³⁵⁴ S posledně uváděným názorem souhlasím, neboť přestože byl vlastník věci úmyslně uveden v omyl, byla jeho vůle svobodná. Opět to byl

³⁴⁵ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabyvání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 123.

³⁴⁶ Tamtéž, s. 123–124.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 124.

³⁴⁸ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 115.

³⁴⁹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabyvání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 124.

³⁵⁰ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 73.

³⁵¹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabyvání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 124.

³⁵² GOLA, Alfred. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1982, s. 52–53.

³⁵³ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 53.

³⁵⁴ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 115–116.

vlastník věci, kdo mohl postupovat pečlivěji, proto si nabyvatel zaslouží ochranu na úkor vlastníka zástavy.

Kde však již o svěřeni věci nepůjde, bude vydání věci na základě bezprávné výhružky. V případě, že bezprávná výhružka dosáhla takové intenzity, že vyloučila vlastníkovu svobodnou vůli, nemůže se jednat o svěřeni věci.³⁵⁵ Shodný názor je zastáván také v Polsku, když Szpunar uvádí, že v takovém případě dojde k vydání věci v rozporu s vlastníkovou vůlí.³⁵⁶ Shodně také Wilke, dle které by k vydání věci nedošlo, pokud by k tomu nebyl vlastník zástavy přinucen bezprávnou výhružkou.³⁵⁷

Neméně obtížným může být dále také posouzení situace, kdy byla rozhodnutím orgánu veřejné moci uložena vlastníkovu povinnost k vydání věci. Polská dogmatika rozlišuje mezi dvěma situacemi.³⁵⁸ Rozlišujícím kritériem je přitom to, zda postup orgánu veřejné moci, který předcházela vydání rozhodnutí, byl v souladu, či v rozporu s právem. V případě, že orgán veřejné moci postupoval v souladu s právními předpisy, jedná se dle Szpunara o svěřeni věci. Naopak v případě, postupu tohoto orgánu v rozporu s právními předpisy, nelze hovořit o svěřeni věci.³⁵⁹ S tímto rozlišováním nesouhlasím.

Domnívám se naopak, že by bylo vhodnější rozlišovat mezi tím, zda vlastník vydal svou věc na základě pravomocného rozhodnutí, či nikoliv. Mám za to, že v případě, kdy je vlastníkovu věc pravomocným rozhodnutím uložena povinnost k vydání věci, je tímto rozhodnutím suplována jeho vůle. Vlastník nemá vůli dobrovolně věc vydat – pokud by tuto vůli měl, nebylo by potřeba vést řízení a věc by dobrovolně vydal. Uložil-li orgán veřejné moci vlastníkovu povinnost k vydání věci a toto rozhodnutí nabyde právní moci, nedá tím *de facto* vlastníkovu možnost výběru. Vlastníková vůle je v tuto chvíli irelevantní, neboť vlastník nemá na výběr a je povinen věc vydat. Je přitom nerozhodné, zda orgán veřejné moci postupoval v souladu, či v rozporu s právními předpisy. Naopak za situace, kdy vlastník vydá svou věc ještě předtím, než rozhodnutí nabyde právní moci, je dle mého názoru tato situace srovnatelná s tím, když dojde k vydání věci v důsledku omylu. V takovém případě totiž ještě rozhodnutí není pravomocné a je na vlastníkovu, aby se, v případě, že s obsahem rozhodnutí nesouhlasí, bránil. Nebude-li však proti rozhodnutí žádným způsobem brojít a přijme jej, potom lze v takovém postupu spatřovat vůli vlastníka zástavy, a proto bych i tyto případy řadila mezi svěřeni věci.

7.3 Pozbytí věci ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu

Prima facie by se znění § 1344 mohlo jevit jako velmi vstřícně formulované vůči vlastníkovu, jehož věc byla zastavena v zastavárenském závodu, neboť je zde vlastníkovu zástavy dána možnost domáhat se vůči provozovateli zastavárenského závodu vydání věci, pokud ovšem prokáže, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu. S obdobným ustanovením se setkáme také v čl. 169 odst. 2 KC a také v § 935 BGB. Ne vždy však bude pro vlastníka jednoduché, aby tyto skutečnosti prokázal.

³⁵⁵ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 124.

³⁵⁶ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 115.

³⁵⁷ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 38.

³⁵⁸ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 125.

³⁵⁹ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 117–118.

a) Ztráta věci

Pokud vlastník věci prokáže, že věc pozbyl ztrátou, může se za splnění dalších podmínek uvedených v § 1344 domáhat vydání věci. Není to přitom poprvé, co se v souvislosti s nabytím práva od neoprávněného setkáváme s pojmem „ztráta věci“. Tento pojem nalezneme i v § 1110 upravujícím nabytí vlastnického práva od neoprávněného, kde je kromě ztráty věci uvedeno ještě také její odnětí.

V případě nabytí zástavního práva se v § 1344 hovoří kromě ztráty věci i o jejím pozbytí činem povahy úmyslného trestného činu. Zákonodárce tak staví naroveň situace, kdy třetí osoba aktivně jednala – případy svémocného odnětí a pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu a případy, kdy došlo k pochybení vlastníka a žádná aktivita třetí osoby nebyla vyvíjena – ztráta věci. Zaslouhuje si však vlastník zástavy ochranu na úkor dobrověrného nabyvatele v případě, kdy to byl sám vlastník, kdo jednal nedbale?

Hned na úvod je potřeba říci, že nám OZ neříká, co je to ztráta věci. Přestože se rovněž v polském KC setkáváme s pojmem ztráta věci, není ani v tomto kodexu uvedeno, co se rozumí ztrátou. Podle Wilke je smysl pojmu „ztracená věc“ dostatečně zřejmý z hovorového jazyka a KC jej v tomto smyslu také používá. Podle této autorky se tudíž za věc ztracenou považuje movitá věc, nad kterou její dosavadní vlastník nebo držitel ztratil svou moc a nyní neví, kde se tato věc nachází, nebo také movitá věc, nad kterou tyto osoby ztratily svou moc, přičemž tato věc se nenachází v moci jiné osoby a nestala se ani věcí ničí. Je přitom nerozhodné, z jakého důvodu došlo ke ztrátě vlivu nad věcí, zda nedopatřením, záměrně (avšak bez úmyslu pozbytí vlastnické právo) nebo v důsledku jiných okolností.³⁶⁰ Ztrátou tedy rozumíme právní skutečnost, která je na lidské vůli nezávislá (tj. právní událost), tedy situaci, kdy věc opustila sféru vlivu jejího vlastníka, aniž by se tak stalo v souladu s jeho vůlí. Není přitom potřeba dále zkoumat, zda se věc fakticky dostala do moci někoho jiného, nebo takovou věc nikdo nedrží.³⁶¹ Mohou tudíž nastat případy, kdy ke ztrátě věci došlo z důvodu pochybení vlastníka i bez vlastníkovy příčiny.

Domnívám se, že v situaci, kdy např. cyklista při nehodě ztratí mobilní telefon, kdy při zemětřesení dojde ke ztrátě věci atp., nelze klást vlastníkovu věc k tíži, že svou věc ztratil. Mám za to, že v těchto situacích nelze považovat jednání vlastníka věci ani za nedbalostní, neboť ztrátě věci nemohl reálně zabránit.

Naopak v případě, kdy vlastník ztratí svou věc proto, že ji v časové tísní zanechal na místě, kde se vyskytuje mnoho lidí a následně zapomene, kde tuto věc zanechal, je zřejmé, že vlastník sám svým jednáním přispěl ke ztrátě věci. V takových případech by proto bylo možné naopak chránit nabyvatele na úkor vlastníka věci.

Nelze tedy činit zjednodušující závěr, že ke ztrátě věci vždy dochází z důvodů na straně vlastníka.³⁶² Teoreticky by proto bylo možné, aby bylo rozlišováno mezi tím, jakým způsobem došlo ke ztrátě věci a vlastník věci by byl v případě její ztráty chráněn pouze v případě, kdy by ke ztrátě nedošlo jeho zaviněním. Takovéto rozlišování různých „typů“ ztráty by však bylo v praxi neudržitelné. Považuji proto za vhodné, že se zákonodárce nerozhodl v rámci ztráty věci ještě rozlišovat, jakým způsobem došlo ke ztrátě, ale stěžejní je pouze to, zda ke ztrátě došlo, či nikoliv.

Zároveň by taková právní úprava nebyla podle mého názoru pro právní praxi použitelná. Byl by to totiž vlastník, kdo by byl povinen tvrdit a prokazovat, jak došlo ke ztrátě věci. Z logiky věci by přitom vlastník vždy tvrdil a prokazoval ten druh ztráty, který by pro něj byl příznivější – tedy ten, při kterém nemohl ztrátě reálně zabránit. Navíc v případě, kdy by zákonodárce ještě

³⁶⁰ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 47.

³⁶¹ TĚGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 125.

³⁶² Tamtéž.

vnitřně diverzifikoval různé druhy ztráty věci, byla by právní úprava nabytí od neoprávněného již příliš kazuistická a nepřehledná.³⁶³

To, že v případě ztráty věci není racionální činit rozdíly mezi jednotlivými druhy ztráty věci, dokládá také polská právní úprava. Podle polské nauky jsou bez významu důvody, proč došlo ke ztrátě věci nad věcí, zda se tak stalo nedopatřením, zamýšleným způsobem, ale bez úmyslu pozbytí vlastnické právo, nebo z důvodu zvláštních okolností.³⁶⁴ Podle Goly³⁶⁵ i Wilke³⁶⁶ není rozhodné ani to, zda věc ztratil přímo její vlastník, nebo osoba, které vlastník svou věc svěřil. Nemohu proto souhlasit s názorem Petrova, který v komentáři uvádí, že „§ 1344 se totiž uplatní, jen když vlastník „věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu“ – a v takovém případě nemohl věc zástavci svěřit“.³⁶⁷ Není pravdou, že by § 1344 nebylo nikdy možné aplikovat v případě, kdy vlastník zástavci věc svěřil – věc může ztratit přímo zástavce nebo ji může pozbytí činem povahy úmyslného trestného činu.

b) Pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu

Stejně právo domáhat se vůči provozovateli zastavárenského závodu vydání věci, má vlastník také v případě, že prokáže pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu. V trestním zákoníku je přitom uvedena řada úmyslných trestných činů. Pro účely § 1344 budou nejrelevantnější zejména trestné činy proti majetku jako krádež a podvod. Nebude zde však spadat zpronevěra³⁶⁸, protože v případě zpronevěry dochází ke svěřeni věci pachateli tohoto trestného činu a ten si ji následně přisvojí. Dále se může jednat také o trestný čin loupeže.³⁶⁹ Podobné je to také v Německu³⁷⁰ a Polsku³⁷¹.

Český zákonodárce se tak neomezuje pouze na krádež, ale chrání vlastníka v mnohem větším okruhu případů. Tento postoj se ovšem v OZ neobjevoval od samého začátku. V původních verzích návrhu OZ nebylo vůbec obsaženo speciální ustanovení týkající se zastavení cizí věci v zastavárenském závodu. Až v návrhu OZ z dubna 2009 se s tímto speciálním ustanovením setkáváme poprvé a již v této verzi se vyžadovalo, aby vlastník pozbyl věc činem povahy úmyslného trestného činu (§ 1210)³⁷².

³⁶³ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabytí od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 125.

³⁶⁴ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 47.

³⁶⁵ GOLA, Alfred. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1982, s. 52.

³⁶⁶ WILKE, Maria. *Nabycie własności rzeczy ruchomej na podstawie umowy z osobą nieuprawnioną*. 1. wydanie. Warszawa–Poznań–Toruń: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1980, s. 47.

³⁶⁷ PETROV, Jan. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1415.

³⁶⁸ § 206 odst. 1 TZ „Kdo si přisvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

³⁶⁹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabytí od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 128.

³⁷⁰ § 935 odst. 1 BGB „Der Erwerb des Eigentums auf Grund der §§ 932 bis 934 tritt nicht ein, wenn die Sache dem Eigentümer gestohlen worden, verloren gegangen oder sonst abhanden gekommen war. Das Gleiche gilt falls der Eigentümer nur mittelbarer Besitzer war, dann, wenn die Sache dem Besitzer abhanden gekommen war.“ – K nabytí vlastnického práva podle § 932 až 934 nedojde, pokud věc byla vlastníkovu ukradena, věc byla ztracena nebo jinak pozbyta. Totéž platí v případě, kdy vlastník byl jen nepřímým držitelem a věc byla ztracena držitelem (přeloženo autorkou).

³⁷¹ Čl. 169 § 2 KC „Jednakże gdy rzecz zgubiona, skradziona lub w inny sposób utracona przez właściciela zostaje zbyta przed upływem lat trzech od chwili jej zgubienia, skradzenia lub utraty, nabywca może uzyskać własność dopiero upływem powyższego trzyletniego terminu. Ograniczenie to nie dotyczy pieniędzy i dokumentów na okaziciela ani rzeczy nabytych na urzędowej licytacji publicznej lub w toku postępowania egzekucyjnego.“

³⁷² Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku [online]. občanskýzákoník.justice.cz [cit. 10. srpna 2020]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Navrh_obcanskeho_zakoniku__duben_2009.pdf>, s. 215

Je potřeba mít na paměti také to, že rozhodnutí o tom, zda došlo ke spáchání trestného činu a kdo je pachatelem takového činu, přísluší dle čl. 40 odst. 1 Listiny a čl. 90 Ústavy pouze soudu. Pro účely § 1344 se již ovšem nevyžaduje, aby byl pachatel trestného činu uznán pravomocně vinným, nebo aby byl pravomocně odsouzen, jako je tomu např. v případě vydědění dle § 1646 odst. 1, písm. c) OZ nebo v případě výpovědi nájmu na dobu určitou dle § 2288 odst. 1, písm. b) OZ.

Občanskoprávní soud je vázán rozhodnutím o tom, že došlo ke spáchání trestného činu a o tom, kdo tento trestný čin spáchal, avšak v případě, že doposud nedošlo k pravomocnému rozhodnutí ohledně těchto otázek, může si tyto otázky, jakožto otázky prejudiciální, posoudit sám. Možnost civilního soudu posoudit si tuto otázku jako předběžnou, je podpořena i tím, že se nevyžaduje spáchání úmyslného trestného činu, ale musí dojít ke spáchání jakéhokoliv činu, který je svou povahou úmyslným trestným činem.³⁷³

Ne každý čin, který právo nedovoluje, je však trestným činem. Může se totiž jednat také o přestupky, disciplinární či pořádkové delikty, nebo o jiné správní delikty.³⁷⁴ Aby byl určitý čin trestným činem, musí se dle § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“), jednat o protiprávní čin, který je zákonem označen za trestný a který vykazuje znaky v tomto zákoně uvedené.³⁷⁵

V rámci trestných činů můžeme dále rozeznávat jeho obecné znaky, kterými jsou: věk, přičetnost, popř. rozumová a mravní vyspělost, dále typové znaky, které naplňují skutkovou podstatu trestného činu a dále již zmiňovanou protiprávnost. Za čin povahy úmyslného trestného činu přitom označujeme čin, u něhož není dán některý z obecných nebo typových znaků trestného činu. Typicky tedy např. čin spáchaný nepřičetnou osobou nebo osobou mladistvou, u které je dán nedostatek rozumové a mravní vyspělosti. Bude se však jednat také o případy, kdy nedojde k naplnění typového znaku daného trestného činu, např. způsobená škoda nebude dosahovat výše stanovené zákonem.³⁷⁶ U krádeže podle § 205 odst. 1, písm. a)³⁷⁷ TZ je pro naplnění skutkové podstaty přečinu krádeže vyžadováno, aby pachatel způsobil na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou. Podle § 138 odst. 1, písm. a) TZ³⁷⁸ se škodou nikoliv nepatrnou rozumí škoda nejméně 10.000,- Kč. Pokud by způsobená škoda byla nižší, nejednalo by se o přečin krádeže a s největší pravděpodobností ani o jiný trestný čin. Nedávalo by však příliš smysl, aby v případě odnětí věci v hodnotě např. 9.900,- Kč byl vlastník chráněn jinak než v případě, kdy hodnota odňaté věci činila 10.000,- Kč. Jelikož pro ochranu podle § 1344 je dostačující, aby došlo k pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu, nikoliv tedy nutně trestného činu, vyhnul se zákonodárce poskytování rozdílné ochrany v případech velmi podobných, což je jistě pozitivní.

³⁷³ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 127.

³⁷⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 114–115.

³⁷⁵ „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“

³⁷⁶ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 127.

³⁷⁷ § 205 odst. 1, písm. a) TZ „Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

³⁷⁸ § 138 odst. 1, písm. a) TZ „Pro účely tohoto zákona se rozumí škodou nikoliv nepatrnou škoda dosahující částky nejméně 10000 Kč.“

Za činy povahy úmyslného trestného činu bude nutno dále označit činy, které budou naplňovat všechny znaky daného trestného činu, ale spáchaný čin nebude natolik společensky škodlivý, aby došlo k trestní represí.^{379, 380}

Dále budou pod činy povahy úmyslného trestného činu spadat všechny činy, které v době jejich spáchaní pachatelem naplňovaly veškeré znaky činu trestného, ovšem následně došlo k zániku trestní odpovědnosti z důvodu okolností, které nastaly až po spáchaní tohoto trestného činu. Půjde tedy např. „o případy zániku trestní odpovědnosti (dříve uváděné „trestnosti“) v důsledku promlčení trestní odpovědnosti, účinné lítosti, zvláštních důvodů zániku trestní odpovědnosti v případě vývojových stadií a účastenství, smrti pachatele, milosti prezidenta republiky (individuální či hromadné – amnestie, a to ve formě abolicie). I tyto případy je nutno posoudit jako činy povahy úmyslného trestného činu.“³⁸¹

Odlišně je však podle mého názoru potřeba posoudit případy, kdy osoba, která věc oprávněné osobě odejme, jedná za situace, kdy jsou dány okolnosti vylučující protiprávnost. Souhlasím s Téglm a Zajícem, „že absence znaku protiprávnosti zakládá závěr, že o čin povahy úmyslného trestného činu v tomto případě spíše nejde (byť byla věc vlastníkovu odňata např. násilím)“.³⁸² Osoba jednáající za okolností vylučujících protiprávnost jedná dovoleně, nikoliv protiprávně. Za takových okolností nepáchá trestný čin a nemůže být odpovědná ani za přestupek nebo jiný správní delikt. V tom se tento případ odlišuje od případů zániku trestní odpovědnosti. V případě zániku trestní odpovědnosti šlo od počátku o trestný čin, ale až následně nastala skutečnost, která trestní odpovědnost vyloučila. Naopak v případě okolností vylučujících protiprávnost nikdy o trestný čin nešlo. Nejednala-li osoba nikdy protiprávně, nelze takovou situaci podle mého názoru posuzovat ani jako jednání (čin) povahy úmyslného trestného činu.

V případě pozbytí věci ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu, je potřeba věnovat pozornost také slovu pozbytí, které je v tomto ustanovení OZ obsaženo. Pozbytí věci je širším pojmem než pojem odnětí. V případě odnětí věci musí dojít k určité aktivní činnosti třetí osoby, která věc odnímá. Naopak pod pojem pozbytí věci spadá jak ztráta věci, tak situace, kdy věc byla vlastníkovu pachatelem odňata, ale i další situace, kdy se věc dostala mimo sféru vlastníka, např. Istitivě vylákání věci.³⁸³ Přestože by se v těchto případech mohlo z pohledu trestního práva jednat o podvod, je Istitivě vylákání v Německu i Rakousku chápáno jako případ, kdy vlastník svou věc dobrovolně vydal. „Pokud tedy třetí osoba od vlastníka Istitivě vyláká věc a dále ji zcizí za úplatku jinému, bude nabyvatel chráněn, byť lze v jednání zcizitele, kterým byla věc vylákána, spatřovat čin povahy úmyslného trestného činu, resp. dokonce trestný čin samotný.“³⁸⁴ Tyto názory jsou tedy ve shodě s názorem Szpunara uváděným výše v podkapitole věnované svěřeni věci. Konstrukce obsažená v OZ je proto mnohem širší, než konstrukce uvedená v polském KC, kde se v čl. 169 § 2 hovoří o ukradených věcech.³⁸⁵ V případě ztráty či pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu by se tak na první pohled mohlo zdát, že pozice vlastníka věci je velice dobrá a bude pro něj snadné domoci se vydání věci. Toto zdání však klame, neboť je na vlastníkovu, aby prokázal, že došlo ke ztrátě, či pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu, což však nebude jednoduché, neboť vlastník nemusí mít

³⁷⁹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 128.

³⁸⁰ § 12 odst. 2 TZ „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

³⁸¹ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 128.

³⁸² Tamtéž.

³⁸³ Tamtéž.

³⁸⁴ Tamtéž.

³⁸⁵ Rzeczy skradzione.

vůbec vědomost o tom, zda např. věc ztratil, či mu byla svémocně odňata, popř. kdo mu věc svémocně odňal.

7.3.1 Odlišné nároky kladené na vlastníka v případě aplikace § 1344 a § 1110

Je vhodné poukázat na to, že v případě aplikace pravidel o nabytí zástavního a vlastnického práva od neoprávněného jsou na vlastníka zástavy kladeny různé požadavky.

Podle § 1344 je vlastník zástavy chráněn vůči provozovateli zastavárenského závodu. Pokud se zástava ještě nachází v zastavárenském závodu, přičemž se nejedná o věc, kterou vlastník zástavci svěřil, může se vlastník zástavy domáhat vůči provozovateli zastavárenského závodu vydání věci, pokud prokáže, že věc pozbyl ztrátou, nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

Pokud se však již zástava v zastavárenském závodu nenachází a došlo k nabytí od neoprávněného, tedy bychom aplikovali § 1110, potom má původní vlastník zástavy možnost domáhat se po novém vlastníku zástavy vydání věci, ovšem v tomto případě by původní vlastník musel prokázat, že zástavu pozbyl ztrátou (toto je tedy stejné), nebo že mu věc byla odňata svémocně (nikoliv tedy pouze činem povahy úmyslného trestného činu) a zároveň by ovšem ještě musel původní vlastník prokazovat, že od ztráty nebo odnětí věci uplynuly nejvýše tři roky.

Domnívám se však, že zde neexistují racionální důvody, proč by na vlastníka zástavy, resp. v případě aplikace § 1110 původního vlastníka zástavy, měly být kladeny jiné požadavky. Opět se tedy jedná o případ, kdy zákonodárce bez rozumného důvodu upravuje podobné situace odlišně.

7. 4 Může být věc vlastníkem svěřena a zároveň jím být ztracena či pozbyta činem povahy úmyslného trestného činu?

V § 1344 jsou uvedeny dva kumulativní požadavky, které se však, a to alespoň částečně, překrývají. Jednak 1) nesmí jít o věc svěřenou, jednak 2) musí jít o věc ztracenou, resp. získanou činem povahy úmyslného trestného činu. Pokud však byla věc ztracena, je zřejmé, že nemohla být současně svěřena. Platí ale totéž také ve vztahu k úmyslnému trestnému činu? Pokud by se obojí mělo vždy překrývat, pak zákonodárce mohl nechat jen prvně uváděnou kategorii – že nejde o věci svěřené. Jsou tedy vůbec myslitelné situace, kdy je věc svěřena a současně ji můžeme podřadit pod věc získanou činem povahy úmyslného trestného činu?

Jak je uvedeno již v kapitole 7.2, svěřením se rozumí dobrovolné přenechání věci třetí osobě. Naopak ztrátou (blíže uvedeno v kapitole 7.3) myslíme právní skutečnost na lidské vůli nezávislou, tedy situaci, kdy věc bez vůle vlastníka opustí sféru vlastníkovu vlivu. Pokud je svěřením věci chápáno jako dobrovolné přenechání věci cizí osobě, a naopak ztrátu věci vnímáme jako právní událost nezávislou na lidské vůli, je již z tohoto zřejmé, že pro svěřením věci a pro její ztrátu jsou z pohledu vůle vyžadovány jiné předpoklady, a tudíž se kloním k závěru, že nebudou vznikat situace, kdy by se zároveň jednalo o svěřením věci a zároveň o její ztrátu. Pro svěřením věci je totiž vyžadována vůle vlastníka svěřit věc třetí osobě, naopak při ztrátě se věc ocitne mimo sféru vlastníkovu vlivu bez jeho vůle.

Trochu jiná situace však z mého pohledu nastává v případě svěřením věci. Dle mého názoru jsou totiž myslitelné situace, kdy vlastník věc vydá sice dobrovolně (svěří věc), avšak na základě omylu. V Německu³⁸⁶ a Polsku³⁸⁷ jsou i případy svěřením věci na základě omylu

³⁸⁶ WEBER, Ralph. *Sachenrecht I. Bewegliche Sachen*. 3. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2013, s. 145.

³⁸⁷ SZPUNAR, Adam. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999, s. 73.

posuzovány jako dobrovolné vydání věci. A to zejména z toho důvodu, že „(v)ětší míru „zavinění“ zde nese přeci jen vlastník, který neučinil dost, aby se omylu vyhnul.“³⁸⁸

Je potřeba si ovšem uvědomit, že ne vždy musí být vlastník uveden v omyl úmyslně. Budou nastávat rovněž případy, kdy k uvedení v omyl dojde např. neúmyslně druhou stranou či třetí osobou a vlastník tak vůbec nemusel jednat nedbale. Mám však za to, že i v takovém případě, nese vlastník větší míru „zavinění“, než nabyvatel v dobré víře, a proto bychom podle mého názoru rovněž v těchto případech měli hovořit o dobrovolném svěření věci.

Kde se však názory rozcházejí, je případ tzv. kvalifikovaného omylu, tedy lsti, kdy je věc od vlastníka vylákána třetí osobou tím, že je vlastník záměrně uveden v omyl. Zatímco v Německu jsou i tyto případy zásadně považovány za svěření věci, opačně je tomu v Polsku. Souhlasím však s Téglem a Zajícem, podle kterých „ani úmyslné uvedení v omyl nemůže vyloučit závěr o dobrovolnosti svěření věci – vlastníková vůle je svobodná, byť se utvářela na základě nesprávné představy. Vyšší riziko má nést nedbalý vlastník než nabyvatel v dobré víře, a to i tehdy, představuje-li lstivé vylákání trestný čin (typicky trestný čin podvodu dle § 209 TrZ).

Dle našeho mínění však nelze o svěření věci mluvit tam, kde byla věc vydána v důsledku výhrůžky (např. v důsledku hrozby násilím).³⁸⁹ Mohou tudíž vznikat případy, kdy bude věc svěřena a zároveň půjde o její pozbytí činem povahy úmyslného trestného činu.

7.5 Právo na vydání věci

Jsou-li splněny předpoklady uvedené v § 1344, může se vlastník domáhat vydání věci. Za povšimnutí stojí, že ačkoliv to z tohoto ustanovení neplyne explicitně, je vyžadováno, aby byl zastavárník v dobré víře v to, že zástavce je oprávněn zříditi k dané věci zástavní právo. Uvedený závěr dovozují z toho, že § 1344 je modifikací § 1343, a proto musejí být dle mého názoru i v případě aplikace § 1344 splněny obecné podmínky podle § 1343, jako je právě zmíněná dobrá víra. Při postupu podle § 1344 je vlastníkovu zástavu poskytnuta rozšířenější míra ochrany, než je tomu v případě postupu podle § 1343, nicméně to nic nemění na tom, že i tak je potřeba vyžadovat dobrou víru provozovatele zastavárny.

I přesto však nebude provozovatel zastavárenského závodu proti vlastníkovu chráněn, a i přes svou dobrou víru bude povinen vydat věc vlastníkovu.

Můžeme si však klást otázku, zda je právo vlastníka na vydání věci nějakým způsobem časově limitováno, nebo mu svědčí po neomezenou dobu.

V § 1344 nenalezneme explicitně upravenou žádnou lhůtu, ve které má vlastník věci možnost tyto skutečnosti prokazovat a požadovat tak vydání věci. Bezoušková z toho dovozuje, že zákonodárce nestanovil vlastníkovu žádnou lhůtu a zároveň podotýká, že ve věcném záměru OZ byla původně stanovena pouze jednoroční lhůta.³⁹⁰

Přestože není žádná lhůta stanovena, mohlo by dojít k tomu, že se vlastníkův nárok promlčí? Je známo, že vlastnické právo se nepromlčuje.³⁹¹ Jak uvádí Eliáš „(h)lavní důsledek tohoto pojetí je v nepromlčitelnosti práva (nároku – pozn. aut.) domáhat se vydání věci za předpokladu, že vlastnické právo trvá.“³⁹² Nárok na vydání věci se tedy vlastníkovu nepromlčuje. Tento přístup však není jediným možným. Např. v německém právu je v § 197

³⁸⁸ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 124.

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Nabytí vlastnického práva k movité věci od neoprávněného podle německé právní úpravy a návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 7, s. 251.

³⁹¹ § 614 „Nepromlčuje se vlastnické právo ani právo domáhat se rozdělení společné věci, právo na zřízení nezbytné cesty a právo na vykoupení reálného břemene.“

³⁹² ELIÁŠ, Karel. Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 17, č. 1–2, s. 49.

odst. 1, bod 2 BGB uvedeno, že pokud není stanoveno jinak, promlčí se nárok na vydání vlastnictví ve lhůtě 30 let.³⁹³

I když se vlastnické právo nepromlčuje, musí být vlastník na pozoru, aby k zástavě nevydržela vlastnické právo třetí osoba. Přestože tedy nedochází k promlčení vlastnického práva vlastníka zástavy, může se vlastník ocitnout v situaci, kdy již v důsledku běhu času nebude možné domáhat se úspěšně vydání věci. Budou-li splněny podmínky vydržení, dojde po uplynutí vydržecí doby k vydržení vlastnického práva³⁹⁴ a za této situace by již původnímu vlastníkovi věci nepostačovalo ani to, kdyby prokázal, že věc pozbyl ztrátou nebo činem povahy úmyslného trestného činu.

Jaká je tedy povaha časového úseku, ve kterém má vlastník možnost domáhat se vydání věci vůči provozovateli zastavárenského závodu? Vycházím z toho, že pokud jsou splněny podmínky uvedené v § 1344, dojde ke vzniku zástavního práva a toto právo trvá. Dle mého názoru však takto vzniklé zástavní právo nepůsobí vůči vlastníkovi zástavy, a to *ex lege* – z důvodu zákonné relativní neúčinnosti. Podle mého názoru má proto vlastník zástavy možnost namítat tuto relativní neúčinnost. I v rámci české právní úpravy bych se přikláněla k tomu, že daný časový úsek, ve kterém je vlastník oprávněn dovolávat se neúčinnosti, je lhůtou, která bude svou povahou prekluzivní (shodně jako Gola, jak je uvedeno níže). Jelikož v § 654 nemáme obecně stanoveny délky prekluzivních lhůt, jsem toho názoru, že by mělo docházet k analogické aplikaci lhůty uvedené v § 1110 upravujícím podobné situace, a že by tedy tato lhůta měla být tříletá.

Zatímco z textace § 1344 musíme v České republice dovozovat, do kdy má vlastník právo na vydání věci dle tohoto ustanovení, v polském KC je tato otázka zodpovězena zřetelněji, když je v čl. 169 § 2 uvedeno, že v případě, kdy vlastník věc ztratil, nebo mu byla odcizena, nabyvatel může nabýt vlastnické právo až po uplynutí tří let od chvíle, kdy došlo ke ztrátě nebo odcizení věci.³⁹⁵ Jak uvádí Stelmachowski, tato konstrukce je přejata z francouzského práva. Nebude-li však nabyvatel po celou vydržecí dobu v dobré víře, že právo nabyl od oprávněné osoby, nedojde k vydržení a vlastník tak může i nadále vindikovat svou věc.³⁹⁶ Jak přitom dodává Gola³⁹⁷, v polské doktríně není jednotný názor ohledně povahy tříletého časového úseku zmíněného v čl. 169 odst. 2 KC – není možné jej spojovat s vydržením ani s promlčením, neboť s promlčením se pojí nečinnost vlastníka po stanovený časový úsek, tato nečinnost je však pouze jedním z předpokladů podle čl. 169 odst. 2 KC. Dle Goly je proto

³⁹³ § 197 odst. 1 BGB „In 30 Jahren verjähren, soweit nicht ein anderes bestimmt ist,

1. Schadensersatzansprüche, die auf der vorsätzlichen Verletzung des Lebens, des Körpers, der Gesundheit, der Freiheit oder der sexuellen Selbstbestimmung beruhen,

2. Herausgabeansprüche aus Eigentum, anderen dinglichen Rechten, den §§ 2018, 2130 und 2362 sowie die Ansprüche, die der Geltendmachung der Herausgabeansprüche dienen,

3. rechtskräftig festgestellte Ansprüche,

4. Ansprüche aus vollstreckbaren Vergleichen oder vollstreckbaren Urkunden,

5. Ansprüche, die durch die im Insolvenzverfahren erfolgte Feststellung vollstreckbar geworden sind, und

6. Ansprüche auf Erstattung der Kosten der Zwangsvollstreckung.“

³⁹⁴ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 382.

³⁹⁵ Art. 169 § 2 KC: „Jednakże gdy rzecz zgubiona, skradziona lub w inny sposób utracona przez właściciela zostaje zbyta przed upływem lat trzech od chwili jej zgubienia, skradzenia lub utraty, nabywca może uzyskać własność dopiero z upływem powyższego trzyletniego terminu. Ograniczenie to nie dotyczy pieniędzy i dokumentów na okaziciela ani rzeczy nabytych na urzędowej licytacji publicznej lub w toku postępowania egzekucyjnego.“

³⁹⁶ STELMACHOWSKI, Andrzej. In GNIEWEK, Edward a kol. *Tom 4, Prawo rzeczowe*. 2. vydání. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck; Instytut Nauk Prawnych PAN, 2007, s. 357–358.

³⁹⁷ GOLA, Alfred. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. vydání. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1982, s. 67.

uvedený tříletý časový úsek zákonem stanoveným úsekem svého druhu blízcím se svou povahou prekluzi.

7.5.1 Právo provozovatele zastavárenského závodu požadovat po vydání věci po vlastníku zaplacení částky vyplacené zástavci?

S čím se na rozdíl od České republiky v Polsku nesetkáme, je výslovné uvedení toho, že provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci, ani přirostlé úroky. Je-li v § 1344 uvedeno, že provozovatel zastavárenského závodu toto právo nemá před vydáním věci, nabízí se otázka, zda mu toto právo vznikne poté, co věc vlastníkovvi vydá.

Odpověď na tuto otázku musí být záporná. Jak uvádí Fiala, je poslední věta § 1344 nadbytečná, neboť je zřejmé, že provozovatel zastavárenského závodu nemá vůči vlastníkovvi zástavy žádnou pohledávku, tudíž po něm nemůže požadovat úhradu takové neexistující pohledávky.³⁹⁸ Souhlasím s Fialou, že tato věta je v § 1344 nadbytečná.

Jak je zmiňováno již výše, inspirací pro toto ustanovení byl čl. 464 alinea 3 španělského občanského zákoníku, ve kterém je uvedeno, že vlastníkovvi věcí zastavených v zastavárenském závodu, který vznikl na základě oprávnění uděleného státem, se, bez ohledu na to, kdo tyto věci zastavil, nemůže domáhat vydání těchto věcí bez toho, aniž by nejprve uhradil částku odpovídající ceně zástavy a splatným úrokům.³⁹⁹ S ohledem na tento inspirační zdroj se domnívám, že se věta o tom, že provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníkovvi, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky, do toho ustanovení dostala právě v důsledku reakce na čl. 464 španělského občanského zákoníku. Ve Španělsku se však setkáváme s odlišnou koncepcí, neboť zde musí vlastníkovvi zástavy nejprve uhradit cenu zástavy včetně splatných úroků.

Domnívám se, že český zákonodárce chtěl na tuto skutečnost reagovat a záměrně uvedl, že před vydáním věci není vlastníkovvi zástavy povinen hradit provozovateli zastavárenského závodu žádnou částku. Bohužel taková formulace vyvolává výše uvedenou otázku, zda má provozovatel zastavárenského závodu právo na úhradu částky vyplacené zástavci a přirostlé úroky poté, co dojde k vydání věci. Pokud měl zákonodárce potřebu postavit najisto, že provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníkovvi uvedenou náhradu, mělo být uvedeno, že provozovatel zastavárenského závodu nemá před ani po vydání věci nárok na úhradu částky vyplacené zástavci, ani na úhradu přirostlých úroků.

Čeho se však provozovatel zastavárenského závodu nemůže domoci vůči vlastníkovvi, toho se může domáhat vůči zástavci, neboť mu v takovém případě svědčí vůči zástavci právo na „vrácení zapůjčené částky“.⁴⁰⁰ Domnívám se, že tento přístup zákonodárce je správný, neboť by nebylo vhodné požadovat po vlastníkovvi, aby za to, že mu bude vydána jeho vlastní věc, ještě něco hradil.

S podobnou textací, jako je uvedena v § 1344, se setkáváme také v § 999, podle kterého „ani poctivý držitel se nemůže domáhat, aby mu byla nahrazena cena, za kterou na sebe věc převedl.“ Jak přitom uvádí Spáčil „(u)vedené ustanovení má vzor v § 333 OZO, podle jehož první věty platilo: „Ani poctivý držitel nemůže žádat za věc, jež mu byla přenechána, cenu, kterou dal svému předchůdci.“ Jde o to, že poctivý držitel mohl nabýt věc za úplatu od třetí

³⁹⁸ FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 990.

³⁹⁹ „Tampoco podrá el dueño de cosas empeñadas en los Montes de Piedad establecidos con autorización del Gobierno obtener la restitución, cualquiera que sea la persona que la hubiese empeñado, sin reintegrar antes al Establecimiento la cantidad del empeño y los intereses vencidos.“ – Vlastník věcí zastavených v zastavárnách vzniklých na základě povolení vlády, nemůže tyto věci získat zpět, bez ohledu na to, kdo je zastavil, bez toho, aniž by nejprve uhradil částku odpovídající ceně zástavy a všech splatných úroků. (přeloženo autorkou).

⁴⁰⁰ FIALA, Josef. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 990.

osoby, a poté, co její vlastník zjistil, kde se věc nachází, je povinen mu ji na základě jeho kvalifikované žádosti vydat. V takovém případě nemůže žádat, aby mu vlastník nahradil kupní cenu; takový nárok může podle okolností mít jen vůči svému předchůdci.⁴⁰¹ Spáčil však pouze konstatuje, že poctivý držitel nemůže žádat nahrazení kupní ceny po vlastníkově, neboť tento nárok může mít případně jen vůči svému předchůdci. Nikterak tento závěr nezdůvodňuje. Odpověď proto podává až Petrov, který uvádí, že § 999 „staví najisto, že to, co držitel vynaložil na pořízení věci (vynaložená kupní cena, směnná věc apod.), nepředstavuje náklad ve smyslu § 997, a tedy se nenahrazuje.“⁴⁰²

Podobná situace nastává v případě § 1344 – provozovatel zastavárenského závodu nemá vůči vlastníku nárok na zaplacení částky vyplacené zástavci, neboť vlastník by tak musel zaplatit za to, že je mu vydávána jeho vlastní věc. Jediný, vůči komu však provozovatel zastavárenského závodu tento nárok má, je zástavce.

⁴⁰¹ SPÁČIL, Jiří. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 114.

⁴⁰² PETROV, Jan. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník, Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1063.

Závěr

Z předkládané disertační práce je patrné, že s institutem nabytí zástavního práva od neoprávněného je spojena řada interpretačních i aplikačních problémů.

Celá práce je proto pro lepší přehlednost rozdělena do celkem sedmi kapitol, které jsou dále členěny na podkapitoly.

První kapitola předkládané práce je zaměřena na posouzení legitimacy zatížení cizí věci zástavním právem. Je zde předložen přehled jednotlivých teorií evropské nauky, které se týkají možnosti nabytí práva od neoprávněného, kterými je demonstrováno, že je možné najít více cest, kterými lze přistupovat k zastavení cizí věci a zároveň je uvedeno, že některé ze zmíněných teorií jsou z mého pohledu nepřijatelné, např. teorie okamžitého vydržení, ale naopak z jiných teorií můžeme vycházet a použít je v rámci zkoumání institutu zřízení zástavního práva k cizí věci. V této souvislosti je zmíněno také to, že v souvislosti s odůvodněním přípustnosti zastavení cizí věci se rovněž Ústavní soud zabýval legitimitou tohoto institutu, když dospěl k závěru, že je nutné zakotvit v našem právním řádu možnost nabývání od neoprávněného, neboť opak by nebyl v souladu se zásadami ústavního práva, protože by tak docházelo k porušování právní jistoty a ochrany práv, která byla nabyta v dobré víře.⁴⁰³

Kapitola číslo dvě pojednává o historickém vývoji zkoumaného institutu, a to od dob římského práva až po OZ.

Třetí kapitola přináší obecný přehled nabytí práva od neoprávněného podle OZ. V rámci této kapitoly je proto poukázáno na to, že úprava nabytí od neoprávněného se v OZ nenachází na jednom místě, ale je o něm pojednáno na různých místech tohoto zákona. Na závěr této kapitoly je potom připojeno srovnání právní úpravy nabytí vlastnického a zástavního práva od neoprávněného k věci neevidované ve veřejném seznamu. V rámci této komparace je přitom poukázáno na to, jaké rozdílné podmínky jsou v OZ formulovány pro nabytí vlastnického a zástavního práva od neoprávněného.

Čtvrtá kapitola je věnována zastavení cizí movité věci neevidované ve veřejném seznamu, resp. jednotlivým předpokladům, které je potřeba splnit pro to, aby mohlo dojít k nabytí zástavního práva od neoprávněného. V rámci jednotlivých podkapitol této kapitoly je proto nejprve pojednáno o zástavní smlouvě. Zejména je zde uváděno, že v této smlouvě musí být vymezena zajištěná pohledávka a zástava. Pokud movitá věc není odevzdána zástavnímu věřiteli, nebo třetí osobě, která ji má pro zástavního věřitele opatrovat, vyžaduje smlouva písemnou formu. Upozorněno je rovněž na ujednání, která je zakázáno si v zástavní smlouvě sjednat (§ 1315). A je zde rovněž poukázáno na to, že § 1760, podle kterého neplatnost smlouvy samo o sobě nevyvolává to, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, se vztahuje jen k obligačním účinkům kontraktu. Zmiňované ustanovení se proto týká platnosti či neplatnosti smlouvy, nikoliv toho, zda se někdo stane nabyvatelem převáděného práva.

V rámci druhé podkapitoly kapitoly číslo čtyři je pozornost upřena na způsobilý předmět zástavního práva. Zejména je zde pojednáno o tom, že se zástava může nacházet v různém vlastnickém režimu, což bude mít výrazný vliv na to, zda se bude jednat o zastavení cizí věci, či nikoliv. Upozorněno je zde také na tu skutečnost, že v určitých případech to může být také sám vlastník, kdo nebude oprávněn nakládat se svou vlastní věcí, a to např. na základě smluvního ujednání, rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo na základě zákona. Pojednáno je zde však také o situacích, kdy se zástava nachází v SJM a ohledně zřízení zástavního práva jedná pouze jeden z manželů. Poukázáno je v této podkapitole proto např. také na to, že zřízení zástavního práva pouze jedním z manželů může vést k relativní neplatnosti takového právního jednání manžela. A opomenuty nemohly zůstat ani situace, kdy je zástava v podílovém

⁴⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. III. ÚS 705/16.

spoluvlastnictví více osob, přičemž zástavcem je pouze jeden ze spoluvlastníků. Zde je potřeba rozlišovat, zda je zastavován pouze spoluvlastnický podíl, nebo věc jako celek. Každý ze spoluvlastníků je výlučným vlastníkem svého spoluvlastnického podílu, a proto se v takovém případě nejedná o zastavení cizí věci. Naopak v případě zřizování zástavního práva k věci jako celku, je nutné zkoumat, proč ke zřízení tohoto práva dochází a podrobněji je zde proto rozebráno posuzování platnosti či neplatnosti takového jednání. Dále jsou zde zkoumány rovněž situace, kdy zástavce sice není vlastníkem věci, avšak je oprávněn zřídit k věci zástavní právo a také situace, kdy není oprávněn toto právo zřídit.

V další podkapitole čtvrté kapitoly je pojednáno o dobré víře zástavního věřitele v oprávnění zástavce zřídit k věci zástavní právo. Zejména je zde uvedeno, co se dobrou vírou rozumí, tedy že za *bona fide* označujeme „subjektivní přesvědčení lidské bytosti o něčem, co ve skutečnosti může být, ale nemusí. Jedná se o psychickou (duševní) činnost člověka zaměřenou na určitou ideu, nápad, myšlenku, hodnotu a sledování této hodnoty, které je více či méně trvalé. V tomto směru není rozhodující, jestli jev, v jehož existenci (neexistenci) dotyčný věří (důvěřuje), také ve skutečnosti existuje. Víra sama o sobě jako psychická kategorie ještě není zmařena samotným faktem, že jí neodpovídá skutečná realita (faktický stav).“⁴⁰⁴ Neméně důležitou otázkou, která je v této podkapitole řešena, je časový aspekt dobré víry. Kdy je uvedeno, že se shodují s Dobrovolnou⁴⁰⁵, podle které pozdější zlá víra neškodí, a proto pokud nabyvatel pozbyde *bona fide* poté, co již nabyl právo od neoprávněného, nemá to vliv na samotné nabytí práva od neoprávněného. Jinými slovy řečeno, pozdější ztráta dobré víry nezpůsobuje ztrátu dříve nabytého práva od neoprávněného.

V následujících dvou podkapitolách je poté pozornost věnována odevzdání a přijetí zástavy. Upozorněno je zde zejména na jednotlivé možnosti odevzdání věci, tj. *traditio corporalis*, *traditio brevi manu* a *longa manu* a také *constitutum possessorium*, kdy je zejména uvedeno, že v případě *constitutum possessorium* mám za to, že tento postup nenaplnuje požadavek odevzdání věci. A ohledně *traditio longa manu* je poukázáno na to, že v tomto případě je odevzdání svým způsobem „podmíněné“. Touto podmíněností se myslí to, že v případě, kdy se zástava na daném místě nenachází a nabyvatel tak danou věc nemohl získat do své moci, nemůžeme o odevzdání věci nejspíše hovořit. Obdobné závěry jsou učiněny rovněž ohledně přijetí. Zároveň je zde zmínka také o tom, že dle mého názoru není nezbytné, aby odevzdání věci činil vždy zástavce a přijetí věci činil vždy věřitel, ale mám za to, že tak může činit i třetí osoba (v případě odevzdání věci na základě pokynu zástavce a v případě přijetí věci na základě pokynu věřitele).

V šesté podkapitole kapitoly čtyři je dále pojednáno o zastavení cizí věci zápisem do rejstříku zástav, kdy je uvedeno, že podle mého názoru se i v případě zastavení cizí věci zápisem do rejstříku zástav vyžaduje dobrá víra věřitele a je rovněž vyžadováno, aby došlo k odevzdání a přijetí zástavy.

V rámci páté kapitoly je zkoumána možnost aplikace § 1112 v případě zastavení cizí věci, když je zde pojednáno zejména o tom, zda lze dané ustanovení použít vždy v případě zastavení cizí věci, nebo nikoliv. Přičemž je zde uvedeno, že ne v každém případě zastavení cizí věci je § 1112 aplikovatelný. Proto např. v případě, kdy bychom § 1112 aplikovali v neprospěch původního vlastníka zástavy, jednalo by se o aplikaci tohoto ustanovení, která by byla hrubě v rozporu s jeho účelem.⁴⁰⁶

V šesté kapitole je zkoumání podrobena myšlenka, zda vůbec existuje nějaké právo, které by bylo neslučitelné se zástavním právem a zda tedy není nutné označit § 1343 odst. 3 za

⁴⁰⁴ TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 18, č. 1–2, s. 39.

⁴⁰⁵ DOBROVOLNÁ, Eva. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: Věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 371.

⁴⁰⁶ PETROV, Jan. In PETROV, Jan, VÝTISK, Michal a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1192.

obsolentní. Je zde přitom učiněn závěr, podle kterého zmíněné ustanovení za obsolentní označit nelze, neboť mám za to, že věcným právem, které je neslučitelným s právem zástavním, je zákaz zatížení, resp. přímo zákaz zastavení, který by byl sjednán jako právo věcné.

Kapitola číslo sedm je věnována zastavení cizí věci v zastavárenském závodu, tedy § 1344 a zkoumání jednotlivých předpokladů, které musejí být naplněny pro to, aby došlo k zastavení cizí věci dle tohoto ustanovení. V rámci jednotlivých podkapitol je proto pojednáno nejprve o tom, co se rozumí zastavárenským závodem. Stranou nemohlo zůstat ani pojednání o tom, jaké smlouvy jsou v zastavárenských závodech uzavírány. Zejména tedy smlouva zástavní nebo komisionářská. Vyloučeno není ani uzavření smlouvy o obchodním zastoupení či smlouvy kupní, ale v takových případech bychom dle mého názoru nepostupovali podle § 1344. Vymezeno je také to, že by se § 1344 mohl v určitých případech aplikovat také při zastavení cizí nehmotné věci.

Ve následující podkapitole je pozornost zaměřena na požadavek svěřeni věci. Pro svěřeni věci by mělo být příznačné, že je učiněno na základě rozhodnutí vlastníka. Nemělo by přitom hrát roli, zda toto rozhodnutí předcházelo svěřeni věci, nebo bylo učiněno až následně.

Dále je poté pojednáno o pozbytí věci ztrátou či činem povahy úmyslného trestného činu. V případě, že vlastník zástavy prokáže, že věc pozbyl ztrátou, může se za splnění určitých okolností domáhat vydání věci. Přestože ne vždy musí ke ztrátě dojít z důvodů na straně vlastníka, domnívám se, že by bylo neudržitelné, aby bylo rozlišováno mezi situacemi, zda ke ztrátě došlo z důvodu zavinění vlastníka, nebo nikoliv. Rozhodujícím by proto mělo být pouze to, zda ke ztrátě došlo, či nikoliv, a ne zavinění ztráty. V rámci této podkapitoly je dále zkoumáno rovněž pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu, neboť vlastník se může domáhat vydání věci také v případě, kdy prokáže, že věc pozbyl činem povahy úmyslného trestného činu. Jak je v této podkapitole uvedeno, za činy povahy úmyslného trestného činu je nutno považovat jak úmyslné činy, které naplňují skutkovou podstatu některého trestného činu, tak také činy, které budou naplňovat všechny znaky daného trestného činu, avšak spáchaný čin nebude tak společensky škodlivý, aby došlo k trestní represi,^{407, 408} a rovněž také činy, které v době jejich spáchaní splňovaly veškeré znaky trestného činu, ale následně, tedy až po spáchaní trestného činu, došlo k zániku trestní odpovědnosti. Stranou nemohla zůstat ani myšlenka, zda může vlastník věc svěřit a zároveň ji ztratit, nebo pozbyt činem povahy úmyslného trestného činu. Přičemž je zde uveden závěr, podle něhož mám za to, že ke svěřeni věci a zároveň její ztrátě dojít nemůže, naopak mohou nastat případy, kdy bude věc svěřena a zároveň dojde k jejímu pozbytí činem povahy úmyslného trestného činu.

V páté podkapitole sedmé kapitoly je potom pozornost zaměřena na právo na vydání věci, které za splnění předpokladů uvedených v § 1344 svědčí vlastníku věci. Zákon však explicitně nestanoví, zda je toto právo vlastníka nějak časově omezeno. Jak je známo, vlastnické právo se nepromlčuje. Přesto by však měl být vlastník věci na pozoru, neboť pokud v mezidobí k zástavě vydrží třetí osoba vlastnické právo, ocitne se původní vlastník zástavy v situaci, kdy pro něj již nebude možné věc úspěšně vindikovat. V rámci této podkapitoly je také věnováno zamyšlení možnosti provozovatele zastavárenského závodu požadovat po vydání věci po vlastníkově zaplacení částky rovnající se částce vyplacené zástavci. V § 1344 je uvedeno, provozovatel zastavárenského závodu nemá právo požadovat po vlastníku, aby mu před vydáním věci zaplatil částku vyplacenou zástavci ani přirostlé úroky. Máme tomu tedy rozumět tak, že po vydání věci již provozovatel zastavárenského závodu toto právo má? Domnívám se, že nikoliv a že je tato věta pouze formulována v reakci na čl. 464 alinea 3 španělského občanského zákoníku, který byl inspirací pro § 1344, a ve kterém se uvádí, že vlastník věci

⁴⁰⁷ TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabyvání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 128.

⁴⁰⁸ § 12 odst. 2 TZ „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

zastavených v zastavárenském závodě, který vznikl na základě oprávnění uděleného státem, se, bez ohledu na to, kdo tyto věci zastavil, nemůže domáhat vydání těchto věcí bez toho, aniž by nejprve uhradil částku odpovídající ceně zástavy a splatným úrokům.⁴⁰⁹

⁴⁰⁹ „Tampoco podrá el dueño de cosas empeñadas en los Montes de Piedad establecidos con autorización del Gobierno obtener la restitución, cualquiera que sea la persona que la hubiese empeñado, sin reintegrar antes al Establecimiento la cantidad del empeño y los intereses vencidos.” – Vlastník věcí zastavených v zastavárnách vzniklých na základě povolení vlády, nemůže tyto věci získat zpět, bez ohledu na to, kdo je zastavil, bez toho, aniž by nejprve uhradil částku odpovídající ceně zástavy a všech splatných úroků. (přeloženo autorkou).

Seznam použitých zdrojů

A) Tuzemské

Monografie, učebnice, komentáře

- BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník 2014 – nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2014, 375 s.
- BOHÁČEK, Miroslav. *Nástin přednášek o soukromém právu římském. Úvod – práva věcná*. 1. vydání. Praha: nákladem vlastním, 1945, 114 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář*. 1. svazek, § 1–487. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, 1391 s.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 1. vydání. Praha: Otto, 1910, s. 294.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V: Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1344 s.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI: Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2046 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, 976 s.
- KAPRAS, Jan. *K dějinám českého zástavního práva*. 1. vydání. Praha: Sborník věd právních a státních, 1903, 114 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek I, § 1–117. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 649 s.
- MELZER, Filip. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek III, § 419–654. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, 1264 s.
- MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV/1, § 655–793. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, 2064 s.
- OTTO, Jan a kol. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 27. díl, Vůz – Žyžkowski. Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto v Praze, 1908, 915 s.
- PETR, Bohuslav. *Nabývání vlastnictví originárním způsobem*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, 183 s.
- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 3352 s.
- RANDA, Antonín. *Držba. Právo vlastnické*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 1923, 588 s.

- SEDLÁČEK, Jaromír. *Obligční právo*. 1. díl. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 323 s.
- SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník I: (§ 1–459): komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 738 s.
- SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976–1474): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1688 s.
- SPÁČIL, Jiří. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 253 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek III*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 1328 s.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář, Svazek V*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 1700 s.
- VÁŽNÝ, František. *Sbírka rozhodnutí nejvyšších stolic soudních republiky Československé*. 1. vydání. Praha: Právnické vydavatelství JUDr. V. Tomsa, 1928, 1855 s.
- VYMAZAL Lukáš. *Zástavní právo (§ 152–172 občanského zákoníku)*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, 270 s.
- VYMAZAL, Lukáš. *Zástavní právo v novém občanském zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.)*. 1. vydání. Praha: Linde, 2014, 496 s.

Odborné články

- BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Nabytí vlastnického práva k movité věci od neoprávněného podle německé právní úpravy a návrhu občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 7, s. 246–252.
- ELIÁŠ, Karel. K některým základním otázkám rekodifikace českého soukromého práva. *Právník*, 1997, roč. 136, č. 2, s. 105–128.
- ELIÁŠ, Karel. Návrh úpravy promlčení v osnově občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 17, č. 1–2, s. 47–52.
- FIALA, Josef. Zastavení cizí věci a osud zástavního práva po odstoupení od smlouvy. *Právní rozhledy*, 2003, roč. 23, č. 1, s. 25–26.
- KINDL, Jiří. Některé otázky k zajištění budoucích pohledávek zástavním právem. *Ad notam*, 2002, roč. 9, č. 4, s. 78–82.
- PETR, Bohuslav. Zásada „nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“ a problematika nabývání od nevlastníka. *Právní rozhledy*. 2012, roč. 20, č. 20, s. 695–703.

- TELEC, Ivo. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 21, č. 1, s. 1–6.
- TÉGL, Petr. Další úvahy o dobré víře v subjektivním smyslu. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 6, s. 183–189.
- TÉGL, Petr. K úpravě dobré víry v návrhu nového občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, roč. 18, č. 1–2, s. 35–42.
- TÉGL, Petr. Lex commissoria, pactum antichretum etc. ad libitum? (O zapovězených ujednáních v zástavních smlouvách dle nového občanského zákoníku). *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 12, s. 454–459.
- TÉGL, Petr. Některé teoretické problémy nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 10, s. 343–352.
- TÉGL, Petr. O kolizi limitovaných věcných práv a způsobech jejího řešení (pokus o uvedení do problematiky). *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 20, s. 687–697.
- TÉGL, Petr. Ochrana poctivého nabyvatele při nabývání vlastnického práva od nevlastníka k movitým věcem nezapsaným ve veřejných seznamech. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 2, s. 43–49.
- TÉGL, Petr. Veřejné seznamy a ochrana dobré víry. Stručný pohled na českou a polskou právní úpravu a jejich srovnání. *Ad notam*, 2007, roč. 13, č. 5, s. 142–148.
- TÉGL, Petr, ZAJÍC, Jaromír. Způsob, jakým věc opustila sféru vlivu vlastníka, jako kritérium důležité pro ochranu nabyvatele při nabývání od neoprávněného. *Právní rozhledy*, 2016, roč. 24, č. 4, s. 120–129.
- ZAPLETAL, Jiří. Zásada dobré víry a její uplatnění v soukromém právu. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 2, s. 60–64.

Právní předpisy

- Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1950 Sb., střední občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku, ve znění účinném do 31. prosince 1991.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 247/2006 Sb., o omezení provozu zastaváren a některých jiných provozoven v noční době, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 29. dubna 1996, sp. zn. IV. ÚS 233/95
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. srpna 2003, sp. zn. I. ÚS 437/02
- Nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2011, sp. zn. II. ÚS 165/11
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. srpna 2012, sp. zn. I. ÚS 3061/11
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. dubna 2014, sp. zn. I. ÚS 2219/12
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. dubna 2016, sp. zn. III. ÚS 705/16
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 1998, sp. zn. 2 Odon 85/97
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. února 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 1999, sp. zn. 21 Cdo 328/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2001, sp. zn. 29 Cdo 2512/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 2074/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. června 2007, sp. zn. 22 Cdo 1330/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2008, sp. zn. 21 Cdo 1723/2007

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. prosince 2009, sp. zn. 21 Cdo 3290/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 21 Cdo 5061/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2012, sp. zn. 21 Cdo 468/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2013 sp. zn. 28 Cdo 2645/2012
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2015, sp. zn. 21 Cdo 473/2014
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. srpna 2016, sp. zn. 21 Cdo 3918/2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2017, sp. zn. 30 Cdo 2871/2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2017, sp. zn. 21 Cdo 2651/2017
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2018 sp. zn. 29 Cdo 2601/2016
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. října 2019, sp. zn. 21 Cdo 1961/2019
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23. listopadu 1998, sp. zn. 5 Cmo 646/97
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. července 2013, sp. zn. 21 Cdo 3127/2012
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2001, sp. zn. IV. ÚS 112/01

Elektronické zdroje

- BEZOUŠKA, Petr. *Zastavárny v novém světle* [online]. prkpartners.cz, 3. dubna 2013 [cit. 25. srpna 2018]. Dostupné na <<https://www.prkpartners.cz/rekodifikace/legislativni-novinky/269-zastavarny-v-novem-svetle/>>.
- Český statistický úřad. *Aktuální populační vývoj v kostce*. [online]. czso.cz, [cit. 19. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>>.
- HEJDUKOVÁ, Bohdana. *Zástavní právo ve světle nového občanského zákoníku*. [online]. hejdukova.cz, 20. března 2014 [cit. 3. června 2017]. Dostupné na <<http://www.hejdukova.cz/zastavni-pravo-NOZ>>.
- KOS, Jiří. *Generální inhibitorium a ochrana práv osob jednajících s povinným*. [online]. epravo.cz, 6. dubna 2012 [cit. 3. června 2019]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/generalni-inhibitorium-a-ochrana-prav-osob-jednajících-s-povinným-81498.html>>.

- PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník*. [online] 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupné na <<http://www.beckonline.cz>>.
- SPÁČIL, Ondřej. *Nabývání od neoprávněného* [online]. bulletin-advokacie.cz, 3. dubna 2014 [cit. 1. ledna 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/nabyvani-od-neopravneneho?browser=mobi>>.
- SUM, Tomáš. *Půjčka a zástavní právo*. [online]. epravo.cz, 10. července 2006 [cit. 8. května 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/pujcka-a-zastavni-pravo-41802.html>>.
- SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. Dostupné na <www.beckonline.cz>.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*. [online]. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné na <www.beckonline.cz>.
- TÉGL, Petr. *Vybrané problémy spojené s principem publicity veřejného seznamu a rejstříku zástav*. [online]. pravni prostor.cz, 10. října 2018 [cit. 1. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.pravni-prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/vybrane-problemy-spojene-s-principem-publicity-verejneho-seznamu-a-rejstriku-zastav>>.
- TÉGL, Petr, MELZER, Filip. *Glosa: k rozsudku Nejvyššího soudu ve věci následků smlouvy uzavřené oběma manželi, jednal-li jeden z nich v duševní poruše*. [online]. bulletin-advokacie.cz, 16. července 2018 [cit. 12. května 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/glosa-k-rozsudku-nejvyssiho-soudu-ve-veci-nasledku-smlouvy-uzavrene-obema-manzeli-jednal-li-jeden-z-nich-v-dusevni-poruse>>.
- VAVŘINA, Jan, HRADIL, Aleš. *Zpeněžení majetku v insolvenční a problematika výmazu zástavního práva*. [online]. epravo.cz, 19. listopadu 2015 [cit. 6. října 2019]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/zpenezeni-majetku-v-insolvenci-a-problematika-vymazu-zastavniho-prava-99629.html>>.
- VYMAZAL, Lukáš. *Způsobilá zástava*. [online]. bulletin-advokacie.cz, 21. března 2016 [cit. 13. února 2018]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/zpusobila-zastava?browser=mobi>>.

Ostatní

- *Časové mezníky přípravy nového občanského zákoníku*. [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, [cit. 27. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/home/zakony-a-stanoviska/legislativni-proces>>.

- *Češi loni uzavřeli dosud nejvyšší počet manželských smluv.* [online]. advokatnidenik.cz, 16. ledna 2020 [cit. 19. dubna 2020]. Dostupné na <<https://advokatnidenik.cz/2020/01/16/cesi-loni-uzavreli-dosud-nejvyssi-pocet-manzelskych-smluv/>>
- *Důvodová zpráva k NOZ* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR [cit. 22. května 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> , 598 s.
- *Důvodová zpráva k NOZ – verze 29. 1. 2008* [online]. Česká advokátní komora [cit. 22. října 2017]. Dostupné na <<http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2180>>, 929 s.
- *Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku* [online]. cak.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2180>>, 929 s.
- *Konsolidovaná verze znění návrhu občanského zákoníku* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 27. října 2017]. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf>, 816 s.
- *Překoná počet manželských smluv rekord?* [online]. nkcr.cz, 30. dubna 2018 [cit. 19. dubna 2020]. Dostupné na <https://www.nkcr.cz/vasi-notari/detail/239_498-prekona-pocet-manzelskych-smluv-rekord>.
- *Stanovisko Nejvyššího soud ČR – kolegium ze dne 29. 12. 1984 sp. zn. Cpj 51/84.* [online]. aspi.cz, [cit. 9. února 2023]. Dostupné na <www.aspi.cz>.
- TÉGL, Petr. *Dobrá víra v občanském právu.* Praha, 2008. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, katedra občanského práva, 2. 9. 2008, 214 s.
- TÉGL, Petr. *Nabývání vlastnictví.* Olomouc, 2006. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, katedra občanského práva, 20. 12. 2006, 143 s.

B) Zahraniční

Monografie, učebnice, komentáře

- GNIEWEK, Edward a kol. Tom 4, *Prawo rzeczowe.* 2. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck; Instytut Nauk Prawnych PAN, 2007. 367 s.
- GOLA, Alfred. *Nabytie własności ruchomości od nieuprawnionego.* 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1982. 135 s.
- LUBY, Štefan. *Výber z diela a myšlienok.* Bratislava: IURA EDITION, 1998. 496 s.
- PIETRZYKOWSKI, Krzysztof a kol. *Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz.* 3. wydanie. Warszawa: C. H. Beck, 2013. 1716 s.
- SZPUNAR, Adam. *Nabytie własności ruchomości od nieuprawnionego.* 2. wydanie. Warszawa: Zakamycze, 1999. 115 s.

- VON STAUDINGERS, Julius. *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Svazek 3*. 1. vydání. Berlín: Sellier – de Gruyter, 2009. 414 s.
- WEBER, Ralph. *Sachenrecht I. Bewegliche Sachen*. 3. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2013. 436 s.
- WILKE, Maria. *Nabycie własności ruchomości od nieuprawnionego*. 1. wydanie. Warszawa: Wydawnictwo naukowe, 1980. 149 s.

Odborné články

- BORSÍK, Daniel. Nadobudnutie vlastníctva od neoprávněného jako prejav ochrany dobrej viery v komparatívnom súkromnom práve. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 33, č. 7, s. 239–247.

Právní předpisy

- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (rakouský občanský zákoník)
- Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
- Code Civil (francouzský občanský zákoník)
- Codice Civile (italský občanský zákoník)
- Kodeks cywilny (polský občanský zákoník)
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (polský zákon o rodině a opatrovnictví)
- Ustawa o księgach wieczystych i hipotece (polský zákon o věčných knihách a hypotéce)

Judikatura

- Sąd Najwyższy z dnia 17 września 1945, III C 436/45
- Sąd Najwyższy z dnia 21 października 1987, III CRN 286/87

Elektronické zdroje

- CUNIBERTI, Gilles. *French Case on Law Governing Ownership of Paintings*. [online]. conflictsoflaws.net, 8. února 2010 [cit. 29. prosince 2017]. Dostupné na <<http://conflictsoflaws.net/2010/french-case-on-choice-of-law-on-moveable-property/>>.

Ostatní

- *Conoscenza dell'illegittima provenienza della cosa* [online]. Articolo 1154 Codice Civile [cit. 5. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-terzo/titolo-viii/capo-ii/sezione-ii/art1154.html>>.
- *Relazione del Ministro Guardasigilli Grandi al Codice Civile del 1942.* [online]. consiglionazionaleforense.it, 4. dubna 1942 [cit. 5. listopadu 2020]. Dostupné na <<https://www.consiglionazionaleforense.it/documents/20182/174648/Libro+III+++Della+Proprietà/6ce39eab-67aa-41e2-8517-2c04f7392b73>>.
- *Swiss Civil Code* [online]. The Federal Council. The portal of the Swiss Government [cit. 10. dubna 2020]. Dostupné na <<https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/index.html#a463>>.

Abstrakt

Předkládaná disertační práce pojednává o smluvním zastavení cizí věci neevidované ve veřejném seznamu, konkrétně o § 1343 a § 1344.

V této práci je v prvních dvou kapitolách pozornost věnována jak legitimitě zatížení cizí věci zástavním právem, tak uvedením historického vývoje zkoumaného institutu.

Třetí kapitola předestírá obecný přehled úpravy nabytí práva od neoprávněného v OZ, kdy tato úprava není v tomto zákoně uvedena na jediném místě, ale je roztržena na více míst tohoto předpisu.

Kapitola číslo čtyři je věnována již přímo jednotlivým předpokladům, které musejí být splněny pro to, aby došlo ke vzniku zástavního práva k cizí věci neevidované ve veřejném seznamu. Tato kapitola je rozčleněna na více podkapitol, v nichž je pozornost zaměřena zejména na to, co musí být v zástavní smlouvě uvedeno, jaká ujednání jsou naopak zakázána a jaká forma smlouvy je vyžadována. Poukázáno je rovněž na to, že § 1760 se týká pouze platnosti, resp. neplatnosti smlouvy, nikoliv otázky, zda se osoba stane nabyvatelem převáděného práva. Řešena je rovněž otázka způsobilého předmětu zástavního práva a zkoumání různých situací odlišných v tom, že se zástava nachází v různém vlastnickém režimu, např. v SJM, spoluvlastnictví atp. Stranou nemohlo zůstat ani zkoumání dobré víry nabyvatele a pojednání o tom, k jakému časovému okamžiku by měla být existence dobré víry vyžadována. V dalších podkapitolách je potom řešeno samotné odevzdání a přijetí zástavy.

Pátá kapitola je zaměřena na zodpovězení otázky, zda lze v případě zastavení cizí věci aplikovat § 1112, nebo je jeho aplikace vyloučena.

V šesté kapitole je pojednáno o tom, zda vůbec existuje věcné právo, které by bylo neslučitelné s právem zástavním, jak o tom hovoří § 1343 odst. 3, kdy je předestřen závěr, že by za toto právo měl být považován zákaz zastavení sjednaný jako právo věcné.

Sedmá kapitola je poté zaměřena na § 1344, resp. jednotlivé předpoklady, které musejí být splněny pro to, aby došlo k nabytí zástavního práva dle tohoto ustanovení. Zejména je tedy pozornost upřena k tomu, co se myslí zastavárenským závodem, jaké smlouvy jsou zde uzavírány, co se rozumí svěřením věci, ztrátou věci a pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu a zda je vlastník nějak časově omezen v tom, do kdy může věc úspěšně vindikovat podle § 1344.

Celá práce je potom tradičně ukončena závěrem.

Summary

This thesis deals with Contractual Establishment of a Pledge to Somebody Else's Thing not Registered in a Public Register, specifically with § 1343 and § 1344.

In this thesis, attention is paid both to the legitimacy of encumbering foreign property with a lien and to the historical development of the examined institution.

Next chapter presents a general overview of the regulation of the acquisition of a right from an unauthorized person in Czech Civil Code, where this regulation is not listed in a single place, but is fragmented in several places.

Chapter number four is devoted directly to the individual prerequisites that must be fulfilled in order for a lien to arise on a foreign object not registered in the public register. This chapter is divided into several subchapters, in which attention is focused in particular on what must be included in the pledge agreement and what provisions are prohibited and also what form of contract is required. It is also pointed out that section 1760 concerns only the validity or invalidity of the contract, not the question of whether a person becomes the transferee of the right transferred. The question of the eligible subject matter of the lien is also addressed and the examination of different situations differing in that the pledge is in different ownership regimes, e.g., joint ownership, joint tenancy, etc. Nor could the examination of the good faith of the transferee and the discussion of the point in time at which the existence of good faith should be required be left aside. The next subchapters then deal with the actual hand over and acceptance of the pledge.

The fifth chapter is aimed at answering the question whether section 1112 can be applied in the case of a pledge of foreign property or whether its application is precluded.

The sixth chapter discusses whether there is any right in rem at all that would be incompatible with a right of pledge as contemplated by section 1343 (3), where the conclusion is put forward that the prohibition on pledges negotiated as a right in rem should be regarded as such a right.

The seventh chapter then focuses on section 1344, or more precisely the various prerequisites that must be met for a lien to be acquired under that provision. In particular, then, attention is directed to what is meant by a pawn, what contracts are made there, what is meant by entrustment of the thing, loss of the thing, and disposition of the thing by an act in the nature of a deliberate felony, and whether the owner is somehow limited in time as to when he may successfully vindicate the thing section § 1344.

The entire work is then traditionally rounded off with a conclusion.

Klíčová slova

Nabytí od neoprávněného, zástavní právo, dobrá víra

Key words

Acquisition from an unauthorised person, pledge, good faith